

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ TEFSİR ANABİLİM DALI

**İGNATİY YULİANOVİÇ KRAÇKOVSKİY VE İMAN VALERİYA PORHOVA'NIN
RUSÇA KUR'ÂN TERCÜMELERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SAİDA SAİPOVA

ANKARA-2006

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ TEFSİR ANABİLİM DALI

**İGNATİY YULİANOVİÇ KRAÇKOVSKİY VE İMAN VALERİYA PORHOVA'NIN
RUSÇA KUR'ÂN TERCÜMELERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SAİDA SAİPOVA

Tez Danışmanı
PROF. DR. MEHMET PAÇACI

ANKARA-2006

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ TEFSİR ANABİLİM DALI

İGNATİY YULİANOVİÇ KRAÇKOVSKİY VE İMAN VALERİYA PORHOVA'NIN
RUSÇA KUR'ÂN TERCÜMELERİ

YÜKSEKLİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
PROF. DR. MEHMET PAÇACI

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

Prof. Dr. Mehmet PAÇACI

Prof. Dr. Selih AKDEMİR

Yardımcı Doç. Dr. İbrahim MARAŞ

.....
.....
.....

İmzası

.....
.....
.....

Tez Sınavı Tarihi.. 29. 12. 2006

KISALTMALAR

ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
Age	:Adı geçen eser
Agdt	:Adı geçen doktora tezi
Aglt	:Adı geçen lisans tezi
BAE	:Birleşik Arap Emirlikleri
Bkz	:Bakınız
BM	:Birleşmiş Milletler
C	:Cilt
H.	:Hicrî
MMFE	:Moskova Mühendislik ve Fizik Enstitüsü
m.s.	:Milattan sonra
NATO	:North Atlantic Treaty Organization
ö.	:Ölüm Tarihi
RFTBA	:Rusya Federasyonu Tabii Bilimler Akademisi
s.	:Sayfa
S	:Sûre
SSCB	:Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SSSR	:Soyuz Sovetskih Sotsialistiçeskih Respublik
T	:Tom
T.D.V.	:Türkiye Diyanet Vakfı
UAB	:Uluslar Arası Akademiler Birliği
UNESCO	:United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
USA	:United States of America
v.b.	:Ve benzeri
v.b.	:Ve başkalar
v.s.	:Vesaire
y	:Yıl

GİRİŞ

A. TEZ KONUSU

1. Oryantalizm

Oryantalizm ve misyonerliğin İslâmî ilimler ve Müslümanlar açısından önemini anlayabilmek için konunun tarihi arka planıyla birlikte ele alınması gerekmektedir. Zira akıp giden zaman içerisinde bazı şeyler, tarihin şahitliğine yeniden başvurulmadan fark edilemeyebilir. Toplumların hafızası kabul edilen tarih ilminin ortaya koyduğu bilgi ve belgeler doğru okunduğu takdirde geleceğe dönük bir çalışma yapılırken daha kalıcı ve uygulanabilir kararlar alınabilir. Bu sayede tarihte yaşanan başarısızlıklar tekrar edilmemiş ve gelecekle ilgili doğru öngörülerde bulunulmuş olur.¹

Kelime olarak Oryantalizm Fransızca doğu anlamını taşıyan “orient” ten gelmektedir. Bu kelimenin kökü ise Latince “yükselen güneş” anlamına gelen “oriens” tir. Oryantalizm kavramı Fransızca *Orientalistique*, Almanca *Orientalistik*, Rusça *Vostokovedeniye* karşılığında kullanılan bir kelime olup Avrupalılara aittir. Aynı manayı ifade eden bu kelime Doğu dillerinde yoktur, olsa bile oryantalizm kelimesinin tercümesinden ibaret olup o anlamın karşılığıdır.

Oryantalizmin (Türkçe Şarkiyat veya Doğu Bilimleri) ıstılah anlamı ise doğu dilleri, edebiyatları ve kültürleri bilgisi ya da daha geniş tamamlama ile, Uzak Doğudan Yakın Doğuya kadar uzanan bölgenin dillerini, edebiyatlarını, tarihlerini, uygarlıklarını ve dinlerini yerli kaynaklarını da doğrudan doğruya kullanarak incelemeye yönelmiş araştırmalara toplu olarak verilen addır.

Oryantalizm kendi içerisinde farklı bilim kollarına ayrılmıştır. Bu bilim dalları şunlardır: Egiptoloji, Sinoloji, Asiriyoloji, Semitistik, Hebraistik, Arabiyat ve İslamiyat, Türkoloji, Mongolistik ve Altaistik, İranistik, İndoloji, Japonoloji ve Afrikanistik gibi bilimler.²

Oryantalizmin Batıda resmî varlığının, 1312’de Viyana Kilise Konseyi’nin; Paris, Oxford, Bolanya, Avinyan ve Selamanka’da, Arapça, Yunanca, İbranice ve Süryanice’yle ilgili bir dizi kürsü kurulmasına ilişkin kararı ile ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Modern Oryantalist akımın doğuşu olarak ifade edilen Napolyon’un Mısır’ı 1798’de işgal etmesinden itibaren 150 yıl boyunca Oryantalizm, İngiltere ve Fransa’nın hâkimiyetinde kalmıştır.³

Doğu araştırmalarıyla ilgilenen ilk batılı ilim adamının kim olduğu kesinlikle bilinmiyor. Ancak, Batı kiliselerine bağlı ruhbanlardan bir kısmının şan ve şeref dolu

¹ Abdülhamit Birişik, *Oryantalist Misyonerler ve Kur’ân*, İnsan Yayınları, İstanbul-2004, s. 10

² Alau Adilbayev, *Rus Oryantalistlerin Kur’ân Çalışmaları*, Basılmamış Doktora tezi, Ankara 2000, s. 3-4

³ M. İsmail Çolak, *Şark Meselesi ve Oryantalizm*, <http://www.semerkand.com.tr/>

günlerinde Endülüs'e gelerek buradaki medreselerde okudukları, Kur'ân-ı Kerim'i ve bazı Arapça kitapları kendi dillerine çevirdikleri, başta Felsefe, Tıp ve Matematik olmak üzere çeşitli ilimlerde Müslüman âlimlere talebelik ettikleri tarihî bir gerçektir. Bu rahiplerin en önemlileri milâdî 999 yılında Endülüs medreselerinden birinden mezun olup memleketine döndükten hemen sonra Roma Kilisesine papa seçilmiş olan Fransız Rahip Jerbert; Muhterem Peder Pierelle Aênêre (1092-1156) ve Gerard de Grênone'dir. Söz konusu rahipler vatanlarına döndükten sonra Arap kültür eserleri ile, meşhur İslâm âlimlerinin kitaplarını birbiri ardınca neşretmeye başladılar. Daha sonra Arapça üzerinde araştırmalar yapmak için *Padua Medresesi* gibi enstitüler kuruldu. Çok geçmedi, manastırlarda ve Arapça öğreten medreselerde, o zamanlar Avrupa'nın her tarafında ilim dili kabul edilen Latinceye çevrilmiş Müslüman âlimlerin kitapları okutulmaya başlandı. Yaklaşık altı asır boyunca batı üniversiteleri Müslümanların kitaplarından faydalandıkları gibi, eğitim-öğretimlerinde de bu eserleri esas aldılar.

Bundan sonra İslâmiyet'i ve Arapçayı araştırma konusu yapanların, Kur'ân-ı Kerim'i, bazı Arapça ilmî ve edebî eserleri Batı dillerine tercüme edenlerin arkası kesilmedi. Bu iş, batının İslâm ülkelerini istila etmeye ya da sömürge haline getirmeye başladığı 18. asra kadar devam etti. Bu asrın başlarında Batı dünyasında birkaç âlimin Doğu araştırmaları alanında ilerlemeler kaydettiği, belli başlı Batı ülkelerinde dergiler çıkardığı görüldü. Bunlar bir yandan da İslâm ülkelerinde bol miktarda bulunan yazma eserler üzerine düştüler. Bunları bir yandan cahil sahiplerinden ucuza satın almak, yahut ta son derece düzensizlik içinde bulunan umumî kütüphanelerden çalmak sûretiyle memleketlerine veya şahsî kütüphanelerine taşıdılar.⁴ Bu şekilde sayıları korkunç rakamlara ulaşan nadir yazmalar Avrupa kütüphanelerine geçti. 19. asrın başlarında Avrupa'ya kaçırılan sadece yazma kitapların sayısı 250.000 rakamına ulaştı. Bu sayı bugüne kadar durmadan artmıştır.

19. asrın üçüncü çeyreği içinde 1873 yılında Paris'te ilk oryantalistler kongresi toplandı. Bu tarihten itibaren Doğu ülkelerinin sosyal yapısı, dinleri ve medeniyetleri gibi konularda tebliğlerin sunulduğu ve tartışıldığı kongreler birbirini takip etti.

Doğu çalışmaları önce Arapçayı ve İslâmiyet'i araştırmakla başlamıştır. Zamanla, bu çalışmaları hızlandıran dinî siyasî sebeplerle oryantalistlerin bugüne kadar en çok ilgisini çeken konular İslâmiyet ve Arap Edebiyatı olmuştur. Batı sömürgeciliğinin Doğuda gelişmesinden sonra ise oryantalizm, bütün doğu dillerini, örf ve adetlerini, medeniyetlerini,

⁴ Mustafa es-Sibâ'î, *Oryantalizm ve Oryantalistler-Yararları, Zararları*, Oğul Matbaacılık, İstanbul 1993, s. 34-35

Doğu ülkelerinin coğrafyasını, buralarda yaşayanların gelenek ve göreneklerini, konuştukları dillerin en meşhur lehçelerini araştırma şekline girmiştir.⁵

2. Rus Oryantalizmi

Rusya Federasyonu'nda yaşayan Slav halkı veya bu halkın soyundan olan kimseye Rus denilmektedir.⁶ Rusya, Rus milletinin oluştuğu bölgenin ismidir. Volga havzasını, Don havzasını, Büyük Rus ovasının Finlandiya körfezine ve Beyaz denize doğru ağızlarını ve Barents denizi kıyısını içine alır. Bizans Rusyası'na ve Ukrayna'nın temeli Kiev Rusyası'na karşıt olarak asıl Rusya, ülkenin ormanlık kuzeyi ile Novgorod ve Moskova Rusyası'nı kapsar.⁷

Rusya'da oryantalizmin ortaya çıkmasının ilk devri I. Petro zamanında (1682-1725) başlayıp XVIII. yüzyılın sonuna kadar sürdü. Bu devirde oryantalizmin hem ilmî hem eğitim sahasını yöneten hususi bir müessese olmadı. Şarkiyatla ilgili olan İlim Akademisi, Kazan ve Moskova'daki gimnazyumlar, Halk Okulları, Dini Akademi ve Ruhban mektepleri, doğrudan veya dolaylı olarak (Yüksek Gizli Şura, Bakanlıklar, Sinod, Bakanlığın Yürütme Kurulu) müesseseler senatoya bağlıydılar. Adı geçen birimlerin kararları imparator tarafından onayladığı gün kanun hükmüne geçebiliyordu.

İkinci devir ise I. Aleksandr (1801-1825) zamanında başlar ve 1917-1918'de sona erer. XIX. yüzyılın başlarındaki toplumsal reformlar ve bakanlıkların oluşumu esnasında yeni devlet yapısında oryantalizm kendi yerini aldı. Bu dönemden itibaren oryantalizm ve onunla ilgili olan İlim Akademisi, ilmî müesseseler, kütüphane, müze, üniversite, enstitü ve diğer eğitim birimleri Milli eğitim bakanlığına bağlandı. Ayrıca oryantalizm ile ilgili çalışmalar Dış İşleri ve İç İşleri Bakanlığı, Askeriye ve Sinod'da da faaliyet gösteriyordu.

1854-1855 yıllarında Petersburg'daki hususi Şark dilleri Fakültesinin kurulması Rusya'daki oryantalizmin gelişmesinde dürtücü rol oynadı ve 1880'lerde gösterdiği başarılar Avrupa kamuoyu tarafından da benimsendi.

1917-1918 yıllarında konuyla ilgili pek çok müessese kapandı veya kendi faaliyetlerinin istikametlerini değiştirdi. 1920-1930 arasında oryantalizm alanında her zaman isabetli olmayan pek çok oluşum gerçekleşti. Bu arada oryantalizm büyük ilim adamlarını da kaybetti. Bununla birlikte XVIII-XIX. yüzyıllardaki oryantalizmin topladığı tecrübeler ve onun

⁵ A. g. e., s. 36-37

⁶ Türkçe Sözlük, *Rus*, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara 1988, c. 2, s. 1231

⁷ Büyük Lûgat ve Ansiklopedi, *Rusya*, Meydan Yayınevi, İstanbul 1972, c. 10, s. 760

başarıları ve ilerici gelenekleri, günümüzdeki araştırmacıların istifade etmesine yardımcı olabilecek niteliktedir.⁸

Hıristiyan âleminde doğu ile batı arasında bir köprü konumunda olan Ruslar, uzun bir süre Müslümanlığa karşı nasıl bir tepki ortaya koyacaklarını netleştirememişlerdir. Rusya'daki Çarlık Rejimi'nin ancak son dönemlerinde başlayabilen bu alandaki bir takım sınırlı çalışmalar da sosyalizm gibi büyük çaplı siyasal gelişmeler sonrasında kesintiye uğramıştır.⁹

Oryantalizm çalışmalarında önemli yer tutan ve Rusya'da görev yapan müsteşriklerin isimlerini şöyle sıralamak mümkündür: V. V. Bartold, N. İ. Veselovskiy, İ. Y. Kraçkovskiy, V. A. Kraçkovskaya, P. S. Savelyev, A. E. Kırımskiy, A. D. Sedelnikov, A. N. Genko, V. R. Rozen, Radloff v. b.

Ortodoks bir Belarus (Beyaz Rus) aileden dünyaya gelen ve dindar bir çevrede yetişen İ. Y. Kraçkovskiy, Rus oryantalizminin kurucularından kabul edilir. Bilimsel kişiliği ve yaptığı çalışmalarıyla Rusya'da gündemde kalmayı başarabilmiş âlimdir.

Kraçkovskiy ile aynı çağda yaşamış meşhur bir diğer oryantalist şahsiyet de A. E. Kırımskiy'dir. Bolşevik devrimine kadar geleneksel Rus kültürü ve eğitimi altında yetişen bu iki doğubilimcinin bir birleriyle yaptıkları yazışmalar, tarihi ve bilimsel anlamda önem taşımaktadır. Bu iki Rus aydınının oryantalizm olgusuna bakış açılarını yansıtan söz konusu mektupları, Rusların doğu kültürünü ve bir ölçüde İslâm'ı yorumlayışlarını ortaya koymaktadır.¹⁰

Rusya'da ilk kez, Arap dili ve edebiyatı fakültesi, Üniversitesinin tüzüğüne göre 1804 yılında yeni açılmıştır. Üniversitede ilk kez, Yüksek Öğretim ders programında Doğu dillerinin devamlı öğretilmesi için ders planı hazırlanmıştır. Üniversitede, Sâmi dilleri geleneğinin kökenleri üzerindeki çalışmalar bulunmuyordu. Fakat Derpt ve Gelsinfor's'da Sâmi dilleri kürsüleri bulunuyordu, ancak onlar Rusya'daki Doğu Dilleri kürsüsüne bağlı değillerdi.

Doğu dilleri deyince aklımıza ilk önce, Rusya'ya en yakın Müslüman Doğunun dilleri gelmektedir. Onların en başında da Arap dili yer almaktadır.

1804 yılındaki yeni tüzüğün kabul edilmesinden hemen sonra üniversitelerin hepsinde öğretim süreci devamlı bir şekilde aynı zaman içerisinde başlamamıştır. Bölümün esas kısmı, Harkov'da yerleşmiştir, fakat bu bölüm genelde boş bulunuyordu ve burada oryantalizmle

⁸ Alau Adilbayev, A.g.d.t., s. 53-54

⁹ Talgat Nurbergen, *Rus Müsteşrik İ.Y.Kraçkovskiy'nin A.E.Kırımskiy ile Yazışmaları*, Basılmamış Lisans Tezi, Ankara-2001

¹⁰ Talgat Nurbergen , A. g. l. t.

ilgili temel çalışmalar bulunmuyordu. Harkov'daki okulun ilk profesörü oranın yerli Protestan papazı İ. B. Barendt (1805-1806) idi. Batının Sâmi dilleri geleneğinin tanıtıcısının Arap diline ayrıyeten önem vererek benimsememesi (Arap dilini ikinci plana sokması) düşündürücü idi. Üniversite kürsüsünde kısa bir zaman bulunan bu kişi, Rusya'daki Doğu dilleri bölümündeki ilk profesör olarak ister eğitimde olsun, ister ilmî alanda olsun, arkada hiçbir iz bırakmamıştır.¹¹

Barendt'tan sonra, tarihî edebiyat bölümünde, meşhur Alman âlimi H. Rommel ders vermeye başlamıştır (1781-1859). H. Rommel genç yaşlarında Arap dilini öğrenmiş; kendisi söylediği gibi daha 15 yaşındayken, "bu tükenmez dilin büyük zenginliğini" hissetmiştir.¹²

Arap dili ve edebiyatı bölümünde çeyrek asır devamında herhangi bir faaliyet yürütülmemiştir. 1829 yılında, Barendt'in yerine akademisyen B. A. Dorn (1805-1881) geçmiştir. Onun Harkov Üniversitesindeki altı senelik çalışması (1829-1836) daha sonra Rusya'da yapacağı uzun çalışmaların ilk aşaması idi. Bu aşama ise, hem onun için, hem de Üniversite için bir tesadüf idi.¹³

Arap dili ve edebiyatı bölümü başka bir mizaçı Kazan'da kazanmıştır. Oradaki bölüm daha sonradan açılmıştır. Oraya gelen ilk profesör, O. Tihsen'in tavsiyesine göre davet edilen, onun 25 yaşındaki genç öğrencisi, gelecekteki akademisyen, H. D. Fren idi.

Fren'in Kazan'daki on yıllık süreç içerisindeki öğrencilere öğrettiği temel ders Arap dili olup, sayısı çok olmayan, fakat farklı müelliflerin yazdığı kitaplardan yararlanarak ders yapmıştır.¹⁴

Rusya'nın Arap dili ve edebiyatı uzmanları deyince akla ilk önce gelen şahıslardan biri de V. R. Rozen'dir. Rozen, Doğu dilleri fakültesi öğrencilerinin arasına 1866 yılında 17 yaşındayken katılmıştır.

Rozen'in ailesinin kökeni Fransızlara dayanıyor. Ancak Rozen, zengin bir ailenin çocuğu değildi. Rozen'in annesi Gürcü ve Rus karışımı olsa da, ailede babasının ölümüne kadar (1867) ana dili olarak Almanca kullanılıyordu. Rozen üniversiteyi kazanmaya çalışırken ders notlarını Almanca yazmaya karar vermişti. Bu düşünce onun, 80. yılların başında, yoğun çalışmasıyla Rusçayı güzel bir şekilde öğrenmesine engel olmamıştır. Bu döneme kadar

¹¹ İ. Y. Kraçkovskiy, *Oçerki Po İstorii Ruskoj Arabistiki*, İzdatelstvo Akademii Nauk SSSR, Moskva-Leningrad 1950, s. 73

¹² İ. Y. Kraçkovskiy, A.g.e., s. 74

¹³ İ. Y. Kraçkovskiy, A.g.e., s. 75

¹⁴ İ. Y. Kraçkovskiy, A.g.e., s.76

kendinin meşhur çalışmalarını Almanca değil de Fransızca yayınlaması, Rozen'in kan bağının Fransız atalarına çektiğini göstermektedir.¹⁵

Üniversitede, Arapça ve Farsçayı öğrenmekle birlikte D. A. Hvolson'dan İbraniceyi de öğrenmiştir. Rozen "Şahname" konusuyla ilgili yazdığı kompozisyonu için altın madalyayla ödüllendirilmiştir. Dolayısıyla Rozen, derin bir Arapçı olduğu gibi, İran dili ve edebiyatı uzmanı olarak da bilinmiştir.¹⁶ Meşhur oryantalist hocalardan eğitim alan Rozen, onların bilgilerinden yararlanarak Arapçaya karşı dünya görüşünü geliştirmiştir, fakat ilmi çalışmalarının ilerlemesinin sebeptisi kendisi olmuştur.¹⁷

İster okul, ister Doğu dilleri bölümü ve isterse "Zapiski"¹⁸ olsun, bunların hepsi onun etrafında yaşamakta olan tüm güçlü ve modern Rus oryantalizminin ve küçük kuşağın birleşmelerine yardımcı olmuşlardır. Rozen, adım-adım yeni oryantalist okulunu meydana getirmiştir. Bu okulun ilk öğrencileri Ekim devrimiyle karşı-karşıya gelmişlerdir; fakat buna rağmen onlar, yeni aşamada, çalışmalarına devam etmişlerdir. Bu yeni nesil arasında Arap dili ve edebiyatı sahası ilk sırada yer tutmuyordu. Rozen'in ölümünden sonra meydana gelen 'Üç hâl kanunu'¹⁹ Rus oryantalizminin farklı bölgelerinin başına geçmiştir. Bu 'Üç hâl kanunu' Kavkaz araştırmacısı ve linguist N. Y. Marra (1864-1934) tarafından, Hint araştırmacısı edebiyatçı ve sanatçı S. F. Oldenburg (1863-1934) tarafından, Doğu tarihçisi İslam araştırmacısı V. V. Bartold (1869-1930) tarafından oluşturulmuştur. Onların isimleri Rus medeniyet tarihinde ve dünya ilimleri tarihinde oldukça önemlidir. Bu kişiler için Kraçkovskiy şöyle demektedir: "Onlar bizim Arapçılığımızın özel sayfalarında az bir iz bırakmayan şahıslar olarak unutulmayacaklardır".²⁰

Rozen'dan sonra oryantalizmin başında gelen kabiliyetli bu üçlükle aynı sırada, o kuşağa ait, Rozen'in yetiştirdiği meşhur öğrencileri de yer almışlardır. Meşhur Sâmi dilleri uzmanı P. K. Kokovtsov (1861-1942) sadece Yahudi-Arap edebiyatı üzerindeki meşhur araştırmacı olarak kalmayıp, medeniyet tarihinin eskiçağ dönemindeki ve Moskova Rusya'sı dönemindeki farklı sorunlarını çözebilmek için Arapça kaynaklardan yararlanmak gerektiğini vurgulamıştır. İran araştırmacısı V. A. Jukovskiy (1858-1918) ise, özel okulunun bulunmasından dolayı öğretmeni Rozen'e teşekkür etmesi gerektiğiyle birlikte, Fars sufizmini veya Babilileri öğrenmeye ilgi duyması itibarıyla ve kendi çalışmalarının özel konularında

¹⁵ İ. Y. Kraçkovskiy, A.g.e, s.140

¹⁶ İ. Y. Kraçkovskiy, A.g.e, s.140

¹⁷ İ. Y. Kraçkovskiy, A.g.e, s.141

¹⁸ "Zapiski" (Pusulalar), V. R. Rozen'in Oluşturduğu Rus Dilindeki İlk İlmî Şarkiyat Dergisi, A.g.e, s. 143

¹⁹ "Triada" (Üç Hâl Kanunu, Üçlük), N.Y.Marra, S.F.Oldenburg ve V.V.Bartold tarafından oluşan birliğin ismi, A.g.e, s.143

²⁰ İ. Y. Kraçkovskiy, A.g.e, s. 143

öğretmeninden destek alması itibarıyla Rozen'e borçludur. Genç Türkolog P. M. Melioranskiy (1868-1906) Rozen'in teşebbüsüyle onun malzemelerinden yararlanarak Türk dilinin Arapça ortaçağ dilbilgisi üzerinde ayriyeten çalışmıştır.²¹

Rozen, hem müsteşrik, hem de müsteşrik olmayan ilim adamlarının Arapçayı ikinci bir meslek olarak kazanmalarının sebeptisi olmuştur. Bizans araştırmacısı, Bizans Arap ilişkileri üzerindeki en iyi uzman ve Agapiy Manbidge (1910-1915), Yahi Antiohiyskiy'in (1924-1932) Rozen tarafından açıklanan sermaye haberlerini baskıya sunan A. A. Vasilev'in ikinci branşı da Arapçılık olmuştur. Rozen'in danışmanlığı altında, olgun yaşlarında İspanyol araştırmacısı D. K. Petrov da Arap diliyle tanışmıştır. Filistin'in Araplar tarafından kuşatılıp Haçlılar yürüyüşüne kadarki tarihini Arap kaynaklarından istifade ederek yazan (1897-1903) tarihçi Mednikov (1855-1918), Rozen'in sonraki çalışmalarını devam ettiren, onun önde gelen öğrencilerinden biri olmuştur.²²

Yüz yıl içerisinde Rus Arap dili ve edebiyatı uzmanlığı öz el yazısının temelini ve ciddi kütüphanesini oluşturarak, Batı ilmine yetişebilmiştir. Artık bu kurumun kendi oryantalist organı, uzmanları var olup, Avrupa'da da yer tutmuşlardır. Burada Rozen'in rolü açıkça ortaya çıkmaktadır.²³

Savaş nedeniyle çağırılan tahliyenin başlanması döneminde A. E. Kırımskiy vefat etmiştir (1871 doğum tarihi). Kırımskiy Moskova'daki Lazarev Enstitüsünün eski profesörü, Ukrayna İlimler Akademisi'nin ilk sekreteri, kabiliyetli insan, âlim, şair, oryantalist ve Slav filolojisi uzmanı idi. Kırımskiy'in XX. asrın ilk on yılındaki Arap dili ve edebiyatı uzmanlığındaki rolü çok büyüktür. Bazı eserleri ise günümüzde nadir bulunan kaynaklardan olarak bilinmektedirler. Arap dili ve edebiyatı sahasında Kırımskiy, hayatının son aylarına kadar durmadan çalışmıştır.²⁴

3. Rusya'daki Müslümanlık

İslâmiyet'i kabul eden ve Kur'ân-ı Kerim'i Rusça'ya çevirmesiyle tanınan ünlü filolog İman Valeriya Porohova, son yıllarda çok sayıda Rus aydınının Müslüman olduğunu söylemektedir. Rus bilim çevrelerinde büyük itibar sahibi olan ve Rusya'nın önde gelen asillerinden Porohovlar Ailesi'ne mensup İman Valeriya Porohova'nın Kur'ân-ı Kerim çevirisi, bugüne dek yapılan en iyi Rusça Kur'ân çevirisi olarak kabul ediliyor. Porohova,

²¹ İ. Y. Kraçkovskiy, A.g.e, s. 144

²² İ. Y. Kraçkovskiy, A.g.e, s. 145

²³ İ. Y. Kraçkovskiy, A.g.e, s. 148-149

²⁴ İ. Y. Kraçkovskiy, A.g.e, s. 242

geçtiğimiz yıllarda Peygamberimiz Hz. Muhammed'in (s.a.s) hadislerini de Rusça'ya tercüme etmiştir.

Almatı'da katıldığı konferansta soruları da cevaplayan Porohova, "İslâmiyet'i bir Müslüman ile evlendiğim için değil, evlendikten 10 yıl sonra Kur'ân-ı Kerim'i okuyunca kabul ettim. Kur'ân öyle bir kitap ki, beyniyle okuyan her insan, onu okuduğunda 'Elhamdülillah' der" şeklinde konuşmuştur.

Porohova, İslâmiyet ile Hıristiyanlık arasındaki farkın sorulması üzerine şunları söylemektedir: "İslâmiyet ve Hıristiyanlık arasındaki en önemli fark, Allah kavramında. İslâmiyet'te aklımızla Allah'ı kavrayamayız. Allah'ın isimleri aracılığıyla Allah'ın özelliklerini kavrarız. 99 ismi Allah'ın sıfatlarıdır aslında. Din dediğimiz şey, Allah'ın varlığını kavrama ve anlama faaliyetidir. İnsan aklı Allah'ın varlığını kavramaktan acizdir. Hıristiyanlık'ta ise, insan olan Hz. İsa tanrıdır. Tanrı baba, Tanrı'nın oğlu ve kutsal ruh; ben bu şekilde bir Tanrı kavramına karşıyım."²⁵

İslâmiyet'i kabul etmesine kimsenin karşı çıkmadığını belirten Porohova, "Rusya'da pek çok bilim adamı, entelektüel İslâmiyet'i kabul etti. Sokaktaki sade vatandaş ise ekmek derdinde. Onların din hakkında düşünmeye fırsatları yok. Fakat akıllı, analiz yapan insanlar arasında İslâmiyet hızla yayılıyor. Son yıllarda 20 bin aydın Müslüman oldu. Bu çok büyük bir rakam" dedi.

Yaptığı bir konuşmada Rusya'da 22 milyon Müslüman olduğunu hatırlatan Porohova, "Rusya'da hiçbir zaman din savaşı olmadı. Hıristiyanlar ve Müslümanlar hep iyi geçindiler. Burada insanlar dinlerine göre bölünmezler. Toprak hepimizin toprağıdır. Kafkasya biraz farklı, heyecanlı; ama zorluklar da olacak kuşkusuz" diye konuşmaktadır. 1975 yılında henüz öğrenci iken Sûriyeli Muhammed Said el-Rüşd ile evlenen Porohova, 1985'te kocasıyla gittiği Şam'da Müslüman olmuş ve Kur'ân-ı Kerim'i Rusça'ya çevirmeye karar vermiştir. Porohova'nın yaptığı çeviri 1997 yılında yayınlanmıştır.²⁶

Prof. Aliyev, Valeriya Porohova'nın anılarına yer veriyor ve şöyle bir açıklama getiriyor: "Rusya'da, Rus milletinden, İslâm'ı kabul etmiş Valeriya Porohova adında bir kadın vardı. Bu kadın bir Arap'la evlenmiş, 11 yıl eşiyle birlikte Suudi Arabistan'da yaşamıştı. Bu arada İslâm dinini iyice öğrenmiş ve Müslüman olmuştu. Porohova, Kur'ân'ı Kerim'i Rusça'ya tercüme etmiş; İlahiyatçılar da bu tercümeyle beğenmişlerdi. Porohova Hanım, cesaretle Tolstoy ve İslâm konusunu medyada çok ciddi bir şekilde aydınlatmıştır.

²⁵ Rus Aydınlar İslâm'ı Seçiyor, <http://www.yeniasya.com/> Mayıs 03. 05. 2005

²⁶ Rusya'da 22 Milyon Müslüman Var, <http://www.donanimhaber.com/> Almatı 03.05.2005

Bayan Porohova, L. N. Tolstoy'un, ömrünün son zamanlarında İslâm'ı kabul ettiğini ve bir Müslüman gibi toprağa verilmeyi vasiyet ettiğini Sovyet medyasında dile getirmiştir. Sovyet hükümeti, uzun yıllar bu gerçeği gizlemeye çalışmıştır. Bayan Porohova, bu önemli belgeyi büyük cesaretle açıklayıp yayınlanmasını sağlamıştır. Bayan Porohova'nın açıklamalarına göre, Tolstoy, İslâm kuralları ile defnedilmişti. Onun mezarının üstünde Hıristiyan sembolü olan 'Haç'ın olmaması da bunun açık delili olarak gösterilmiştir.

Rus halkı, özellikle Rus aydınları ve bilginleri, L. N. Tolstoy'u ilâhî kuvvete sahip birisi gibi seviyorlardı ve onun İslâm'ı kabul etmesi Rus toplumu içinde İslâm'a güçlü bir akım başlatabilirdi. Bu yüzden de Tolstoy'un İslâm'ı kabul etme ihtimalini dahi gizli tutmaya çalışıyorlardı. Rus Devleti, Tolstoy gibi bir dâhinin İslâm'a saygısını ve Müslüman olduğunun topluma duyurulmasına izin veremezdi. Bu yüzden Tolstoy'un Hz. Muhammed'in hadislerini derlediği risalesi (kitapçığı) uzun süre insanlardan gizlendi".²⁷

"Bunu söylemek ne kadar tuhaf olsa da benim için Muhammedilik, Haç'a tapmaktan (Hıristiyanlık'tan) mukayese edilemeyecek kadar yüksekte duruyor. Eğer insan, seçme hakkına sahip olsaydı, aklı başında olan her bir insan, şüphe ve tereddüt etmeden Muhammediliği; tek Allah'ı ve onun Peygamberini kabul ederdi".²⁸

"Sizlere Rusya toplumunun 22 milyon Müslümanlarının selamlarını iletiyorum. 22 milyon Müslüman sizinledir, Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan! Biz toplam olarak yaklaşık 70 milyon insanız. Hep beraber neler yapabileceğimizi düşünebiliyor musunuz? Biz milyonlarca insanların hayrı için pek çok şeyler yapabiliriz. Ve bunun çok iyi olacağını düşünüyorum. Yüce Allah'ın hayırlı bir kulu olmak hepimiz için çok önemlidir".²⁹

B. TEZİN AMACI

Tezimizde XIX. yüzyılın sonunda dünyaya gelen ve Rus Oryantalizminde önemli yer tutan akademisyen İ. Y. Kraçkovskiy'nin Kur'ân tercümesi ve XX. yüzyılın ortasında dünyaya gelen Rus ulusuna mensup, ancak Müslüman akademisyen İ. V. Porohova'nın Kur'ân tercümesi tanıtılmaktadır. Amacımız aynı ulusa ait olan, ancak iki farklı bakışla Kur'ân'ı tercüme eden, yani bir Oryentalistin ve bir Müslüman aydınının Kur'ân meallerini tanıtılmaktır.

Araştırmamızda göz önünde tutulan amaçlar kısaca şu şekilde ifade edilebilir:

²⁷Tolstoy, *Hz. Muhammed*, Arif Arslan çevirisi, Karakutu yay. İstanbul 2005, s. 11-12

²⁸ Lev Tolstoy (1828-1910), *Düşünce gücüyle Rus Hayatının Çeşitli Yönlerine ve İnsanlık Meselelerine Hâkim Olan İnsan, Meşhur Rus Yazarıdır*, Bkz: Büyük Lûgat ve Ansiklopedi, Meydan Yayınevi, İstanbul 1972, c. 10, s. 751

²⁹ Uluslar Arası Sempozyum "*Orta Asya'da İslâm*", T.D.V. Yayınları, Oş-2004, s. 43

Araştırmanın amacı Oryantalizm ve Rus Oryantalizmi hakkında bilgiler sunmak.

Rusya'daki Müslümanlık hakkında bilgiler sunmak.

Arap dili ve edebiyatı uzmanı, meşhur Rus âlimi İgnatij Yulianoviç Kraçkovskiy'nin hayatını, Kur'ân mealini tanıtmak ve eserlerinden örnekler göstermek.

Müslüman Bayan İ. V. Porohova'yı ve Kur'ân mealini tanıtmak ve eserlerinden örnekler göstermek.

C. TEZİN ÖNEMİ

Kur'ân-ı Kerim'i çeşitli yönlerden incelemek mümkündür; fakat bütün incelemeler, neticede iki esas üzerinde birleşir: Dil ve fikir.³⁰

Şüphe yoktur ki, Kur'ân-ı Kerim açık delilleri ile insanlığı hidayete sevk, doğru yola irşat, gösterdiği iman esaslarına dayalı faziletli bir hayatı tesis etmek için, Allah Teâlâ tarafından Cebrail vasıtasıyla Hz. Peygamber'e ilahi vahiy ürünü olarak 23 senede gönderilmiştir. Bu yüce Kitap, inananlar için sadece mukaddes bir vahiy olmamış, aynı zamanda, onların ruhlarının gıdası, ibadetlerinin esası, ahlaklarının temeli ve edebiyatlarının bir şaheseri; tek kelimeyle, hayatlarının bütün yönlerinin düzenleyen bir rehber, bir esas olmuştur. Bu bakımdan, onun muhatabı, bir kabile, bir millet veya belirli bir ırk değil, bütün insanlıktır.³¹

Arap edebiyatının şaheseri olan Kur'ân-ı Kerim, dili, üslûbu ve ihtiva ettiği fikirleri sebebi ile, kendisini herkese dinletmiş, büyük küçük, zengin fakir ayırt etmeksizin her yaştaki ve her durumdaki insana imanı aşlamıştır. Onun en büyük düşmanı bile, onu dinlemekten kendilerini alıkoyamamışlardı. Tarih bunun en büyük şahididir.³²

Hız. Ömer'in tavsiyesiyle Hız. Ebu Bekir'in döneminde derlenip toplanan Kur'ân-ı Kerim günümüze kadar hiçbir değişikliğe maruz kalmaksızın elimize geçmiştir.³³ Bu mukaddes Mushaf'ı sadece Arap dilini bilenler okuyup kalmayıp dünyanın her köşesindeki farklı millet ve toplumlar da okumaya, ezberlemeye çalışmışlardır. Kur'ân-ı Kerim tarihten bugüne kadar birkaç dile tercüme edilmiştir. Dünyadaki zengin dillerin biri olan Rusça'ya da birkaç kez tercüme edilmiştir. Günümüzde, dinî konular üzerindeki çalışmalar dinamik bir şekilde ilerliyor ki, gerek İslâm, gerekse diğer dinler hakkında önemli bilgilere sahip olmamız kaçınılmaz bir konum olmaktadır.

³⁰ Abdullah Draz, *Kur'ân'a Giriş*, Kitâbiyat, Ankara-2000

³¹ Abdullah Draz , A.g.e., s.7

³² Abdullah Draz , A.g.e., s.8

³³ İsmail Cerrahoğlu, *Tefsir Usûlü*, T.D.V. Yayınları, Ankara 1998, s. 70

Kur'ân'ı okumada ve tercüme etmede kendini alıkoyamayan Rus aydınlarından biri de İgnatıy Yulianoviç Kraçkovskiy'dir. Rus akademisyeni, meşhur oryantalist İgnatıy Yulianoviç Kraçkovskiy Arap dili ve edebiyatı sahasının dünya çapındaki en iyi uzmanlarından biridir. İ. Y. Kraçkovskiy Arap milleti, toplumu, edebiyatı, tarihi ve coğrafyası üzerindeki konuları inceleyen ve derin çalışmalarda bulunan âlimdir. İ. Y. Kraçkovskiy Kur'ân'ı Kerim'i dokuz sene içerisinde el yazısıyla kaleme alarak Rusça'ya tercüme etmiştir.³⁴ Hayatının son bulması itibariyle Kur'ân tefsiri üzerinde fazla duramamıştır ve Kur'ân üzerindeki daha önceden belirlediği hedefleri yerine getirememiştir. Dolayısıyla, İ. Y. Kraçkovskiy'nin eserlerini incelemek ve bu eserlerden yararlanarak âlimin şahsiyetini ve akademik çalışmasındaki ciddiyetini belirlemek oldukça önemlidir. İ. Y. Kraçkovskiy her şeyden önce bir oryantalisttir. Bir oryantalistin Kur'ân'ı tercüme etmesi, Kur'ân'a hangi açıdan yaklaşması oldukça dikkati çeken bir meseledir. Çünkü Kur'ân'ı Kerim'e imanla yaklaşmak ayrı bir şey, inanmadan muhatap olmak ayrı bir şeydir.

XX-XXI. yüzyılın Rus aydınlarından biri İman Valeriya Porohova Müslümanlığı kabul ettikten sonra Kur'ân'a olan ilgisi artıyor ve Kur'ân'ı ruhun bir ihtiyacı ve doyumunu olarak şöyle açıklıyor: "Sırlarla dolu, çeksiz heyecanlı bu şahesere değinerek hiç beklemediğim güçlü manevi hoşnutluk ve aydınlığı buldum".³⁵

Çağdaş asrımızın en güzel Rusça Kur'ân meallerinden birinin müellifi de Valeriya Porohova'dır. Valeriya Mihaylovna Rus Ortodoks ailesinde dünyaya gelmiştir. Porohova Kur'ân'ı çağdaş Rus dilinde, şiir üslubuyla tercüme etmiştir. Porohova sadece bir filolog olmasına rağmen, Kur'ân'ı Kerim'i bu şekilde tercüme edebilmiştir.

Rusça Kur'ân meallerinin tanıtımları yok denecek kadar azdır. Bu kanıttan yola çıkarak, Kraçkovskiy ve Porohova'nın Kur'ân meallerini tanıtmak önemli görülmektedir.

D. YÖNTEM

Araştırmamızın konusu "İgnatıy Yulianoviç Kraçkovskiy ve İman Valeriya Porohova'nın Rusça Kur'ân Tercümeleleri olarak tespit edilmiştir. Söz konusu iki Rus aydınının Kur'ân meallerini tanıtmaktır. Çalışmamız giriş kısmı ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmındaki 'Araştırmanın Konusu' alt başlığını: Oryantalizm, Rus Oryantalizmi ve Rusya'daki Müslümanlık olarak üç kısma ayırdık. Araştırmamızın konusunu

³⁴ İ.Y.Kraçkovskiy, *Koran*, İzdatelstvo Fizkultura i Sport, Moskva 1990, s. 661

³⁵ *Jurnal Nauka i Religiya*, İzdatelstvo Znaniye, N-3. Moskva 1990, s.31

açıklarken bu alt başlıklara değinmemizin sebebi ise asıl konuyu anlatmamızdaki temeli oluşturmaktan ibarettir.

Tezin amacını ve önemini belirledikten sonra birinci bölüm gelmektedir. Araştırmamızın birinci bölümünde Rus akademisyeni İgnatıy Yulianoviç Kraçkovskiy hakkında tanıtım yapılmaktadır. Hiç şüphe yoktur ki, meşhur bir âlimin Kur'ân tercümesindeki metodunu tayin edebilmek için onun hayatını, ilmî muhitini, hocalarını, talebelerini, öğrenmemiz icap eder. Dolayısıyla araştırmamızda âlimin doğumunu, tahsilini, eserlerini anlattık ve önemli eserlerinden bazılarında örnekler gösterdik. Araştırmamızın konusu Kur'ân'la ilgili olduğu için Kraçkovskiy'nin Kur'ân tercümesindeki önsözlerini kullandık. İ. Y. Kraçkovskiy'nin Kur'ân tercümesi yöntemini müellifin mealindeki önsöz kısmından ve tercüme sürecinden yola çıkarak ortaya koyduk.

İ. Y. Kraçkovskiy Arap dili ve edebiyatı uzmanı ve meşhur müsteşrik olduğu için, üstelik tüm hayatı boyunca Arap dünyası üzerinde derin ve yoğun çalışmalarda bulunmuş bir âlim olduğu için, onun eserlerinden örnekler gösterirken nasıl hareket edeceğimiz, biraz zor olmuştur. Ancak, yazarın altı ciltten oluşan önemli eseri “İzbrannıye Soçineniya (Seçilmiş Eserler)” onun çalışmalarının tümünü içermektedir. Elimizde bu eserin III. cildinin önsözü bulunmaktadır. Dolayısıyla bu önsözden alıntılar alarak örnekler gösterdik. Kraçkovskiy'nin yine bir önemli eseri olan “İstoria Arabskoi Geografiçeskoj Literatıy (Arap Coğrafya Edebiyat Tarihi)”den alıntı yaptık. Burada müellifin şahsî önsözünü örnek gösterdik. “Seçilmiş Eserler”in IV. cildinden de örnek gösterdik.

Kraçkovskiy'nin Kur'ân mealindeki yorumlar bölümünden pek çok örnekler göstermek mümkündür, ancak araştırmamızda, ilk nüzul olan beş ayeti içeren “Alak” sûresinin yorumunu ve Hristiyanların genelde kabul etmedikleri “İhlas” sûresinin yorumunu örnek göstermeyi hedefledik. Kraçkovskiy'nin bilimsel çalışmalarından biri “En-Necm” makalesidir. Mealdeki yorumlardan örnekler gösterirken bu makaleyi de sunduk.

Çağdaş asrımızda Kur'ân'ı Kerim'i Arapçadan Rusça'ya tercüme eden Rus aydınlarından biri Valeriya Mihaylovna'nın doğumu, tahsili ve Kur'ân mealini tanıtımı hakkındaki bilgiler, araştırmamızın ikinci bölümünde yer almaktadır. Valeriya Porohova'nın önemli çalışmasından biri de “Hz. Peygamber'in Hadisleri (Tercümesi ve yorumu)” kitabıdır. Araştırmamızda kitabın önsözü yer almaktadır. Porohova'nın Kur'ân mealini tanıttıktan sonra kullandığı tercüme yöntemi belirtilmektedir. Porohova'nın mealinin ‘Açıklamalar’ kısmındaki sûre yorumlarını tek-tek gözden geçirdik, güncel konulara daha yakın olan sûre ve ayetlerin yorumlarını seçmek suretiyle örnekledik. Boguslavskiy, Kraçkovskiy ve Porohova'nın

mealindeki bazı sûre ve ayetleri seçmek suretiyle İslâm müfessirlerinin meallerindeki sûre ve ayetlerle karşılaştırdık.

Araştırmamızın bu şekilde kapsam ve sınırlılıkları belirlenmiştir. Araştırmamızın son kısmını sonuç oluşturmaktadır. Ekler kısmında İ. Y. Kraçkovskiy'nin ve İ. V. Porohova'nın şahsî resimleri, Kraçkovskiy'nin mealindeki resimlerden örnekler, eserlerinden örnekler, Porohova'nın Kur'ân mealine yönelik referans ve teşekkür nameler gösterilmiştir.

Araştırmamızdaki veri toplama tekniğini şöyle sıralamak mümkündür:

Araştırmada, araştırma konusuyla ilgili olarak daha çok Rusça orijinal kaynaklar kullanılmaya gayret edilmiştir. Türkçe ve Arapça kaynaklardan da istifade edilmiştir.

Araştırmada İ. Y. Kraçkovskiy'nin ve İ. V. Porohova'nın "Koran" kitapları temel kaynak olarak kullanılmıştır. İstanbul'daki İslâm Araştırmaları Merkezi'ndeki orijinal kaynaklardan da istifade edilmiştir.

Araştırmada kaynaklar Kırgızistan'ın Oş şehrindeki Toktogul Milli Kütüphanesinden, "Rossiyskiye Knigi" kitapevinden, Bişkek'teki Cumhuriyet Kütüphanesi' ve Kırgız-Türk Manas Üniversitesinin kütüphanesinden toplanmıştır.

Araştırmada Rusya'nın Sankt Petersburg şehrindeki Milli Kütüphaneden sipariş verilerek getirilen kaynaklar da yer almaktadır. Ayrıca internet sitelerinden de istifade edilmiştir.

I. BÖLÜM

İGNATİY YULİANOVİÇ KRAÇKOVSKIY'İN HAYATI ve ESERLERİ

A. DOĞUMU ve TAHSİLİ

İ. Y. Kraçkovskiy 4 (16) Mart 1883'te Litvanya'nın Vilnius şehrinde doğdu. Öğretmen olan babasının tayin edildiği Taşkent'te Özbekçe öğrenmeye başladı. 1893'te döndükleri Vilnius'ta orta öğrenimi süresince yabancı dil öğrenmeyi sürdürdü (kaynaklarda yirmi altı dil bildiği kaydedilmektedir; bk. Bohdanowicz (1951), s.225). 1901'de Saint Petersburg Üniversitesi'nin Doğu Dilleri Bölümü'ne girdi ve ilmî yaşamında etkisi altında kaldığı V. V. Bartold'dan Doğu tarihi, Melioranski'den dil bilimi, A. Veselovski'den genel edebiyat tarihi ve N. A. Mednikov'dan Arapça ve Arap edebiyatı okudu; ayrıca Victor von Rosen ile Rusya'da oturan bazı Arap hocalardan Arapça dersleri aldı. 1905 yılında fakülteyi bitirirken "İslam Tarihi Kaynaklarına Göre Abbâsî Halifesi Mehdî" başlığıyla hazırladığı tez sayesinde bir ödül kazandı.1907'de Arap edebiyatında yüksek lisansını tamamladıktan sonra üniversitenin isteğiyle Arapça üzerine araştırmalar yapmak üzere iki yıl süreyle Sûriye, Lübnan, Filistin ve Mısır'da bulundu. Bu seyahatinde Kahire'de Ezher ve Beyrut'ta İseviyye medreselerinde bazı derslere devam etti, bu ülkelerin büyük kütüphanelerindeki yazma koleksiyonlarını inceledi. Bu arada Corcî Zeydân ve Ahmed Zeki Paşa, Filistin'den Halîl es-Sekkâkî, Beyrut'tan Rahip Louis gibi bir çok ilim adamı, yazar ve gazeteciyle tanıştı.

1910 yılında Rusya'ya döndüğünde önce Saint Petersburg Üniversitesi Doğu Dilleri Bölümü Kütüphanesi müdürlüğüne, ardından aynı bölümde Arap dili asistanlığına ve daha sonradan doçentliğe tayin edildi. 1914'te gittiği Avrupa'da Leipzig ve Leiden gibi şehirlerdeki meşhur yazmaların bulunduğu kütüphanelerde incelemeler yaptı. 1917 yılında profesör oldu;³⁶ 1918'den itibaren Petrograd üniversitesinde, ardından Leningrad üniversitesinde profesör olarak çalışmaya başladı.³⁷ 1921'de Rus Bilimler Akademisi'nin, arkasından Royal Asiatic Society ve Orientalische Gessellschaft başta olmak üzere pek çok bilimsel kuruluşun ve çeşitli devletlerin bilim akademilerinin üğeliğine seçildi³⁸ (Şam Bilimler Akademisi, Büyük Britanya ve İrlanda Krallığı Asya Birliği, Alman oryantalist derneği, Flâman, Polonya, İran Bilimler Akademisi v.s).³⁹ II. Dünya Savaşı sırasında Leningrad (Saint Petersburg) Alman orduları tarafından kuşatıldığında şehirde ve görevinin

³⁶ Rıza Kurtuluş, *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 1998, c.26, s. 286

³⁷ *Bolşaya Sovetskaya Ensiklopediya*, Moskva 1973, 3. izdanie, t.13, s. 356

³⁸ Rıza Kurtuluş, a.g.e., s. 286

³⁹ *Bolşaya Sovetskaya Ensiklopediya*, s. 356

başında bulunuyordu. 1942’de Moskova’ya gitmek zorunda kaldı; fakat üç yıl sonra geri döndü ve hayatının sonuna kadar Leningrad’daki çalışmalarına devam etti.⁴⁰

İ. Y. Kraçkovskiy Sovyet Arap dili ve edebiyatı müsteşriği, modern Arapça okulunun kurucusudur. Arap dili ve edebiyatı tarihi ve Araplar kültürü hakkındaki pek çok eserleri, genel olarak ortaçağ Arap edebiyatı ve modern Arap edebiyatı hakkında çalıştığı eserleri bulunmaktadır; bu edebiyatların çoğunun metin ve tercümelerini yayına sokmuştur. İ. Y. Kraçkovskiy’nin Müslüman Doğu ülkelerinin tarihî coğrafya edebiyatı hakkındaki temel araştırmaları (18.asrın 7.sonu), yorumlarıyla Rusça Kur’ân’ı Kerim tercümesi (M., 1963), yerli ve yabancı oryantalizm tarihi hakkındaki makale ve monografileri bulunmaktadır. İ. Y. Kraçkovskiy modern Arap edebiyatı ve Arap ülkelerinde kültürün yeniden doğuşu tarihi konularının erbabı ve bu alanlardaki çalışmaların öncüsüdür (19.y.y, 20.yüzyılın başı). Yerli derlemelerinde Arap el yazısıyla ilgili tasvirlerle, Rus ve Arap edebiyatındaki bağdaşmaları araştırmaya, SSCB halkları tarihinin Arapça kaynakları neşretme kurumlarına önem vermiştir. Böylece, Arap-Hıristiyan edebiyatını, ortaçağ Habeşistan edebiyat ve kültürünü (“Habeş filolojisine giriş”, 1955), antik Güney Arabistan’ın tarihi-kültürel ve epigrafik eserlerini öğrenmekle de uğraşmıştır. İ. Y. Kraçkovskiy, SSCB oryantalistler kurumunun oluşmasında ilk öncülüğünü yapan şahıs ve rehberdir. Pek çok yerli ve yabancı oryantalist baskıların hazırlanmasında iştirak etmiştir. İ. Y. Kraçkovskiy’nin otobiyografik çalışması olan “Arap el yazıları üzerinde” kitabı onun en meşhur eserlerindedir (1949, 4.baskı., 1965). Bu kitap birkaç dile tercüme edilmekle birlikte (aynı zamanda Arapça’ya da) SSCB’nin Devlet ödülüyle onurlandırılmıştır (1951). İki Lenin nişanı ve madalyonlarla ödüllendirilmiştir.⁴¹

İ. Y. Kraçkovskiy’nin yüksek lisans tez konusu “Şam’lı Abu-l Faraj al-Vava ” adındadır. İ. Y. Kraçkovskiy Asya müzesinin ilmi görevlisi, SSCB Doğu bilimleri Enstitüsünün Arap dili ve edebiyatı bölümünde kürsü başkanı olarak çalışmıştır (1916-1951).

Onun yaklaşık 500 eseri bulunmaktadır. Leningrad’ın abluka altında olduğu dönemlerde SSCB’nin Leningrad daireler yönetimindeki heyet başkanı olarak çalışmıştır (Büyük Milli iç mücadele dönemlerinde).⁴² İ. Y. Kraçkovskiy 24 Ocak 1951’de, 68 yaşında iken Leningrad’da vefat etmiştir.⁴³

⁴⁰ Rıza Kurtuluş, a.g.e., s. 286

⁴¹ *Bolşaya Sovetskaya Ensiklopediya*, s. 356

⁴² *Bibliografiçeskiy Slovar Oteçestvennih Vostokovedov*, Moskva “Nauka” 1995, 2.izdaniye, s. 614

⁴³ Rıza Kurtuluş, a.g.e., s. 286

B. ESERLERİ ve BAZI ESERLERİNDEN ÖRNEKLER

İ. Y. Kraçkovskiy'nin arkada bıraktığı bilimsel mirası Arap dili ve edebiyatının bütün alanını kapsamakta ve O'nun geniş hacimde bir müsteşrik olduğunu göstermektedir. Onun kaleminden 450'den fazla basılı bilimsel çalışma çıkmış ve zamanının en önde gelen Arap dili ve edebiyatçısı olarak tanınmıştır. Kraçkovskiy çalışmalarıyla yeni katkılarda bulunarak Rus İstisrak Bilimi'nin otoritesinin devamını sağlamıştır.

İ. Y. Kraçkovskiy, Arap kültürü ve edebiyatı alanında Rusya'da yetişen en iyi bilgin ve kendi dalında iyi bir araştırmacıydı. Alanında pek çok bilinmeyen eserleri ortaya çıkarmış, kendi ülkesindeki, Batı'daki Arapça el yazmaları incelemiş ve basılı-yazılı şekilde onları bilimin döngüsüne katmıştır. Dolayısıyla Kraçkovskiy hem bilimi popülerleştirebilmiştir.

İ. Y. Kraçkovskiy Rus oryantalizminde zamanının modern Arap edebiyatını bilimsel inceleme konusu haline getiren ilk şahsiyettir. Araştırmalarıyla Arap ülkelerindeki toplumsal öz bilincin gelişme sürecinin detaylarıyla bilinmesini sağlamıştır. Arap ülkelerindeki yeni edebiyat akımlarını yakından tanıyan Kraçkovskiy'nin bu canlı ilgisi Arap dünyasında kendilerine önemli destek olarak algılanmıştır. İ. Y. Kraçkovskiy Ekim Devrimine kadar olan dönemler Batı Avrupa Bilimi'nde sadece klasik Arap edebiyatını tanıma geleneğini de bozmuştur.

İ. Y. Kraçkovskiy'nin araştırmaları olmadan Arap edebiyatı tarihinin hiçbir alanı temelden incelenemez. Arap ülkelerinin gelişen edebiyat akımlarıyla yakından ilgilenen İ. Y. Kraçkovskiy aynı zamanda bu ülkelerde Rus edebiyatı geleneğinin nasıl benimsendiği manzarasını da gözler önüne sermiştir. Çalışmaları bununla da sınırlı kalmamıştır. İ. Y. Kraçkovskiy çalışmalarıyla ve özel araştırmalarıyla da Rus Bilimi'nin önderliğini sağlamıştır.⁴⁴

Çalışmaları ağırlıklı olarak Arap dili, Arap şiiri ve Arap edebiyatı tarihiyle ilgili olmakla birlikte diğer ilimlerle de ilgilenen Kraçkovskiy'nin önemli eserleri şunlardır: 1. Şeyh Tantâvi Professor S. Petersburgskogo Universiteta (Leningrad 1929). Muhammed Ayyâd et-Tantâvî hakkında yazılmış bir biyografi olup Külsûm Avde tarafından Arapça'ya çevirilmiştir (Kahire 1964). 2. Nad arabskimi rukopiSâmi (Moskova 1945). Şarkiyat çalışmaları ve şarkiyatçılara dair olan eseri M. Canard Fransızca'ya (Avec les manuscrits arabes, Alger 1954), Tatiana Minoski İngilizce'ye (Among Arabic Manuscripts, Leiden 1953) ve Oscar Paul Trautmann Almanca'ya (Über arabische handschriften gebeugt, Leipzig 1949) çevirmiştir. 3. Arabskaja literatura v 20 veke (Leningrad 1945) XX. Yüzyıl Arap edebiyatıyla ilgili bir çalışmadır. Die

⁴⁴ Talgat Nurbergen, Agl.

russische Arabistik (Leipzig 1957) adıyla Otto Mehlitz tarafından Almanca'ya tercüme edilmiştir. 4. Oçerki po istorii russkoi arabistiki (Moskova-Leningrad 1950). Rusya'daki Arabyat çalışmalarının tarihi olup Otto Mehlitz tarafından Almanca'ya çevirilmiştir (Die russische Arabistik, Leipzig 1957). 5. İstoria Arabskoi Geografiçeskoj Literatury (Moskova-Leningrad 1957). Kapsamlı bir İslâm coğrafya tarihi olan eseri Selâhaddin Osman Hâşim Arapça'ya tercüme etmiştir (Târîhu'l-edebi'lcoğrafiyyi'l-Ârabî, Kahire 1963).

Almanca tercümeleriyle tanınan eserleri arasında da şu kitaplar yer almaktadır: 1. Die literatur der arabischen Emigranten in Amerika (Uppsala 1927). 2. Der historische Roman in der neueren arabischen literature (Leipzig 1930). Gerhard von Mende tarafından Almanca'ya çevirilmiştir. 3. Die Frühgeschichte der Erzählung von Macnûn und Laila in der Arabischen Literatur (Leiden 1955). Hellmut Ritter tarafından Almanca'ya tercüme edilen eseri Kâmil Ahmed Nejad Farsça'ya çevirmiştir (Tahran 1373 hş.).

Müellif bunların yanında Ebû Hanife ed-Dîneverî'nin el-Ahbârü't-tivâl'i (Leiden 1912), İbnü'l-Mu'tezz'in Kitâbü'l-Bedî'i (London 1935), Ebü'l-Alâ el-Marrî'nin Risâletü'l-gufrân'ı (Leipzig 1925) ve Risâletü'l-melâ'ike'si (Leningrad 1932, Rusça tercüme ve şerhiyle birlikte) gibi pek çok eseri de neşretmiştir. Ayrıca Kelîle ve Dimne'yi (Kalila i Dimna, Moskova 1957) ve binbir gece masallarını (Kniga tysiachii odnoi nochi, Leningrad 1929) Rusça'ya çevirmiştir.⁴⁵

İ. Y. Kraçkovskiy'nin tüm eserlerini içeren altı ciltli büyük eserleri "İzbranniye Soçineniya" 1955 yılından 1960'a kadar SSCB'nin Bilimler Akademisi tarafından hazırlanmıştır.⁴⁶

1. Seçilmiş Eserler

İ. Y. Kraçkovskiy'nin çalışmalarının ağırlıklı olarak Arap dili, Arap şiiri ve Arap edebiyatı tarihiyle ilgili olduğunu daha önceden söylemiştik. Bu çalışmalar "Seçilmiş Eserler" olarak adlandırılan VI ciltli büyük eserde toplu halde SSCB'nin Bilimler Akademisi tarafından bir araya getirilmiştir. "Seçilmiş Eserler" in III. cildi XIX-XX. yüzyıllarının Arap edebiyatı tarihini içermektedir. Rus ve Batı oryantalizminde, XIX-XX. yüzyılın Arap edebiyatı tarihi hakkındaki çalışmalar, Kraçkovskiy'e kadar görülmemiştir. Üstelik, Arap edebiyatı ve tarihi üzerinde sistematik olarak ilk çalışan şahıs da Kraçkovskiy'dir.

⁴⁵ *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları 1998, c.17, s. 286

⁴⁶ İ. Y. Kraçkovskiy (Selaheddin Usman Huşam Tercümesi), *Târîhu'l-edebi'lcoğrafiyyi'l-Ârabî*, Moskova-Leningrad, 1957, s. 5

Kraçkovskiy bu çalışmasında Arap edebiyatı faaliyetçilerinin millî harekete bağlı olan çalışmalarını sistematik bir şekilde incelemiştir.

XIX. yüzyılın devamında Arapların yaşadığı edebî sürecin gelişmesi hakkındaki genel bilgiler de bu ciltte yer almaktadır. Eser edebî olayları tanıtmakta ve Arap yazarlarının monografilerini içermektedir. Arap şiiri, nesirleri ve tenkit edebiyatıyla ilgilenen Kraçkovskiy, araştırmalarında, Arap toplumunun kültürel gelişiminin edebiyatla ilgili çeşitli yönlerini de göstermeye çalışmıştır.

Eser dört bölüme ayrılmaktadır. Her bölüm kronolojik tertipte, umumî denemeler, edebî karakteristikler, Rus Arap edebî münasebetleri, bibliyografik makaleler ve panoramalar olarak dizilmiştir.

Genel olarak XIX ve XX. yüzyıl Arap edebiyatı tarihini içeren ve İ. N. Vinnikov⁴⁷ tarafından hazırlanmış olan Kraçkovskiy'nin "Seçilmiş Eserler"inin III. cildindeki önsöz kısmından bazı alıntılar alarak örnek gösterdik.

"İ. Y. Kraçkovskiy'nin Seçilmiş Eserlerinin bu cildinde XIX-XX. yüzyıllarının Arap edebiyatı tarihiyle ilgili çalışmaları yer almaktadır. Ölümünden az önceki bir zamanda Kraçkovskiy şu cümleleri kaydetmiştir: "Çağdaşlığımız şunu gösteriyor ki, toplumun bu sorulara yönelik ilgisi özellikle de son zamanlarda artmaktadır; belki de bu konu (yeni Arap edebiyatı) üzerindeki ortak çalışmalar sadece ilmî çevrelerin ilgisini çekmekten çıkmıştır". Akademisyen İ. Y. Kraçkovskiy'nin çalışmaları Sovyet Arapçılığı'nın Doğu Arap halklarının çağdaş edebiyatının güncel problemlerini öğrenmesinde önemli rol almaktadır. İ. Y. Kraçkovskiy'nin bu alandaki ilmî mirası bu problemlerin ileride incelenmesi için bir yönlendirme noktası olarak bilinmektedir.

Rus ve Batı oryantalizminin İ. Y. Kraçkovskiy'e kadar, sadece ortaçağ Arap edebiyatının incelenmeye layık olarak gördükleri malumdur. Rus âlimi XIX. yüzyılın ikinci yarısında gelişmeye başlayan yeni Arap edebiyatı üzerinde sistematik olarak ilk çalışmıştır ve bu çağın edebiyatının bağımsız özelliğini doğru değerlendirmiştir.

O dönemlerde, Arap ülkelerinde edebî eleştirileri olmadığına göre, İ. Y. Kraçkovskiy'nin yeni edebî eleştirel tahlilleri önemli yer tutmuştur. Bu Kraçkovskiy'nin büyük hizmeti idi.⁴⁸

Arap milli hareketinin ideolojisini öğrenmeyi ilk kez ciddi olarak İ. Y. Kraçkovskiy dikkate almıştır. Kraçkovskiy, Arap edebiyatı faaliyetçilerinin milli harekete bağlı olan

⁴⁷ İ. N. Vinnikov, Bkz. İ. Y. Kraçkovskiy, *Oçerki Po İstorii Russkoy Arabistiki*, s. 225, 238, 252, 253, 266, 278

⁴⁸ İgnatij Yulianoviç Kraçkovskiy, *İzbranniye Soçineniya*, İzdatelstvo Akademii Nauk SSSR, Moskva-Leningrad 1956, t. III., s. 3

çalışmalarını sistematik olarak incelemiştir. Arap aydınlarının edebî faaliyetlerini incelemeye başlayan akademisyen Kraçkovskiy, I. Dünya Savaş'ından sonraki dönem, yani yeni Arap edebiyatının gelişmesindeki önemli etabı ayriyeten dikkate almıştır. Büyük edebî hizmetleriyle meşhur Arap yazarlarının eserleri Kraçkovskiy'nin dikkatini çekmişlerdi (Amin ar-Reyhani, Mihail Nuayme, kardeş Teymûrlar, Tâhâ, Hüseyin, Tavfik al-Hakim v.b.).⁴⁹

3. cildin kapsadığı araştırmalar, Arapların XIX. yüzyılın devamında (aydınlama çağındaki) yaşadığı edebî sürecin gelişmesi hakkındaki genel bilgileri içermektedir. Esas edebi olayları tanıtmakta, farklı janrları öğrenmeye sürüklemekte ve farklı müellifler hakkındaki monografileri içermektedir.

Kraçkovskiy'nin dikkati en çok edebiyat ürünleri şiir ve nesirleri öğrenmede toplanmıştır; âlim tenkit edebiyatıyla da ilgilenmiştir. Bununla birlikte, Kraçkovskiy'nin araştırmalarında Arap toplumunun kültürel gelişmesinin edebiyatla ilgili çeşitli yönleri yansımaktadırlar.

Eser tematik işaret açısından dört bölüme ayrılmaktadır, her bölüm kronolojik tertibe göre dizilmiştir.

İlk bölüm umumi denemeleri içermektedir, ikinci bölümde edebî karakteristikler yer almaktadır, üçüncü bölümde Rus-Arap edebî münasebetleri anlatılmaktadır, dördüncü bölümde ise bibliyografik makaleler ve panoramalar bulunmaktadır.

“Umumi denemeler” bölümünde genel karakterdeki çalışmalar yer almıştır: “Çağdaş Arap edebiyatında tarihî roman” (1911), “Yeni Arap edebiyatı” (1935), “XX. yüzyılda Arap edebiyatı” (1946), “Mısır’da Arap edebiyatının çağdaş durumu” (1947).⁵⁰

İ. Y. Kraçkovskiy'nin edebi gelenekler üzerinde hakkını vererek çalıştığı malumdur, onun dikkatinin temelinde Doğu Arap halklarının hayatı, tarihî şartları, yaşamsal ihtiyaçları yatıyordu. Edebiyata yansıyan olayları ve milli şuurun şekillenişindeki rolünü çok dikkatli bir şekilde takip etmiştir. İ. Y. Kraçkovskiy daha sonraki başka bir çalışmasında “Novoarabskaya literatür” (1935) şöyle yazmıştır: “Farklı ilmî, siyasî ve edebî grupların yayınladığı süreli yayınlar geçen asrın yarısından itibaren yavaş yavaş her ülkede görünmeye başlamıştır, bu edebiyatın gelişmesinde büyük önem taşımıştır”.

“XIX-XX. yüzyıllardaki Arapların siyasî durumları doğal olarak edebiyatlarını da çok etkilemiştir”-İ. Y. Kraçkovskiy. Bu dönemin tarihi Arapların Türkiye’den hem siyasî hem de manevî açıdan yavaş yavaş kopmasının ve buna paralel olarak farklı ülkelerde farklı etapta yaşanmakta olan Arap milliyetçiliğinin doğduğu dönemin tarihidir.

⁴⁹ İgnatij Yulianoviç Kraçkovskiy, Age., s. 4-5

⁵⁰ İgnatij Yulianoviç Kraçkovskiy, Age., s. 7

“XX. yüzyılda Arap edebiyatı” ve “Mısır’da Arap edebiyatının çağdaş durumu” gibi konularda umumi denemelerin zaman itibariyle yazılışı XIX. yüzyıldan XX. yüzyıla taşınmaktadır. Burada müellif edebî okulların ve janrların gelişimini takip etmektedir, çağdaş Arap edebiyatının coğrafik yerleşimini belirlemektedir. Bu çalışmalarda çağdaş Arap edebiyatının daimi gelişimi belirtilmiş olup şu hulasaya varılmaktadır: “Yeni Arap edebiyatı çağdaş dünya edebiyatının hazinesine katkı olarak girecektir”.

İkinci bölümde, “Edebî karakteristikler”, Kraçkovskiy’nin Arap ülkelerinin hayatıyla ilgilenmesi itibariyle 1912 yılında tercüme ettiği Kâsım Emin’in “Yeni Kadın” adlı eseri gösterilmiştir.⁵¹

Eserin üçüncü bölümü en büyük bölümdür, Rus ve Arap edebiyatı ilişkilerini kapsamaktadır. Burada Rus kültürünün Arap edebiyatına olan etkisi belirlenmektedir. Bu bölüm Rusya ve SSCB’nin Arap ülkeleriyle kurduğu ilişkilerindeki problem komplekslerini öğrenmek için büyük bir katkı sağlamaktadır. İ. Y. Kraçkovskiy, “Arap Edebiyatında Çehov” (1944) eserinde, XIX. yüzyılın sonunda Arapların “Batı Avrupa’ya nispeten Rusya’ya daha çok sempati duydukları” nı ve XX. yüzyılın başlangıcından itibaren Arap aydınlarının maneviyat açısından Rusya’ya özen duyduklarını, Sûriye ve Filistin’de ise “Rusçadan Arapçaya yapılan tercümelerin Rusya’yı çok iyi tanıyan, bu ülkeye sık-sık gidip gelen ve orada yaşayan şahısların yaptıkları” nı tespit etmiştir.⁵²

III. ciltte yer alan röportajlar, monografik araştırmalar, yeni Arap edebiyatının daha ilginç olaylarına ait olup, XIX-XX. yüzyıllar arasındaki edebiyat gelişimin esas yönlerini yansıtmaktadırlar ve bu dönemlerdeki toplumsal yaşam ve mücadelenin levhasını belirli ölçüde sunmaktadırlar. Âlim bu araştırmalarında, edebî yapıtlardaki düşünce ve biçimlerin tedricî olarak başkalarıyla değiştiklerini incelemiştir ve mevcut düzenin devam ettiğini tespit etmiştir. Bununla birlikte Kraçkovskiy, eserde geçen her yazarın şahsiyeti ve edebî çalışması üzerinde ayriyeten durmuştur (burada Zeydan, az-Zahavî, Farhat, al-Cavharî (v.b.)’ye ayrılmış özel sayfaları örnek getirebiliriz). Dolayısıyla eserin bu cildi, Arap Doğusunun farklı ülkelerinin edebiyat tarihini öğrenmek için güzel bir kaynaktır. Bu eser Arap ülkelerindeki edebiyat ve dil alanında aktüel çalışmalar yapabilmemiz için ciddi bir kaynak olmakla birlikte, Arap dili ve edebiyatı uzmanlığının yeni kuşakları için değişmez ve esas kaynak olarak kalacaktır. Eserin III. cildi İ. Y. Kraçkovskiy daha hayattayken baskıya hazırlanmıştı. Kraçkovskiy baskıya sunulmamış eserin önsözünde şöyle yazmıştır: “Çalışmalarım ilk yazıldıkları şekliyle, gerekli tarihî perspektifi koruyabilmek için, hiçbir değişiklik

⁵¹ İgnatij Yulianoviç Kraçkovskiy, Age., s. 9

⁵² İgnatij Yulianoviç Kraçkovskiy, Age., s. 14

yapılmaksızın yeniden basılmaktadırlar. Bazı yerlerde, zamanın tesadüf şartlarından dolayı, bazı cümleler veya ifadeler düşmüşlerdir ya da yenisiyle değiştirilmişlerdir. Dizgi hataları ve bazı hatalar özel kayıtlar olmadan düzeltilmiştir (özellikle atıflarda ve tarihlerde). Ekler az sayıdaki bibliyografik bilgilerle sınırlanmaktadır...”. Buradan görünüyor ki, metindeki ve dipnotlardaki bibliyografik bilgiler ve ekler, yazılış ve yeniden basılış tarihleriyle uyum sağlamamaktadırlar.

III. cildin baskısına hazırlık, SSCB Bilimler Akademisi'nin Doğu Dilleri Enstitüsünün Akademisyen İ. Y. Kraçkovskiy adındaki Arap çalışma odasında, İ. N. Vinnikov tarafından yapılmıştır. Vinnikov “Bibliyografik bilgiler”i de hazırlamıştır. İmleçler P. G. Bulgakov ve S. N. Sokolov tarafından düzenlenmiştir.”⁵³

2. Târîhu'l-Edebi'l Coğrafiyyi'l-Ârabî

Kraçkovskiy'nin en önemli çalışmalarından biri de “Târîhu'l-edebi'lcoğrafiyyi'l-Ârab”dır. Eser, Arap coğrafya edebiyat tarihini içermektedir. Kraçkovskiy bu çalışmasında sadece coğrafya ile ilgili edebî usûlleri tarihî yönden incelemekle kalmayıp, cahiliye şiirindeki ilk eğilimlerden XX. Yüzyıla kadar gelen biçim ve şekillerin gelişmesini de ele almaktadır. Eserde coğrafi konular ve bu konular ile ilgili hikayeler de yer almaktadır. Müellif eserinin özelliklerini ve nasıl kaleme aldığını şu şekilde ifade etmektedir; “Aslî nüshası 1910 yılından itibaren Petersburg ve Leningrad Üniversitelerinde verdiğim ders notlarına dayalı bu edebî eserin (musannafın) ortaya çıkması uzun yıllar aldı. Bu eserle sunacağım gaye Coğrafya ile şu veya bu şekilde bağlantısı olan edebî metodlar tarihi olarak bilinen bölgesel tarihi genel mahiyette sunmam değil, bunun yanı sıra cahiliye şiirindeki ilk eğilimlerden günümüze kadar gelen biçim ve şekillerin gelişmesini geniş bir çerçevede ele almaktır.

Kitap ilmî ve ulusal edipler için yeterli bilgi sunmakla birlikte matematiksel ve betimlemeli coğrafya alanını, genel ve bölgesel coğrafyayı da kapsamakta ve efsanevî olsa bile edebî özellik taşıyan yol hikâyelerini de ihmal etmemektedir.

Edebi eserleri araştırırken, onların coğrafya ve bölgesel buluşlar tarihi ile alakasını ihmal etmedik. Sunuşumuz Arap kültürünün genel gelişmesi ışığında devam etti. Ancak burada metodumuz her şeyden önce edebî olguların doğasını ve gelişmesini ortaya koymaya çalışmaksa filolojik metodu uygulamamız anlamına gelir.

⁵³ İgnatij Yulianoviç Kraçkovskiy, Age., s. 16

Bu özelliği ile kullandığımız metod alanında tektir ve Reinaud'un kitaplarının değişik bölümlerinde anlatılan genel fikre yakındır. Reinaud 100 yıl yaşamış ve eserinde Arap filolojisindeki araştırma metodunu sunmuştur.

Bölgesel alanlarda Batı Avrupa'nın kültürel mirasının gelişimindeki belirgin örnekleri göstererek, bağımsız iki grup olan Farsça ve Türk edebiyatı ile birlikte Doğu ve Batıya etki eden Arap coğrafyası bölümünü de açıklamaya ihtiyaç vardır.

Kitabı, Vatan Savaşından önce yazmaya başlasam bile 1941-1942 yılındaki Leningrad kuşatması sırasında büyük emek sarf ettiğimi söyleyebilirim. Savaştan önce girişi kapsayan 2 bölüm ile birlikte 7 bölüm daha tedvin edebilmişim.

Bu ilk 9 bölüm VII. yüzyıldan XII. yüzyıla kadar olan döneme ait doğa hakkındaki 12 malzemeyi kapsamaktadır.

Savaş sırasında 1941 Temmuzundan 1942 Temmuzunun sonuna kadar, bu dokuz bölüme 49 bölüm daha ekledim. Bununla birlikte kitabın 23. bölümünde durakladım. Bu bölümde; XVII. yüzyılın Mekarius Antakî'nin Aleksey Mihayloviç zamanındaki Rusya'ya yolculuğu hakkında bilgi verilmektedir. Bu arada XVIII. yüzyılda bölgesel coğrafya alanında edebî eserlerin araştırıldığı 24. bölümün ana metnini hazırladım. Böylece kitabın baskısı için hazır bölümlerin sayısı 40 fasiküle ulaştı.

Kitabı tamamlamam modern zamana (XVIII-XIX y.y) atılmamı da gerekli kıldı. Fakat bu atılım Leningrad'daki araştırmamla sınırlı değildi. Bunun yanında başka kitaplara da müracaat etmem ve gözlemleri tamamlayan 3 veya 4 bölüm daha yazmam gerekmekteydi.

İslâm kültür alanlarından biri olan bu sahada adı geçen çalışmamı yeterli şekilde yapabildiysem bütün konuları geniş bir araştırma ile ele alma şansını yakaladım demektir.

Kitapta sadece Arap dili uzmanları değil, aynı zamanda edebiyat tarihçileri, coğrafyacılar ve genel kültür tarihçileri hakkında da bilgiler sunulmaya çalışılmaktadır.”⁵⁴

3. Seçilmiş Eserler

Kraçkovskiy'nin “Seçilmiş Eserler”inin dördüncü cildi Arap coğrafya edebiyatı tarihinin denemeleri ile ilgilidir. Meşhur akademisyen daha genç yaşındayken hocası V. R. Rozen'den İslâm coğrafya tarihi ile ilgili dersler almaya başlamıştır. Kahire'de Arap astronomisi derslerini almıştır. Kraçkovskiy Arap coğrafya edebiyatı tarihi ile ilgili dersleri üniversitede öğrencilere anlatmıştır. İfade edildiği gibi onun bu konudaki çalışması hem teorik hem de pratik olarak gerçekleşmiştir. Kraçkovskiy, Arap coğrafya edebiyat tarihini

⁵⁴ İ. Y. Kraçkovskiy, *Târîhu'l-edebi'l-coğrafiyyi'l-Ârabî*, Moskva-Leningrad, 1957, s.14-15

araştırırken hocalarından aldığı dersler ile yetinmeyip batıdaki oryantalist coğrafyacıların çalışmalarını da dikkatle takip etmiştir. Arap ülkelerindeki birkaç alim ile de tanışmış ve eserlerinden yararlanmışır. Kraçkovskiy'nin bu çalışması ile ilgili kapsamlı tanıtım T.A.Şumovskiy⁵⁵ tarafından yapılmıştır.

“Kraçkovskiy'nin eseri Coğrafya dersiyle o yada bu şekilde dolaysız bağlı olarak ve edebî türlerin ayrıntılı filolojik mizaçı olduğu kabul edilmiştir. İ. Y. Kraçkovskiy'nin ilmî ilgileri bir tek coğrafyayla sınırlanıp kalmamıştır. Onun Avusturya'da G. Mijik'in ve Hollanda'da İ. Kramers'in, Fransa'daki G. Ferran'ın ve İspanya'da M. Asin Palasios'un, İtalya'da K. Nallino'nun ve İngiltere'de V. Minorskov'un, Finlandiya'da O. Talgren-Tuulio'nun ve Polonya'da okuluyla birlikte T. Kovalskiy'in çalışmalarına dikkatle göz atması coğrafya ilmine ilgisinden kaynaklanmaktadır. Kraçkovskiy, Arap ülkelerindeki gelişmekte olan oryantalist çalışmaların başarılarını da dikkatle takip etmiş ve oradaki pek çok âlimlerle şahsi münasebetlerde bulunmuştur. O, Mısırlı Zaki Muhammad Hasan ve Hüseyin Favzd, Süriyeli Muhammad Yasin ve Sa'ida'yl-Karmi, Iraklı Davut Çelebî gibi bilim adamları ile tanışmış ve çalışmalarından dolayı onları övmüştür. Yusuf Kemal'in “Monumenta cartographica Africae et Aegypti” adlı eserinde toplanmış büyük coğrafik ve kartografik malzemesini okumuş olumlu değerlendirmeler yapmıştır.

Arap coğrafya edebiyat tarihinin ilk kısa krokisini çizen anıtsal filolojik araştırması olarak İ. Y. Kraçkovskiy'nin “Arap Coğrafyacıları ve Seyahatçileri” raporunu okumak mümkündür. Bu rapor 15 Mart 1937'de SSCB'nin Coğrafya meclisinin yıllık toplantısında İ. Y. Kraçkovskiy tarafından okunmuş ve sonradan bu meclisin “İzvestiya” bülteninde yayına sokulmuştur (c. LXIX, 1937, s. 738-765). Bu çeşit krokilere Onun özel sorular tarzındaki makalelerini göstermek mümkündür: “Antik Arabistan'ın Coğrafik Tasarımı” (1945), “Güney Amerika'ya Seyahatin İlk Arap Tasviri ” (1947), “Yakut'un Coğrafik Sözlüğünde Abu Dulaf'ın İkinci Pusulası (Azerbaycan, Ermenistan, İran)” (1949), “Birûnî ve Onun Doğu Coğrafya Tarihindeki Rolü” (1950). Monografiyi oluşturmadaki hazırlıklarda İ. Y. Kraçkovskiy'nin redaktörlük çalışması da yardımcı olmuştur. 20'li yıllarda R. L. Erlih'in hazırladığı “Hindistan Mucizeleri” ve “Sindbad'ın Seyahatları”nın ilk Rusça tercümelerini denetleyip düzeltmiştir. 30'lu yılların başında ise M. A. Salye tarafından hazırlanan “Sindbad'ın Seyahatları”nın ikinci Rusça tercümesini, 40'lu yılların başında O. A. Krauş tarafından Rusça'ya tercüme edilen, Fransız oryantalisti B. Kara de Vo'nun “İslâm Düşünürleri” kitabındaki Arap coğrafyacıları hakkındaki bölümlerini denetleyip düzeltmiştir.

⁵⁵ T. A. Şumovskiy, Bkz. İ. Y. Kraçkovskiy, *Oçerki Po İstorii Russkoy Arabistiki*, s. 265.

İ. Y. Kraçkovskiy, monografi üzerindeki dolaysız çalışmasını aralıklarla altı yıl sürdürmüştür (1938-1944). Bu çalışmanın önemli bir kısmı Büyük Ekim devrimi döneminde Leningrad'ın kuşatılması sırasında ağır şartlar altında yapılmıştır.

Monografide Arap coğrafya edebiyatının 12 yüzyıllık dönemi ifade edilmektedir. Görüş alanı Türkiye ve İran'a değinerek Orta Asya ve Kafkas illerine kadar ilerlemiş ve Arabistan coğrafyası sınırlarından dışarıya çıkmıştır.

IV. cildin redaktörü G. V. Tsereteli'nin⁵⁶ önsözünde şöyle denmiştir: "Müellif başka âlimlerden daha iyi ve daha açık bir şekilde malzemesinin çokluğu ile bilinir. Dünya tarihinde Arap kültürünün esas önemini tespit etmiş ve bu yönüyle Arap coğrafyasının ilmî önderlerinden biri kabul edilmiştir".

İ. Y. Kraçkovskiy'nin çalışmasının büyük önemi, Arap coğrafya edebiyatının gelişiminin tarihi yolunun kesintisiz düzenli tasarımıyla çıkmasından ibarettir. Bu yol, gelişmenin düzensiz farklı dönemlerinin olmasına rağmen, hiçbir zaman bozulmamıştır. Bunu gösterebilmek için, açıklama bizi Doğu dünyasının çeşitli köşelerine götürüyor. Adım adım yenilenen önsözde, bir birini takip eden konuların ve coğrafi anlatmaların usullerinin, geleneksel formların dayanıklılığı açıkça gösterilmiştir. Bu gerçekçi tarihi yaklaşım "Altın Çağ" ve "Çöküş Çağı" olarak şematik bölünen dönemleri arka planda bırakır. Dolayısıyla müellifin şu sözleri emin bir şekilde sık sık tekrar edilir, "Coğrafya Edebiyatının Bazı Bölümleri İçin X. Asır Bir Zirvedir" (s. 243). Ne de olsa el-Birûnî, el-İdrisî, Yakut, İbn Haldun, İbn Battuta, al-Makrizi, Ahmet bin Macit gibi Doğu'nun meşhur coğrafyacılarının faaliyetleri daha sonradan görünmeye başlamıştır. G. V. Tsereteli'nin haklı olarak söylediğine uyararak, kitabın en büyük önemlerinden biri; Arap coğrafya edebiyatı tarihinde Araplarla birlikte Orta Asya, Kafkas, İran ve Türkiye'nin kültür faaliyetçilerinin önemli rolünün bulunduğu belirlenmektedir. Ayrıca Birûnî'ye özel bir bölüm ayrılmıştır (s. 244-261). Çünkü onun çalışmaları tüm bir devirden oluşmaktadır. İ. Y. Kraçkovskiy'nin çalışması Arap coğrafya edebiyat tarihinin en geniş ve derin delillerin genellemesini göstermektedir. Reno'nun (1848) "Introduction Gênerale â la gêografiye des Orientaux " adlı klasik eserinin ortaya çıkmasından yüz yıl sonra derlenen muazzam delilli malzeme, ilk kez bütün ölçüde göz önüne alınmıştır. Arapça uzmanları için İ. Y. Kraçkovskiy'nin çalışmalarının coğrafya ile ilgili bölümlerinin önemi bu şekildedir. İran üzerine çalışan uzmanlar ve Türkologlar, Fars ve Osmanlı edebiyatının coğrafik yapıtlarının sistematik analizini değerlendirebilirler. Avrupa kültüründeki bir tarihçi için bu monografi, Arap âlimleri tarafından hazırlanmış Avrupa

⁵⁶ G. V. Tsereteli, Bkz. İ. Y. Kraçkovskiy, *Oçerki Po İstorii Russkoy Arabistiki*, s. 214, 235, 238, 252, 253, 263.

halklarının kültürü hakkındaki anlatımlar olarak, büyük yatırımın etraflı özeti şeklinde faydalı olabilir. Bu ayrıca, astronomi ve matematik coğrafya ilimlerinin gelişmesine bağlı olan terminolojiye aittir. İlimin aralıksız bir şekilde gelişiminin sürdürülebilmesi için sürekli kontrol gereklidir, dolayısıyla yıllarca toplanan sonuçlar hatasız görünebilir. Belirli delillerin değerlendirilmesinde sıkça yeni, bazen beklenilmeyen pozisyonlardan yaklaşmak gerekmektedir. İlim süreci, kimi zaman, yeni düşüncelerin katacağı fayda için alışkanlık haline gelen geleneksel tasarımlardan vazgeçmeyi talep eder. Bunlar bazen, tümüyle şekillenmemiş fakat daha geniş ufuklara yol gösteren düşüncelerdir. Bu nokta-i nazardan müellifin şu hipotezleri doğrulanmamaktadır; Eskiden Arabistan'ın rotaları Arap yarımadası kıyılarının sınırlarına çıkmamıştır (s.554). İslâm öncesi Araplar yelkenlerin nöbetleşerek çalışması kanununu benimsemişlerdir. İlk önce küçük brik direğine eğik yelken yapmışlar ve tahminen kısa zamanlı ticaret amacındaki seyahatlerini Hindistan okyanusunun diğer ülkelerine yapmışlardır. Herhalde onlar açık denizde en kısa yolları kullanmışlardır. Haritada gösterilen yollar da bunlardır. Bu yollar 'kıyı ticareti yüzme' yolu değildir,(41. resim, s.331). Bu haritada üç tane şey kesin verilmemiştir. Burada saçma olan, "Devler adası" isminin getirilmesidir: Araplar Maldiv takımada adasını "Dibacat" yada "Dîbû", Sanskritçe dvipadan "ada" olarak adlandırıyorlardı. Yine aynı haritada gösterilen "Zohar" ve "Kulam-Malayya", "Suhâr" ve "Kûlam-Malay" olarak doğrulanmış olabilir.

Müellifin yazdığına göre, deniz işleriyle uğraşan insanların çevresi "küçük" değildi (s. 552). XV. asrın meşhur Arap denizcisi Ahmet ibn Mecit'in "Faydalar Kitabı" adlı ansiklopedik eserinin araştırması, bu kitaptaki ayrı levhalar G. Ferran tarafından biliniyordu. Biz, Arap denizcilerinin hareket sahaları hakkında daha geniş bilgi edinebiliriz. İ. Y. Kraçkovskiy'nin Arap edebiyatının deniz coğrafyası bölümü çok eski geleneği içeriyordu, mantikî olarak bu hipoteze uygun olduğu söylenebilir (s.549). Diğer taraftan kaynaklarda XV. asrın Arap kılavuz kaptanı Vasko da Gama'yı hatırlatmaktadırlar. Dolayısıyla, "XV. asrın meşhur pilotları, Vasko da Gamma'nın çağdaşları, onun Afrika'dan Hindistan'a geçişindeki katılımcıları" ifadesindeki çokluğun kullanılışı yanlış olarak bilinmektedir (s.243). Ahmet ibn Mecit, ufkun çemberini 240 "parmağa" değil, 224'e bölmüştür (s.562); "iştiam" korsan gemisinin kaptanı kavramını belirsiz demek yanlıştır (s. 553), çünkü bu kavram diğer semavî dillerde de benzer anlam taşımaktadır.

Tüm hayatı boyunca yoğun çalışan âlim İ. Y. Kraçkovskiy'e ufak teknik hatalarından dolayı sitem etmemek lazım. Bu yanlışları giderme işi yayıncıların üzerindeydi; maalesef bunun çalışmanın sonuna kadar götürülmediği bir gerçektir. Dizgi hatasının büyük listesi, aynı zamanda her hatayı içermeyip, düzelti okumasını düzeltirken devamsızlıklar hakkında

tanıklık eder. Bunun dışında, yabancı isimlerin geçirilmesinde gerekli tutarlılık bulunmamaktadır. Kitapta Rusça tercümesiyle birlikte farklı coğrafyacıların metinlerinden büyük alıntılar gösterilmiştir. Bu, çalışmanın şüphesiz üstün yönlerinden biridir, okuyucunun o yada bu müellif hakkında net fikir oluşturabilme imkânına sahip olduğuna göre, kitabın içeriği de öğretici kıymete sahiptir. Ancak Rusça ve Arapçada “Kıpr”, “Samos”, “Rodos”, “Sitsiliya” olarak verilen uyumlu formlar tercümede transkripsiyonsuz gösterilmiştir (s.249), aynı şekilde Arapça ve Rusça “Habaş” (Abissiniya), veya “Zabac” (Yava) uyumlu formları transkripsiyon işaretleriyle gösterilmiştir. “Kitay” olarak tercüme edilen formun yanında aynı metinde (s. 551) “Hind” kelimesinin transliterasyon formu bırakılmıştır (ne İndiya, ne de al-Hinttir), başka bir yerde ise “al-Hind” olarak geçmektedir (s. 101). Çoğu okuyucunun anlamasına uygun tercih edilen “Vizantiya”, “Yegipet”, “Abissiniya” tercüme formları tercümede mekanik transkripsiyonlu olarak kalmışlardır, “ar-Rum”, “Mısır”, “al-Habaş”. 103. sayfada “ar-Rum denizi”, 205. sayfada ise “Rumlar denizi” hatırlatılmaktadır; 147. sayfadaki “al-masâlik va-l-mamâlik” “seyahatler ve devlet” olarak tercüme edilmiştir, 179. sayfada ise “yollar ve iller” olarak tercüme edilmiştir. Müellif bazı bölümlerdeki bibliyografik atıfları tamamıyla biçimlendirmeye yetişememiştir. Bununla ilgili, yayıncılar büyük emek sarfetmişlerdir, fakat çalışmanın her bölümünü sonuna kadar götürememişlerdir. Alıntı yapılan çalışmaların sayfaları gösterilmemiştir, bazen isimleri de verilmemiştir, örneğin; s. 52, örnek 2, s. 89, ör. 1, s. 141, ör. 2, s. 297, ör. 6 ve 7, s. 314, ör. 6, s. 589, ör. 1 ve 2, s. 703, ör. 2 ve 3 v.s. A. Zayonçkovskiy’in usturlab hakkındaki Polonya’da yayınlanmış çalışması da gösterilmemiştir.

SSCB’nin Bilimler Akademisi tarafından İ. Y. Kraçkovskiy’nin seçilmiş en iyi ilmî çalışmalarının IV. cildinin yayımlanması Sovyet Arapçılığındaki önemli olgudur. Ebedi ilmî ilgisi ve toplumsal önemiyle rahmetli âlimin meşhur eserlerinden biri, İgnatij Yulianoviç Kraçkovskiy’nin ismini ilim tarihinde koruyacaktır.”⁵⁷

B. KRAÇKOVSKİY MEALİ

1963 yılında yayınlanan İ. Y. Kraçkovskiy’nin Kur’ân mealinin önsözü, redaktör V. Belyaev⁵⁸ ve P. Gryazneviç tarafından hazırlanmıştır. Bu baskıda redaktör, Rusya’daki Kur’ân tercüme faaliyeti tarihi hakkında genel bilgileri anlatmıştır. Rusya’da Kur’ân tercüme

⁵⁷ Akademiya Nauk SSSR İstitut Vostokovedeniya, *Sovetskoye Vostokovedeniye*, İzdatelstvo Akademi Nauk SSSR, Moskva-1958, 4 vıpusk, s. 166-168

⁵⁸ İ. V. Belyaev, Bkz. İ. Y. Kraçkovskiy, *Oçerki Po İstorii Russkoy Arabistiki*, s. 221, 226, 236, 256, 258, 259, 261, 278

faaliyeti tarihini sistematik bir şekilde anlatırken, döneminin en son Kur'ân tercümesi olan Kraçkovskiy'nin mealini tanıtmıştır.

Kraçkovskiy mealı, asıl Arapça metinden tercüme edilmiş olan üçüncü Rusça Kur'an mealidir. Arapçadan Rusça'ya tercüme edilen ilk iki Kur'an mealı ise D. Boguslavskiy ve G. Sablukov'a ait idi.

G. Sablukov'un tercümesi ilmî değere sahip olsa da, zamanın geçmesi ve şarkiyatın gelişmesiyle değerini kaybetmeye başlamıştır. Rus okuyucusunun ilmî talebini cevaplaması gereken ve Kraçkovskiy tarafından olumlu eleştirilen bu meal, zamanla muhatapları tarafından anlaşılammaya başlamıştır. Boguslavskiy ve Sablukov'un Kur'an mealleri, Avrupa'da yapılan Kur'ân meallerinde olduğu gibi, genel olarak geleneksel tefsirlerden istifade edilerek yapılmıştır. Kraçkovskiy bu önemli unsurları dikkate alarak ve Sablukov'un mealindeki boşlukları hesaba katarak, yeni bir Rusça Kur'ân tercümesinin yapılması gerektiğini düşünmüştür. Kraçkovskiy'nin fikrinde, yapılacak olan bu tercüme; çağdaş ilmin ihtiyacını karşılaması lazımdı. 1921 yılında Kur'ân'ı Kerim'i sistematik olarak tercüme etmeye başlamış olsa da, Onun Kur'ân ile ilgili ilk çalışmaları 1915 ve 1916 yıllarında Üniversite'de ders anlatırken başlamıştır. Arap ülkelerinde tahsil gördüğü dönemlerde, Kur'ân'ın el yazıları üzerinde araştırmalar da yapmıştır. Tercümenin yanında, Kraçkovskiy'nin Kur'ân'ı Kerim ile ilgili diğer çalışmaları da ortaya çıkmıştır; Rahman (55) sûresinin 6. ayetindeki *en-necm* kavramını Batı ve İslâm âlimlerinin yorumlarıyla karşılaştırarak, bu kavram üzerinde bir makale yazmıştır. Boguslavskiy ve Sablukov'un Kur'ân tercümelerini da karşılaştırmıştır.

Yeni çağda yeni usûlle yapılan ve ilmî ihtiyacı karşılayan Rusça Kur'ân mealinin gerektiğini belirten Kraçkovskiy, Kur'ân'ı Kerim'i Arap edebiyatının büyük, edebî bir eseri olarak ele almış ve tercüme etmiştir. Bu aşamada Kraçkovskiy, Avrupa ve diğer tercümelere farklı olarak, tercümeyle ilgili yeni metodu ortaya koymuştur. Tercüme esnasında mümkün oldukça tarihî yorum ve tefsirlerden kaçınmış, Kur'ân'ı Kerim'in kendisinden istifade ederek tercüme yapmıştır. Zamanın kısıtlılığı ve ömrünün tükenmesiyle, Kur'ân tercümesinin ön çalışmasını yapabilmiş, ancak bikez olsa da baştan sona kadar denetleyip düzeltmemiştir. Mealde yer alan yorumlar ise, Kraçkovskiy'nin tercüme sürecinde kısa dipnot şeklinde kayıda geçirdiği Kur'ân ile ilgili malzemeleridir. Kraçkovskiy'nin mealindeki ayetlerin sıralanma tertibi Flügel'in mealinde olduğu gibi sıralanmış ve parantez içinde yazılmıştır.

Baskı redaktörler tarafından hazırlanırken; yeni bir fikir ortaya konulmamış, dipnotlardaki anlaşılmayan kısa kelimeler açıklanarak yazılmıştır. Denetleyip düzeltme

aşamasında yorumlar bölümünde ekstra bilgilere yer verilmemiş, ek kelimeler kareli parantez içinde yazılmıştır. Kur'ân'da geçen tarihî isimler tek kalıpta Arapça olarak redaktörler tarafından düzeltilmiştir. İlk kez 1963 yılında yayınlanmış olan baskıyı hazırlayan ilmî heyet; Kraçkovskiy'nin Kur'ân tercümesinin Sablukov'un tercümesiyle karşılaştırıldığı zaman, ileriye büyük adım attığını belirtmiştir.

1. Meal Önsözü

“Bugüne kadar asıl Arap dilinden tercüme edilip baskıya sunulmuş olan birinci ve yegâne Rusça Kur'ân'la baskıya yeni sunulmakta olan şu anki Kur'ân'ın ikisi arasındaki yaklaşık süre yüz seneyi bulmaktadır.

Kur'ân'ın Rusça'ya tercüme edilmesi Rusya'daki şarkiyat tarihiyle sınırlanıp kalmayıp, Rus kültürü içinde Kur'ân tercümesine ait özel sayfalar da vardır. Müslüman Arap dünyası kültürünün önemli eseri Kur'ân'la yakından tanışma faaliyeti Rusya'da XVIII. asırda Büyük Petrus'un önderliğinde, o dönemin meşhur kültür eylemcisi P. Posnikov tarafından başlamıştır. P. Posnikov, 1716'da yayımlanan ilk Rusça Kur'ân'ı hazırlamıştır. Ancak bu tercüme orijinal Kur'ân metnine yabancı kalıyordu. Zira Due Rie'nin (1647.y) başarısız bir şekilde tamamlanan Fransızca Kur'ân tercümesinden yararlanarak yapılmıştı. Bu Fransızca tercüme, XVIII. yüzyılda ortaya çıkan iki Rusça Kur'ân'ın tercüme edilmesinde de hizmet etmiştir. Bu iki Kur'ân'ın sonuncusu 1790 yılında basılmış olup, XVIII. yüzyılın seçkin edebiyatçısı M. İ. Verevkin'e ait idi (1732-1795). Onun tercümesi seçkin edebiyat onuruyla nişanlanıp, A. S. Puşkin'in “Kur'ân'a Özenme (taklit)” adındaki meşhur eserine kaynak olmuştur; Rus edebiyatı tarihinde belirgin iz bırakmıştır. İki sene sonra A. V. Kalmakov'un (S.P.B. 1792) J. Cell'in yaptığı İngilizce Kur'ân tercümesiyle karşılaştırmalı Kur'ân tercümesi ortaya çıkmıştır. Daha önceden 1787 yılında ise, Sankt Petersburg'da, Rusya'da Arapça Kur'ân'ın ilk baskısı yapılmıştır. Katrina II'nin emriyle özel dökülen puntoyla hazırlanmış Kur'ân, kısa bir zaman içerisinde, 1798'e kadar beş kere basılmıştır. Kur'ân'ın daha sonradan Kazan'da neşredilmiş meşhur baskıları da bu Kur'ân'dan hareketle yazılmışlardı.

XIX. yüzyılın ikinci yarısında K. Nikolayev'in, Fransız oryantalisti A. B. Bibrestein-Kazimirskiy'in Fransızca tercümesinden yararlanarak yaptığı tercümesi şöhret kazanmış ve XX. yüzyılın başına kadar sırayla basılmıştır (M. 1864, 1865, 1876, 1880, 1901). Bu Kur'ân tercümelerinin hepsi “eğitimsel” karakter taşıyorlardı. Tercüme uzmanlar tarafından yapılmadığı için ve asıl Arapçadan çeviri yapılmadığı için, Avrupa tercümelerinden yararlanarak yazılıp, yeterli seviyede avantaja sahip olmadığı için, bu Kur'ân tercümeleri ilmî değeri içermiyorlardı. Buna rağmen bu tercümelerin Rus Kur'ân okuyucusunun

Müslümanların temel dinî kitabıyla tanışmasına, bu eser hakkındaki kimi zaman öne sürülen saçma görüşlerin giderilmesine, Müslüman Doğu halklarının yaşam ve kültürünü öğrenmesine olumlu yönde katkıda bulunmuştur.

XIX. asrın 70'li yıllarında aynı zaman içerisinde, bir birinden bağımsız olarak iki Rusça Kur'ân tercümesi yapılmıştır. Bu kez asıl Arap metninden tercüme edilmiştir. Bu Kur'ân tercümelerinin ilkinin müellifi (1871), general D. N. Boguslavskiy (1826-1893) idi (ancak onun tercümesi baskıya sunulmamıştı). Kaluga'daki Şamil bölgesinin yanında görev yapıyordu. Aynı zamanda müsteşirliğe sağlam bir şekilde hazırlanmıştı. İstanbul'da birkaç sene Rus diplomatik hizmetinde de bulunmuştu. Diğer tercüme ise 1878'de ortaya çıkmış olup, Kazan'ın meşhur müsteşiri ve misyoneri G. S. Sablukov'a (1804-1880) ait idi. Sablukov, N. G. Çernişev'in, Saratov seminerlerindeki öğretmeni idi. Onun tercüme baskısı kendi döneminde ilmi değere sahip olup, 1894 ve 1907 yıllarında tekrar baskıya sunulmuştu (yanında Arapça metni de basılmıştı). Buna rağmen ergeç kaynakça açısından seyreklik olarak kalmıştı. V. R. Rozen'in, daha sonra İ. Y. Kraçkovskiy'nin olumlu yönden eleştirdikleri bu tercümenin o yüzyılın ilmi ihtiyacını ve Rus toplumunun farklı taleplerini karşılaması lazımdı.

Ancak, zamanın geçmesiyle ve Rusya'daki oryantalizmin gelişmesiyle, G. S. Sablukov'un kıymetli tercümesindeki noksanlar ve olumsuz yönler, ona muhatap olan herkes tarafından hissedilmeye başlamıştır. Bir Arap uzmanı için mealdeki pek çok yanlışlar açıkça görünüyordu. Bir uzman olmayan kişi okuduğu zaman ise, eski Rus dilinin ağırlığıyla karşı karşıya geliyordu. Mealde asıl manaya ulaşmayı engelleyen karanlık ifadeler bulunuyordu. Bu karanlık ifadelerin karşısında okuyucu, acaba tercüman burada ne demek istediğini kendisi de anlıyor mu?, diye bir soruya takılıyordu.

İster XIX ve XX. yüzyılın batı Avrupa Kur'ân tercümanları olsun, ister D. N. Boguslavskiy'nin tercümesi olsun, G. S. Sablukov'un da yaptığı Kur'ân tercümesindeki önemli noksanlıklardan biri, onların Kur'ân metnini anlamalarında Müslüman âlimlerinin yorum ve tefsirlerinden istifade etmeleri idi.⁵⁹ Müslüman âlimler Kur'ân'ın tümüyle ortaya çıkmasından yüz yıllar sonra, "Kutsal Kitab'a" kendi rey ve icihadlarını katmışlardır. Onların rey ve icihadi genel olarak, Kur'ân müellifinin fikir ve görüşlerinden uzak kalıyordu.

Dolayısıyla, G. S. Sablukov'un tercümesi, Kur'ân'ın anlam eşdeğerliliğinden uzak kalmıştır. Bu tercümenin yapılma fikri asrımızın 20. yüzyıl başlarında ortaya çıkmış olup, Tatar Müslümanları arasında yaygın olan ve genelde onların yorumlarına dayanan Kur'ân

⁵⁹ İ.Y. Kraçkovskiy, age, s. 16-17

hakkındaki geleneksel düşüncelerin yansıması olarak ileri sürülmüştür. Aynı şekilde tercümede, Hıristiyan literatürüne özgü özel deyimler de bulunuyordu. Onlar, Tevrat ve İncil'in Rusça'ya tercüme edilmesi sürecinde ortaya çıkmışlardı. Kur'ân'ın basılı tercümesinde pekiştirilmiş bu ifadeler, Kur'ân'ı okumaya hazırlıksız okuyucunun düşüncesinde İslâm ideolojisinden uzak kurumları çağrıştırabilirdi. Aynı zamanda bu eserin ideolojik içeriği hakkında hatalı anlayışa yol açabilirdi.

İ.Y. Kraçkovskiy, Rus ilim ve kültürü tarihinde Sablukov'un Kur'ân tercümesinin ne kadar yararlı olduğunu, hem de ne kadar boşluklar içerdiğini herkesten iyi biliyordu. O yüzden Kraçkovskiy için bu tercüme çağdaş ilmin ihtiyaçlarına uygun bir şekle getirerek onu tamamlamak fikri bir tesadüf olmamıştır. Kraçkovskiy Kur'ân tercümesi üzerindeki sistematik çalışmayı 1921'de Kur'ân dersleri kursuna bağlı olarak, Doğu Dilleri fakültesinde, yıllar süren çalışmaları sonucunda hazırlamıştır. "1921'de derslerde okumak için yoğun olarak üzerinde durduğum ve sonra arada bir değindiğim Kur'ân tercümesini bitiriyorum." (İ. Y. Kraçkovskiy).⁶⁰ Ancak onun Kur'ân'a olan ilgisi daha önceden oluş idi. Onun Kur'ân'la ilgili ilk çalışması olarak G. Fluegel'in Kur'ân konkordansları üzerinde kelime kelimesine düzeltme faaliyetini hesaba almak mümkündür. Kur'ân'la ilgili ilk derslerini İ. Y. Kraçkovskiy, 1915 ve 1916 yıllarında anlatmıştır. 1917'de ise, bu derslerle ilgili konular, 1916'da Asya müzesine kaydolunan Kur'ân'ın el yazmalarının toplamı olarak betimlenmiştir. Nitekim, Kur'ân'ı baştan sona tercüme etme fikri Kraçkovskiy'de o dönemde başlamıştı. Artık onun Kur'ân tercümesi 1919 yılında, M. Gorkiy adındaki "Vsemirnaya literatura" yayınevi prospektüsünde kayıtlıydı. 1921'de, Kur'ân'ın sistematik çalışılmasıyla birlikte, İ. Y. Kraçkovskiy'nin bu kitaba bağlı diğer çalışmaları da ortaya çıkmıştır. Yine başka çalışmaları ise rastlantısal nedenlerden dolayı ortaya çıkmıştır. Pskov'dan gelen el yazmalarını tayin etme neticesinde, kendi ana dillerini unutan Litva Tatarları arasında Kur'ân'ı Belarus ve Polonya dillerine tercüme etme fikri Kraçkovskiy'den çıkmıştı. Bununla birlikte, o ortamda meydana gelen Leningrad üniversitesinin el yazmaları üzerinde çalışmak aklından geçmişti.⁶¹

1930 yılında İ. Y. Kraçkovskiy'nin "en-necm" kelimesi üzerindeki makalesi ortaya çıkmıştır. Oysa Avrupa tercümanları bu kelimeyi hep yanlış anlıyorlardı. 1934'de ise İ. Y. Kraçkovskiy, XVIII. asrın el yazısında bulunan anonim Kur'ân tercümesi hakkındaki çalışmasını yayınlamıştır. İlim akademisi kütüphanesindeki kaynaktan yararlanmıştır. Bu kitap Kur'ân'ın Avrupa tercümesinden yararlanarak ortaya çıkmıştır. O dönemin Rus toplumunun Kur'ân'la tanışmasında katkıda bulunmuştur. Başka bir değerlendirme D. N.

⁶⁰ Talgat Nurbergen, Aght

⁶¹ İ.Y. Kraçkovskiy, age, s. 18

Boguslavskiy'nin el yazma tercümesi üzerinde yapılmıştır. İ. Y. Kraçkovskiy V. R. Rozen gibi, o tercümeyle Sablukov'un tercümesiyle karşılaştırarak, kesinlik ve edebiyat üstünlüğü açısından hem daha zayıf yeri geldiğinde daha üstün olduğunu belirlemiştir.

İ. Y. Kraçkovskiy'nin Kur'ân tercümesi baştan sonuna kadar yeni bir üslûpla yapılmıştır. Avrupalı tercümanlar gibi Rus tercümanları da, az veya çok olsun Müslümanlık ekzetik geleneğine bağlıydılar. Bunun açık delili olarak Marraçi'nin (1698y) Latinca tercümesini örnek getirebiliriz. Bu tercüme daha sonradan Avrupalıların ve Sablukov'un Rusça tercümesinden etkilendikleri tercümedir. Müslüman ilahiyatçılarının zengin ekzetik edebiyatına çok dikkat eden İ. Y. Kraçkovskiy, diğer meşhur İslâm araştırmacıları ve tarihçilerinin (İ. Goldsier, Hr. Snuk Hugrone, T. Nöldeke, İ. Bart, G. Bergschtrasser, A. Lamens, B. B.Bartold, A. E. Schmidt ve başkalar) yaptıkları gibi, dini tebliğ temelinde şekillenen bu geleneğin tarihi sıhhatını yeniden değerlendirmemiştir. XIX-XX. yüzyılların sonundaki ilmi İslâm araştırmasının gelişmesinin neticesinde Kur'ân'ın önyargısı kurulmuş ve farklı eğilimlerin bulunduğu ortaya çıkmıştır. Bu önyargılar gerçek tarihi perspektifi değiştirmişler ve Kur'ân'ın birkaç tefsirine de yansımıştır. Bundan dolayı Kur'ân metnindeki en zor yerler ilmi tercüme için güvenilir olmayan unsurları oluşturmuşlardır.

İ. Y. Kraçkovskiy'nin Kur'ân araştırmasına yönelik yaklaşım özelliklerinden biri ise, onun kitaba, edebi bir esere, şiir kalıbında yazılmış olan ilk büyük Arap edebiyatına bakıyormuş gibi yaklaşmış olması idi. Bu anlamda onun araştırması yeni metodla yürütülmeye başlamıştı. Zira O, Kur'ân'a, genellikle dini, felsefi ve yasal eser olarak bakıldığı gibi görmemişti. Bu ise onun tercüme metoduna prensip olarak değişiklik getirmişti. İ. Y. Kraçkovskiy, Kur'ân metnini edebi bir şekilde tercüme etmeyi hedefe almıştır. Onu geleneksel yorumlardan kurtararak ve kendi çevresinin, kendi çağının eseri olarak kabul ederek, ilmi İslâm araştırmasının son ulaşma noktasından yararlanarak faaliyete başlamıştır. Bu tesisi takip eden İ. Y. Kraçkovskiy, Kur'ân metninin az anlaşılan yerleriyle karşı karşıya gelerek, her şeyden önce Kur'ân'ın kendisinden yola çıkmıştır. Kur'ân'daki stil ve söz kullanımını incelemiştir. Bunu yaparken Kur'ân'ın inzalını kuşatan dil çevresinin şu maddelerine dayanmıştır; eski Arap şiire, ilkel nesirler ve Müslüman mirasının eski bölümlerini göz önünde bulundurmıştır. Böylece Kraçkovskiy Kur'ân'ı edebi eser olarak, Arap yarımadasındaki çağdaş edebi, ideolojik, politik durumların karmaşıklığı neticesiyle ortaya çıkan, onun tüm çizgi ve detaylarını yansıtan ve yeniden ayakta durmaya başlayan devletin aktif kurulu olarak teokrat toplumun (umme) ve o devletin dini ideolojisi ve anayasasını oluşturan unsur olarak incelemiştir.

Kur'ân'a bu şekilde yaklaşma fikri tamamıyla kendi dönemi için yeni olup, İ. Y. Kraçkovskiy'nin büyük ilmî hizmetini oluşturmuştur. Bu yaklaşım asrımızın 20. yıllarında bulunan Rusça ve Batı Avrupa dillerindeki tercümelere prensip olarak farklı olmuştur. İşaret edildiği gibi bu yaklaşım, bu karmaşık eserin eşdeğer biçimini ve içeriğini oluşturan en doğru tek yol olmuştur.

Ancak bazı durumlar, İ. Y. Kraçkovskiy'nin koyduğu hedefi gerçekleştirmesine engel olmuştur. Çünkü tercümesi sonuna kadar denetlenip düzeltilmemiştir. Hazırlanması gereken büyük malzeme ise sonuna kadar bitirilmemiştir. Tercümenin genel metni edebi açıdan gözden geçirilmemiştir. Bazı yerler hatalı olduğu gibi kalmıştır. Eğer tercüme sonuna kadar denetlenip düzeltilmiş olsaydı İ. Y. Kraçkovskiy'nin son dönemlerde yaptığı Kur'ân alıntılarının tercümesinde olduğu gibi bazı ayetler başka biçime sokulmuş olacaktı. Kraçkovskiy'nin el yazısındaki tercümesinde kısa dipnot şeklinde yazmış olduğu ve hayatının sonuna kadar toplamış olduğu malzemeler hakkındaki son kararlar alınmamıştır ve yorumların biçimi hakkındaki sorular da çözülmemiştir. Bu dipnotlar Kur'ân hakkındaki zengin ilmî edebiyat üzerinde temellenmiş olup genelde metnin kısa filolojik özetini farklı kelimelerin, ifadelerin yapılarını, stilistik özelliklerin v.s. konuları içermektedir. Bazen ise açıklamalar sorulan soruya cevap şeklinde ilmi çalışmaya atıf olarak yer almaktadır.

Dolayısıyla yayımlanmakta olan bu tercüme sonuna kadar denetlenip gözetilmiş olmasa da, onun yayını ilk derecedeki ilmi ilgiye sahiptir. İ. Y. Kraçkovskiy'nin tercümesi onun hedefe koyduğu şekilde ve Sablukov'un tercümesiyle karşılaştırma şeklinde ileriye büyük adım atmaktadır. Zamanımızın meşhur Arapçılık uzmanı, Kur'ân'ı Kerim'i iyi bilenlerin önderi tarafından yapılmış olan bu tercüme önemli ve ilginçtir. Ancak tarihte anlaşılması ve tercüme edilmesi olağan üstü zor olan bu eser, Arap milletinin dil ve edebiyatını onların tarihteki kırık dönemi ile ilgili olarak araştırmamıza hizmet edecektir ve Kur'ân'ı her yönden incelememize yardımcı olacaktır.

Tercüme baskıya hazırlanırken Arapça metniyle birlikte ortaya konulmuştur.⁶² Tercüme esnasında gözden geçirilmeyen bazı ufak dikkatsizlikler, kaçınılmaz atlamalar bertaraf edilmiştir. Kur'ân metninin tümü ise müellifin yazdığı şekilde saklanmıştır.

Tercüme G. Flugel'in yayınladığı resmî Kahire eleştirisel baskısından yararlanarak yapılmıştır. Flugel'in bu kitabı Kur'ân'ın eski ve otoriter el yazmalarıyla temellenen kitaptır. İ. Y. Kraçkovskiy, önceki vaziyetleri ortaya çıkaran bu yayınlara kendi tercümesini karşılaştırıp kontrol etmiştir. Kraçkovskiy, Flugel'in kitabına nispetle, kendi tercümesinde Kahire

⁶² İ.Y. Kraçkovskiy, age, s. 20-21

Kur'ân'ında yazılan ayetlerin ayrılma şeklini daha iyi belirtmiş ve onları parça parça olarak kendi tercümesine geçirmiştir. Bu baskıdaki ayetler ise Flugel'in Kahire baskısında olduğu gibi sıralanmış ve bu ayetler parantez içine alınmıştır.

Yorumlar anlaşılır oldukça değiştirilmeden bırakılmıştır; dipnotlar özet şeklinde verildiği zaman cümleye çevirilmiştir. Dolayısıyla müellifin ne demek istediği belli olduğu durumlar bu şekilde kayda geçirilmiştir. Müellifin kısalttığı kelimeler de tamamıyla yazılmıştır. Redaktör tarafından herhangi bir ekstra bilgi yada fikirler ortaya konulmamıştır. Fakat ek kelimeler kare parantez içine alınmıştır. İncil'de bulunan isimleri Arapça formunda not tutma sorusunun çözümünü redaktör ve hazırlayıcılar çözmeye karar vermişlerdir (Moisei yerine Musa, Aaron yerine Harun v.s. olduğu gibi). Müellifin yazısında ise, metnin sonuna kadar ya Arapça, yada İncil'deki şekliyle yazılmıştı. Tüm bibliyografik atıflar kitabın sonunda şartlı kısaltmaların alfabetik listesi şeklinde konulmuştur: Bu bibliyografya 300' den fazla sayı içermektedir. Tercümeyle ilave olarak şunlar verilmiştir:

1. Burada, Kur'ân tercümesinin el yazısıyla 9 Eylül 1921'den 4 ağustos 1930'a kadar sıralanan ve çalışmanın kopuksuz devam ettiğini gösteren tarih dizisi bulunmaktadır. Tercüme metni ve yorum üzerindeki çalışma sistematik tercümenin bitmesinden sonra da devam etmiştir: Yorumla ilgili düzeltme ve tamamlamaları İ. Y. Kraçkovskiy hayatının sonuna kadar devam ettirmiştir.
2. Tercümeyle ait malzemelerin tasviri.
3. Kur'ân kursu konuları, İ. Y. Kraçkovskiy tarafından 1929 den 1949'a kadar yapılmış olan, o dönemde Kraçkovskiy üniversitedeki dersleri bitirmiştir.
4. Üniversitede Kur'ân'la ilgili derslerin kısa eğitim programı.
5. Kronolojik tertipte yerleştirilmiş olan Kur'ân sûrelerinin sıralanması (Nöldeke'ye uyum sağlanan şekilde), İ. Y. Kraçkovskiy onları üniversitede Kur'ân'ın tüm hacmini içine alan derslerin birinci serisi olarak okuturdu (1921'den 1926'ya kadar); bundan sonra ise Kraçkovskiy Kur'ân'ı öğrencilerle seçmeli olarak okumuştur. Yaklaşık kronolojik tertipte, öğrencilerle ders yapma sürecinde, yorumlarıyla birlikte el yazısındaki tercüme de gerçekleştirilmeye başlamıştı.

İlaveler bölümünde yerleştirilen tüm maddeler İ. Y. Kraçkovskiy'nin Kur'ân'a edebi bir esermiş gibi yaklaştığını göstermektedir, onun ders içeriklerinde de aynen böyledir. İşaret edilen maddelerde, yorumlarda olduğu gibi, sadece kaçınılmaz kelime tamamlamalarına izin verilmiştir, onlar kareli parantez şeklinde konulmuştur.

Baskıda S.S.C.B. İlimler Akademi'sinin Asya halkları Enstitüsün'deki ve Taşkent Tarihî müzesindeki en güzel Kur'ân el yazılarının resimleri, V. A. Kraçkovskaya'nın topladığı Kur'ân el yazıları ve İ. Y. Kraçkovskiy'nin tercümesinin imza faksimili yer almaktadır.

Tercüme ve yorum metni baskıya V. A. Kraçkovskaya ve P. A. Gryazneviç tarafından hazırlanmıştır. İlaveler V. A. Kraçkovskaya tarafından yapılmıştır. Edebiyat listesi P. A. Gryazneviç tarafından kurulmuştur.⁶³

Kraçkovskiy'nin Kur'ân mealinin 1963 yılındaki baskısını hazırlayan redaktörlerden biri P. Gryazneviç 1986 yılında yeniden yayınlanan meal için önsöz hazırlamıştır. Bu önsöz, 1963 yılında hazırlanan önsöze nispeten daha geniş bilgileri içermektedir. Önsözde, Kur'ân tanıtımı ve dünya edebiyat tarihindeki önemi anlatılmıştır. Kraçkovskiy'nin Kur'ân mealinin Rus şarkiyat ilmindeki önemi belirtilmiş ve Kur'ân tercümesindeki metodu anlatılmıştır.

Kraçkovskiy'nin Kur'ân mealinin ilk baskısı, Rusların ilmî ve kültürel hayatında önemli yer tutmuş, Rus okuyucularının Kur'ân'ı Kerim'i yakından tanıyabilmeleri için yardımcı olmuştur. Doğu edebiyatı, kültürü, hayatı ve tarihiyle ilgilenen kitap okuyucuları ve ilim uzmanları bu meali elde ederek gerekli ve önemli kaynağa sahip olmuşlardır. Meal, Doğu Arap halkını, dilini, tarih ve coğrafyasını tanımaya yardımcı olan bilgileri içermekle birlikte, İslâm üzerinde araştırma yapan ilim adamları ve oryantalistler için en temel kaynak olmuştur.

Mealın ilk baskısıyla 1986 yılında neşredilmiş baskının arasında 23 senenin geçmesi itibariyle, okuyucular tarafından tercümedeki noksanlıklar görülmüş ve belirtilmiştir. Okuyucuları en çok hayrete düşüren şey, meali tanıtan açıklamaların bulunmamasıydı. Bunun sebebi ise açıklamaları ortaya koyabilecek detaylara ihtiyaç vardı.

Önsözde, Kur'ân'ın içerik ve biçiminin derin özgünlüğe sahip olduğu belirtilmiş ve iki tarihî dönemin eseri olduğu söylenmiştir. Cahiliye dönemindeki Arapların tarihî kaynaklarının yitirildiği ve bu kaynaklara ulaşma imkanı olmadığından Kur'ân'ın yorum ve tefsirine ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. Tarihî tefsirlerin Yahudilerin dinî folklorlerinden istifade edilerek yapıldığı söylene de, İslâm kaynaklarında Kur'ân tefsirinin ilk kaynakları olarak Kur'ân, Hadis, Rey ve İctihad bilinmektedir.

Önsözde Kur'ân, kendiliğinden üremiş, içeriği karışık ve uyumsuz olan "Peygamber'in açıklamaları" olarak tanıtılmış, stil bakımından Tevrat ve İncil'den tamamıyla fark ettiği söylenmiştir. Kur'ân'ın kısaca tarihi açıklanmış, metindeki konuşma tarzları anlatılmış ve Kur'ân'ın sözlü olarak ortaya çıktığı söylenmiştir.

⁶³ İ.Y. Kraçkovskiy, age, s. 22-23

Kraçkovskiy meali Rus Şarkiyat ilmine faydalı olmasıyla birlikte ileride Kur'ân üzerinde yapılacak olan tercüme ve yorumlar için önemli kaynak olacağı göz önünde bulundurulmuştur. Kur'ân'ı kendi çağının kitabı olarak kabul ederek tercüme eden Kraçkovskiy, Hz. Muhammed'in yaşadığı dönemde Onun kullandığı dil ile Kur'ân'ın ortaya çıktığını beyan etmiştir. Bir eser veya bir metin her şeyden önce tarihî bakımdan incelenir ve tercüme edilir. Kraçkovskiy de Kur'ân metnini incelemeyi hedef tutmuş, İslâm müfessirlerinin de Cahiliye dönemi şiirlerinden yararlandıklarını söylemiştir.

“Rus akademisyeni İ. Y. Kraçkovskiy'nin Doğu Edebiyatı Basımevi tarafından hazırlanmış ve 1963'te yayınlanmış olan Rusça Kur'ân'ı Kerim tercümesi ilmî ve kültürel hayatımızda önemli yer tutmuştur. Bu faaliyet, her şeyden önce, Müslümanların genel kutsal kitabı ve aynı zamanda dünya edebiyatının tek şaheseri olan Kur'ân-ı Kerim'in tarihî-kültürel önemini yakından öğrenebilmemiz için şartlandırılmıştır. Doğu halklarının manevî ve toplumsal gelişimini etkileyen Kur'ân-ı Kerim tüm insanlığın kültürel mirasına aittir. Dünya kültürü tarihinde ise Kur'ân, Eski ve Yeni Ahit ile aynı sırada yer almaktadır.

Elbette ki kitabın bu neşri ülkemizin okuyucuları tarafından farkedilmiştir. Meşhur sovyet müsteşriği İ. Y. Kraçkovskiy'nin ölümünden sonra (ö.1951) yayımlanan bu çalışmayı dünyadaki tüm uzmanlar merakla karşılamışlardır. Bunun gibi ilgi ve meraklar, çağdaş dilde tercüme edilmiş, güzelce yorumlanmış, edebî eşdeğerlilik sağlayan Kur'ân'a ihtiyacın ne kadar büyük olduğunu ortaya koymuştur. Çağdaş uygarlığın kökeninin şekillenmesinde Müslüman kültürünün büyümekte olan şuur katkısı ve insanlık gelişimindeki siyasî ve sosyal açıdan Doğu Müslüman halklarının rollerinin büyümesi, onların manevî yaşayış tarzlarını öğrenmeye ve İslâm ideolojisinin içeriğini araştırmaya ihtiyaç duymaktadır.

Kur'ân'ı öğrenmekle manevî diyaloga hitap etmek ve karşılıklı anlaşmayı gerçekleştirmek daha da kolay olur. Kur'ân dinî ayinler nizamını, ahlâkî kuralları, hukukî kurumları içermektedir ve milyonlarca insanların âdet ve geleneğini, onların yaşayış tarzındaki önemli lâhzaları ve hareket tarzlarını belirlemektedir. Kur'ân'daki ayet ve sûreler, cemaatle namaz kılınırken veya ferdî olarak namaz kılınırken, resmî ve ailevî bayram sofraları etrafında otururken ve güncel hayatın herhangi bir zamanında okunur. Kur'ân'daki söz ve ifadeler Müslümanların edebî ve konuşma diline onların dil ve ulusunun farklı olmasına rağmen yansımıştır. Kur'ân'daki tarz ve motif imaları ise Doğu Müslüman halklarının edebiyatına doyum sağlamıştır. Bunu Eski Ahit ve İncil ile kıyaslamak mümkündür.

İ. Y. Kraçkovskiy'nin Rusça Kur'ân'ı Kerim tercümesi yayınlanmasından sonra, ülkemizde İslâmî konuların araştırılmasında, yani, İslâm ve Müslümanların uygarlık tarihinin araştırılmasında, Kur'ân'ın içerik muhtevasını ve ayrıca Müslüman tarihi ve günümüzdeki

Doğu Müslümanlığı konularının öğrenilmesinde yardımcı oldu.⁶⁴ Müsteşrik uzmanlar, dinler tarihçileri, İslâm ülkelerinin geçmişi ve bugünü araştıran propagandacılar gerekli ders kitabını elde etmiş oldular. Doğunun ideolojik tarihiyle ilgilenen okuyucular dünya değerindeki nadir esere ulaşabildiler. Bundan dolayı bu eserin bibliyografik nadir eserlerden biri olduğunu söylememize gerek kalmamıştır.

Kur'ân okuyucularını hayrette bırakmakla birlikte 1963 yılındaki bu baskı, insanları hayal kırıklığına da uğratmıştır, çünkü tercümenin bazı yerlerini anlamak ve bazı kelimelerin anlamlarını tam çıkartmak zor olmuştur. Şikâyetlerde, Kur'ân'ı tanıtan ve ondaki problemleri açıklayan içeriğin olmayışı, kitapta herhangi bir ilmî yorumun bulunmayışı söz konusu olmuştur. Bu ve bunun gibi şikâyetler baskı yada tercümana yönelik olmayıp, basımevinde ortaya çıkan yanlışlıklardan dolayı meydana geldiği belirtilmiştir. 1963 yılında basılan yayının önsözünde, redaktör ve onun yardımcısı bu yanlışlar ile ilgili gerekli açıklamalar getirmişlerdir. Anlaşıldığına göre onların bazı detaylara ihtiyaçları vardı.

Her şeyden önce şunu belirtmemiz lazım ki, mealdeki tercümana ait olan pek çok yerlerin anlaşılmasının esas nedenlerinden biri; eserin içerik ve biçiminin derin özgünlüğe sahip olmasında ve eserin iki tarihî çağda, yani dünya görüşünün kökten değişmesiyle eşlik eden kabilecilik döneminden medenî hale geçme aşamasında ortaya çıkma sebepleridir. Dolayısıyla kadîm Arabistan'ın kabile toplumlarının manevî değerleri bizim için gizli kalmıştır. Bu manevî değerler aynı şekilde ortaçağ müsülmanları için de yitirilmişti. Artık ortaçağ döneminde Kur'ân yorumsuz, tefsirsiz okunmamaya başlamıştı. Onun anlaşılması için dilin iç duyumu da yetersiz kalıyordu. Bunun esas nedeni ise kültürel takibin terk edilmesi idi. İslâm, putperestlik kültürünü red ederek ortaya çıkmış ve bu şekilde tanıtılmıştır. Bu kültürün manevî temelini aktarılması bozukluğa uğramıştır, hatta çağdaş Arap nesilleri atalarının ideolojik dilindeki pekçok şeyi anlamamaya başlamışlardır. Arap olmayıp tamamen farklı kültür ve ideolojik geleneğe sahip olan insanlar için Kur'ân'ın anlaşılması çok zordu. En önceki müfessirler Kur'ân'daki anlaşılmas yerleri gramerî biçime sokarak yada Yahudî Hıristiyan dinî folkloruna dayalı olan fikirlere göre tefsir etmişlerdir. Çağdaş ilme kapalı kalan konulardan biri de VI-VII. asırlardaki kabileci Arabistan'ın putperest halkının dinî bilincinin, inançlarının, tören ve yöresel geleneklerinin önemli unsurlarıdır. Kur'ân'da Hz. Muhammed bu unsurları istînâf etmiştir ve bu unsurlar onun itirazlarının temel maddeleri ve onun dinî ilhamının idrak etmediği kaynaklar olarak bilinmiştir. Şimdiyse bu durum

⁶⁴ İgnatıy Yulianoviç Kraçkovskiy, Koran, Nauka 1990, s. 7

Peygamber'in çoğu düşünce ve fikirlerinin hareketini, onun irtibatta olduğu cemiyetlerle ilişkisini anlaşılmaz kılmaktadır.

İslâm öncesi Arabistan'da bulunan edebi mirasın ve özellikle de şiirin yaygın olmasına rağmen, yerleşmiş ve göçebe putperest kabilelerin zengin folklorleri, Hıristiyanlık yada Yahudiliği kabul eden bedevi kabilelerin mitoloji içerikli hikâyeleri, Arap yarımadasının en çok Mekke ve Medine'de yaşayan Yahudi, Hıristiyan toplumlarının dini nakillerinin çoğu bilfiil kaybolmuştur. Dolayısıyla VI. yüzyılın sonu ve VII. yüzyılın başında, Hz. Muhammed'in yaşadığı dönemde, Arabistan'daki peygamberlik ve tanrıbilimcilik hareketleriyle refakat eden dini folklor hakkında hemen hemen hiçbir şey bilmiyoruz. Oysaki bu kültürel ideolojik afet Hz. Muhammed'in "peygamberlik ilhamının" beslendiği fikirler çevresine, tarz ve motiflerine hizmet etmiştir. Hz. Peygamber her zaman bu ilhama yönelir ve muhataplarıyla birlikte bu ilhamı örnek olarak gösterirlerdi. Hz. Peygamber'le aynı kableden olan insanlar, Peygamber'in ibret verici hikâyeleri ve öğütlerine: "Atalarımızın hikayeleri!", "Biz bunları başkalarından daha önceden duymuştuk!"-diye bağırırlardı. Günümüzde bu gibi folklorlerin bulunmayışı, Kur'ân'ın pek çok yerini anlamamızı ve tercüme etmemizi zorlaştırmaktadır.

Kur'ân'ı ilk defa eline alan okuyucu, genelde Tevrat ve İncil kitap metinlerinde olduğu gibi tek kompozisyon şeklindeki edebi eserle karşılaşacağını yada İslâm akaidinin peş peşe gelen hülâsa sistemini içeren tefsirle karşılaşacağını bekler. Oysaki Kur'ân herhangi bir plan uygulamaksızın kendiliğinden üremiş bir eserdir. Kur'ân, "peygamberlik açıklamalarının" öğüt verici ve örnek gösterici konuşma ve vaazlarından, eski kabilelerin ve onlara gönderilen peygamberlerin kaderi hakkındaki ibret verici tarihi, dini kıssalardan, muamma ve büyülerden, ahlaki hukuksal ve geleneksel yazılardan oluşmaktadır. Bu yazılı emirler, 20 sene içerisinde (610'dan 632'ye kadar), farklı dönemlerin farklı muhatapları arasında, belirli durum ve olay sebebiyle, bazen de hiçbir sebep olmaksızın içgüdü teşvikiyle ortaya çıkmıştır. Kur'ân'ın ilk vahiyleri tamamıyla lirik günah çıkartıcı, tek Tanrı'nın yüceliği ve Âhiret gününün kaçınılmaz olduğunu ortaya koyan dehşet verici monologlardan oluşmaktadır.

Kur'ân'ın içeriği karmakarışık ve uyumsuz olduğu için onun anlaşılması da zordur. Dini-felsefi ve hukuksal eser açısından üstün olan Kur'ân, VI. ve VII. asrın ilk çeğreğinde Arabistan'ın eşsiz tarihi kültürel, edebi eseri olarak ve sanatsal onurla değerlendirilmiş eser olarak bilinmiştir. Bu kitap Hz. Muhammed'in şahsiyetindeki evrim dönemini tasvir eden, onun yeniçağın insanı ve din öğreticisi olduğunu betimleyen psikolojik dökümandır. O, Arap

dilindeki ilk şiirsel eserdir.⁶⁵ Allah'ın kelamı olarak algılanan Kur'ân, Arap edebi dilinin şekillenmesinde, Arap dilinin Asya ve Afrika ülkelerinde yayımlanmasında istisnai rolü aldı.

Kur'ân sözlü konuşma şeklinde ortaya çıkmıştır. Hz. Muhammed hayattayken de ölümünden sonra da sözlü olarak aktarılmıştır. Medenî Arap toplumunun edebi dili de sözlü idi. Bunların hepsi Kur'ân'ın özelliğini oluşturmaktadır. Ondaki büyüleyici güç sözde ve seslerde idi, oysa harflerde değildi. O dönemlerde, Âramice, Süryanice, Habeşçe, Nabatça ve ilkel Arap yazıları genellikle ticari ve siyasi dokümanlar için kullanılırdı. Hz. Muhammed'in kâtipleri, kendiliğinden sel akımı gibi gelen vahiyleri yaklaşık asrın çeyreği devamında yazmışlardır. Bu vahiylerin her biri hem tek, hem de son olarak görünüyordu. Yazılar tesaduff mizaça sahip olup, şahsi iş olarak biliniyordu. Metnin esas kısmı hafıza yoluyla aktarılmıştır. Dolayısıyla bazı konular Hz. Muhammed tarafından bazıları da muhatapları tarafından unutulmuştur.

Tarihten anlaşıldığına göre, 651 yılında hafızada ve özel yazılarda bulunan Hz. Muhammed'in ayet ve sûreleri bir Mushaf şeklinde cemedilmiş ve duyurulmuştur. Onun bu metinleri Allah'ın asil ve tek kelamı olarak kabul edilmiştir. Kutsal kitap Kur'ân'ı Kerim kuşaktan kuşağa herhangi bir değişikliğe uğramaksızın aktarılmıştır ve günümüze kadar olduğu gibi bize ulaşmıştır. Müslüman tanrıbilimcilerinin ve çağdaş İslâm araştırmacıların bazıları, Kur'ân ayetlerinin bazılarının Muhammed'in kendi sözleri olduğunu, bazı ayetlerin hatalı aktarıldığını, bazı parçaların ve hatta sûre başlıklarının farklı dönemlerde dile getirilen metinlerden oluştuğunu iddia etmişlerdir. Kur'ân'ın tamamı cemedilirken, orijinal olarak kabul edilen Kur'ân metinleri 114 sûreden oluşmuştur. Bu sûreler büyüklüğüne göre tertip edilip, en uzun sûreler öne (Kur'ân'ı açan namaz sûresi "Fatiha" hariç), en kısılları da son kısmına konulmuştur. Kur'ân'ın bu şekilde tertip edilmesi, başlıklar ve sûreler arasındaki mantıksal bağın yok olduğunu, bazen de başlıkların anlamsız olduğunu veya metindeki tutarsızlık ve çelişkinin var olduğunu, hem de kutsal kitabın stil ve dil yapısının ayrı cinsten olduğunu göstermektedir.

Kur'ân'ın tercümesindeki pek çok "kapalı" yerler ve tercümana ait hususlar, Kur'ân'ın yine bir özelliğini ortaya koyar. Kur'ân'ı Kerim, uzun yıllar boyunca, yoğun bir diyalog şeklinde, Hz. Muhammed'in kendi kendisiyle konuşması tarzında, Allah'la Muhammed'in arasındaki diyalog tarzında, Allah ve insanlar arasındaki iletişim şeklinde (Allah kendi adından birinci şahısta "Ben", "Biz" diye konuşur), Muhammed ve onun muhataplarının arasındaki konuşma tarzında, putperestler ve aynı kabilenin insanları, Mekke ve Medine'deki

⁶⁵ İ.Y. Kırçkovskiy, age, s. 8-9

Yahudi ve Hıristiyanların, tek tanrıya iman edenler yada Muhammed'i yalanlayanlar, tanrı sözüne susayan veya Peygamber'in sözlerine kinle gülenlerin arasındaki iletişim şeklinde oluşmuştur. Bu konuşmalar belirli insanlara belirli olaylardan dolayı söylenen canlı konuşmalar idi. Ancak pek çok durumlarda onlar yada bunlar hakkında bir şey bilinmemektedir.

Bunun dışında Kur'ân'da sadece tek yönlü konuşma, yani Hz. Muhammed'in sözleri sunulmuştur. Bu sözler bizlere onun muhataplarının belirsiz kalan sorularına cevap olarak, Hz. Muhammed'e yönelik şikâyetlere karşı itiraz olarak, onun taraftarlarının soru ve şaşkınlıklarına cevap olarak sunulmuştur. Dolayısıyla sonraki Müslüman kuşaklara bu konuşmaların esas anlamsız görünmüştür. Ancak bazı durumlarda Hz. Muhammed kendisine karşı gelen konuşmalardan alıntılar almıştır veya ona karşı gelenlerin sözlerini tekrarlamıştır; bu soru ve itirazları kendisi yada Allah cevaplandırmıştır.

Kur'ân'da pek çok konuların kapalı olması, anlaşılmaz imalı sözlerin bulunuşu ve bunların dışarıdan motive edilmeyen cemiyetlere yansımaları v.s., yukarıda ifade edilmiş olan durumların şartlandırılışı, ortaçağ Müslüman tanrıbilimciliğinde, Kur'ân'ın anlamını ve sözel biçimini öğrenen bütün bir bilim dalını (Tefsiri) ortaya çıkarmıştır. Bu koşullara geniş bir anlamda ilmî literatür de adanmıştır. Yapılmış olan bütün çabalara rağmen, Kur'ân'daki pek çok kelimeler ve ibarelerin anlamları, gerçek metin araları ve pek çok yerlerin manaları açıklanmamıştır. Bu ise Kur'ân'ı kelime kelime çeviren tercüman için zorluklar oluşturmuştur.

Akademisyen İ. Y. Kraçkovskiy'nin niyetlendiği yeni Rusça Kur'ân tercümesi, onun tercüme ettiği ilk şekliyle hiç denetlenip düzeltilmeden baskıya sunulmuştur. Bu kitap 1968 yılında İ. Y. Kraçkovskiy'nin "İzbrannıye Soçineniya" (Seçilmiş Eserler) kitabının baskıya sunulmasıyla, âlimin arşiv malzemesi olarak neşredilmiştir. Dolayısıyla editörler, bu ön çalışma tercümenin asıl Arapça anlamı aktaracağından ve Kur'ân'ı ileride ilmi yönden hazırlamaya yardımcı olacağından yola çıkmışlardır. Yüz yıl önce neşredilen (1878'de) ve çok zamandır kıymetli olarak bilinen G. S. Sablukov'un Arapça'dan tercüme ettiği Kur'ân'ın çağdaş ilmin ihtiyacına cevap vermediğini ve bugünkü okuyucunun seviyesine denk olmadığını editörler hesaba katmışlardır.

İ. Y. Kraçkovskiy'nin ön çalışma tercümesiyle G. S. Sablukov'un Kur'ân tercümesi karşılaştırıldığı zaman, Kraçkovskiy'nin tercümesinin gerçekten de ileriye doğru büyük bir adım attığı anlaşılır. Çünkü Sablukov'un eski Rus dilinde yapmış olduğu tercümesi Kur'ân'a yabancı olan Hıristiyan cümleleri içermektedir. Metnin anlaşılması ise, daha sonraki yorumlara, özellikle de Tatar tanrıbilimcilerinin yorumlarına bağlı kalmıştır. İ. Y.

Kraçkovskiy Kur'ân'ın asıl metnine ve söz kullanımına dayanarak, mümkün oldukça özel sözlükler ve ders kitaplarından kaçınarak, özellikle de ilahi yorumlara, tefsirlere başvurmadan tercüme etmeyi hedef tutmuştur. Kraçkovskiy, tercüme işleminin bu aşamasında, Arap metnini sözsözüne aktarmaya başvurmuştur. Bazen özellikle de kelimesi kelimesine, bazen de asıl metnin söz dizimini koruyarak tercüme etmiştir.⁶⁶ Bilinçli bir şekilde Rusçada az kullanılan kelimeler ve ifadeleri de kullanmıştır. Uslup ve kelime hazinesi kalıbından ve klişesinden, hem de yüzeysel yorumlardan kaçınmak için tercüme bu usulle yapmıştır. Bunun sebebi ise, ilerideki gözden geçirme sürecinde, Kraçkovskiy bunların hepsini göz ardı etmemeliydi. Ancak Kraçkovskiy'nin analiz etmek istediği bu hususlar, şu an Kur'ân tercümesini anlamamızda zorluklar oluşturmaktadır.

Kraçkovskiy'nin tercümesinin neşredilmesine ihtiyacımızın olduğunu, Rus şarkiyat ilmine şüphesiz faydalı olacağını zaman göstermiştir. Bu baskının ilmî değeri ise yukarıda belirtilen tüm eksikleri dâhil, Arap metninin filolojik aktarılışı ve Kraçkovskiy'nin ortaya koyduğu yeni metodik yaklaşımın sunuluşu olarak belirtilmiştir. Arap dili ve edebiyatının meşhur uzmanına ait bu tercüme, Kur'ân'ın ilerideki Rusça tercüme edilmesinde güvenli kaynak olarak kullanılacaktır ve kullanılmaktadır. Kraçkovskiy'nin bu yaklaşımı bugün kendi değerini, tercüme edilmesi zor olan edebi eserlerden birini yorumlamaya eşdeğer tek yol olarak saklamaktadır.

İ. Y. Kraçkovskiy, Kur'ân'a "Edebi Yaklaşım" olarak adlandırdığı bu yaklaşımını bir kalıba sokmamış ve baskıya sunmamıştır. 20-40. yılları arasında yaptığı derslerin özetinde (1963. y. baskısı, 664. s. bk.), belirli çevrenin, belirli toplumunun, yani Batı Arabistan'ın yerleşmiş çevresini (667,674,675.s) konu edinerek, Müslüman araştırmacıların geleneksel yorumlarına baş vurmaksızın, Kur'ân'ın incelenmesi ve yorumlanmasının gerektiğini belirtmiştir. İlmi çalışma çabasında bir filolog ve araştırmacı yeteneğine sahip olan Kraçkovskiy, Kur'ân'ı her şeyden önce edebi-dilsel bir eser olarak incelemiştir (s 672). Kur'ân'ın edebi konuşma eseri olduğunu, Hz. Muhammed'in yaşadığı ortamda kullanılan dilde ortaya çıktığını, Hz. Muhammed'in edebi sanatsal konuşma üslubu kullandığını ve o topluma ait folklor konuları, tarz ve motifleri de incelemiştir.

Yenilikçi ve verimli olan bu yaklaşım, 20-30'lu yıllarda kuşkusuz kendi tercüme usûlünü belirtmiştir. Bu usûl günümüze kadar uygulanıp gelmiş ve o zamandan beri yapılan tercümeelerde bu tarz bir metod görülmemiştir. Bu metod Kur'ân'ı yorumlamak gibi metin problemlerini çözmeye yardımcı olur, tercümede eserin geniş metnini incelemeyi hedef tutar.

⁶⁶ İ.Y. Kraçkovskiy, age, s. 10-11

Oysa ki o dönemin Arap dili ve edebiyatını incelemeyiz. Böylece bu metot, dini inançlar hakkındaki kaynaklara, ideolojik arayışlara ve Arabistan merkezindeki yerleşik halkların sosyal psikolojisini öğrenmeye yol açar. Bu yaklaşım Hz. Muhammed dönemindeki iç Arabistan'ın bedevi kabilelerinin saklanmış olan şiirlerine ve medeni kabilelerin nesirlerine dikkat çekmeyi varsaymıştır (VI. yüzyılın 2. yarısı-VII. yüzyılın 1. yarısında). Bununla birlikte, VII. yüzyılın ilk yarısında İslâm'ı olgun çağda kabul eden bedevi Muhammedî şairlerinin eserlerini de varsaymıştır. Kur'ân'daki "kapalı" olan konuları araştırmak için, ortaçağ âlimlerinin çok ciltli eserlerine başvurmadan, yukarıda varsayılan kaynaklara dayanarak, ondaki edebi ve üslup tesadüflerini aramak lazımdır. Bu kaynaklar Hz. Muhammed'in, medeni kabilelerin geleneksel, sosyokültürel kelime hazinesine yeni mana taşımamasının yol ve mizacını belirlemede yardımcı olur. Onun dil ve ideoloji bölümündeki yenilikçiliğini objektif olarak değerlendirmemizde kriterleri bulmaya yardım eder. Buradan hareket ederek, Müslüman müfessirlerin, özellikle de İslâm'ın ilk dönemlerinde, Kur'ân'ın gramerini, bazı kelimelerini ve ifadelerini açıklamak için İslâm öncesi şiirden geniş çapta yararlandıklarını söylemek mümkündür.

Kur'ân'ın incelenmesindeki bu verimli yaklaşım, aynı çağda (20-30. yıllarda), ancak bir birinden bağımsız şekilde D. Kyunstingler ve K. S. Kaştaleva tarafından yapılan daha sonradan M. M. Browmann'ın devam ettirdiği, asıl metnin analizi üzerinde Kur'ân'ın kelime hazinesini araştırmayı göstermiştir. Asıl metni inceleme metodunu R. Paret, Kur'ân'ın tam ilmi tercümelerinden biri olan Almanca Kur'ân tercümesini yaparken kullanmıştır (1963-1966). V-VII. yüzyıllardaki Arap kabilelerinin şiir ve nesriyle çok ilgilenen hem de onları iyi bilen R. Blaşer, Kur'ân'ın Fransızca tercümesini yaparken, pek çok metnin şifrelerinin çözümlerini bulmak için bu şiir ve nesirlerden faydalanmıştır.

Ancak akademisyen İ. Y. Kraçkovskiy'nin niyet ettiği metodik fikirler, onun istediği tarzda tam olarak tamamlanmamıştır. Ön çalışma ise sonuna kadar ilmi ve edebi foruma sokulmamıştır. Kur'ân'ın en çok işlendiği sayfalar, 20-40'lı yıllarda İ. Y. Kraçkovskiy'nin öğrencileriyle özel Kur'ân derslerinde okudukları sayfalardır. Bunlar, 1, 9, 12, 19, 36, 44, 56, 62, 66, 69, 73, 74, 76, 78, 80, 81, 82, 85, 87, 91, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 105, 109, 111, 112, 113, 114-sûrelerdir. Bu baskı hazırlanırken, İ. Y. Kraçkovskiy'nin basılmış olan diğer çalışmalarında bulunan Kur'ân parçalarının tercümeleleri de hesaba katılmıştır.

1963 yılındaki baskıya "Yorumlar" başlığı altında eklenen maddeler, sözün tam karşılığıyla yorum değildi. Çünkü bu maddeler İ. Y. Kraçkovskiy'nin yapacağı tercüme analizi sürecinde bu tercümeyle ilgili olarak yoruma dönüşmeliydiler. Eğer elimize geçen haberlerin içeriğiyle yargılanacak olursa, özel literatürün hedefe alınan ve tabii tutulan işleme

mizaçıyla, yorumlar üstünlük açısından bazı edebi, tarih bakımından tercih edilmiş tarihi ve filolojik olmalıydılar. Bu Kur'ân bölümlerinin metni ve kronolojik problemleridir; Kur'ân'ın Arapça folkloru, Yahudi ve Hıristiyanların şüpheli olan eserlerinin aktarılışı ve kültürel-etnografik gerçekliğin canlı ve stilistik özelliğine bağlıdır.

Bu maddeler şu anda son on yıl içinde ortaya çıkan linguistik ve kültürel-tarih araştırmaları sonucunda, esaslı bir şekilde tamamlanabilirler.⁶⁷ Ancak İ. Y. Kraçkovskiy'nin topladığı kaynakları, günümüzde büyük oranda ilmi değerini korumuştur. Bu kaynaklarda XIX. yüzyılın sonu, XX. yüzyılın başında yaşayan büyük Sâmi dili uzmanlarının (Nöldeke, Bart, Bergstresser, Follers, Pretsl, Horovits) temel metnî ve linguistik çalışmalarının sonucu yansımıştır. Arabistan ve onun Sâmi dili çevresinin din ve medeniyet tarihi alanındaki araştırmalara da yansımıştır. Bu çalışmaların ortak özelliği ise, Kur'ân metni incelenirken, sorulara cevap bulabilmek için onun terminolojisini analiz ederek ve kavram aygıtını anlayarak, İslâm ülkesi Orta Arabistan'ın yerleşik merkezlerinde oluşan Yahudi Hıristiyan edebi folklor gelenekleriyle Sâmi dilleri karşılaştırılmaları idi. Böyle yaklaşımın önemi ve sınırlılığı, tarihi ve tarihi filolojik ilimlerin o dönemdeki metodik ve metodolojik genel durumu, olarak şartlandırılmıştır. İ. Y. Kraçkovskiy de bu araştırmaların hepsine bağlı kalmıştır.

Kur'ân'ın yorumlanmasında bu yaklaşımın eksik tarafı, söz, etimoloji ve Sâmi dillerine gelince, daha çok belli oluyordu. Nitekim o zaman, Kur'ân araştırmalarındaki sınırlılık, III-VI. asırlardaki Orta Arabistan'ın etnososyal hareket tarihinin ve oradaki insanların toplumsal bilinç evrimi, hem de sosyal psikolojisinin öğrenilmemiş olması idi. Aynen o dönemlerde, tüm Arabistan'ın sosyoekonomik ilerlemesindeki önemli hareketler, Allah'ın yazılı emirleri, hayatın kural ve kurumları olarak Kur'ân'da saptanmıştır. Bu ilerlemeler yarım adanın yerleşik ve göçebe halkı arasındaki keskin ayrımı belirlemiştir ve "Muhammedî inkılâbı" hazırlamıştır (K. Marks). Bunların hepsi Kur'ân'ın içeriğini oluşturan, Hz. Muhammed'in konuşma ve nasihatlarına bağlı olan ve onun Mekke'de başlattığı devrimler idi. Arabistan tarihinin "Cahiliye" ve "İslâm" olarak iki çağa ayrılması ve Avrupa ilminin Müslüman ilminden yararlanarak etkilenmesi, o dönemde Kur'ân'ın tarihi kültürel araştırılmasındaki temeli oluşturuyordu. Bu, iç Arabistan toplumunun etnososyal ve ruhani gelişiminin öğrenilmesini engellemiştir. İslâm'ın ortaya çıkışı ve Kur'ân'ın dünya tarihi fenomeni olarak yaratılması yorumunu kaçınılmaz kılmıştır; "en azından tüm halkların geçmişiyle ilgili yorumların yapılmasına neden olmuştur" (V. V. Bartold, Soçineniya, VI. c., 630.s).

⁶⁷ İ.Y. Kraçkovskiy, age, s. 12-13

Bu bakış, Hz. Muhammed'in muasırlarının ve hemşehirlilerinin bıraktıkları İslâm öncesi şiir, nesir ve büyük epigrafi kaynaklarının Kur'ân metnini incelemedeki metodolojik öneminin benimsenmediğini ortaya koymuştur. Bununla birlikte, Kur'ân'ın tarihi kültürel metnini yeniden oluşturmak için bu edebi kaynakların karşılaştırmalı etnografik ve dinî yönden incelenmesinin gerektiği de hesaba alınmamıştır. Bu bakış, İslâm öncesi edebiyatın yapısal Sâmi dili analizinin, anlaşılır aygıtın ve ideolojik leksiğin karşılaştırılmasının ilk dereceli öneminde ve Kur'ân'daki dinî bilinç, sosyal psikoloji gibi ilerlemelerde yansıyan uygun anlayışlar; İslâm öncesi Sâmi dilinde dinî leksiği, Kur'ân'da ortaya çıkan yeni kavramları, motif ve yolları belirlemek açısından da benimsenmemiştir.

Ancak, Kur'ân problemlerini bu şekilde anlamak bugünkü filolojik ve tarihî kültürel araştırmalar dengesinde, çağdaş metodolojik ve metodik ihtiyaçlarla eşit kabul edilip, bunun gibi yaklaşımları tamamıyla başka bir çağın âlimi olan İ. Y. Kraçkovskiy'den beklemek yanlış olur. Aslında onun Kur'ân'ı tercüme etmesindeki ve yorumlamasındaki planlanan yaklaşımı, Kraçkovskiy'e ait ilmî temsilleri ve araştırma metotlarını aşmasını talep ediyordu. Dolayısıyla Kraçkovskiy'den bize kalan kaynaklardan yola çıkarak onun ne kadar kendi fikirlerini gerçekleştirmek istediğini yargılayamayız.

Bu baskıdan önceki baskılarda (1963, 1986, 1989 y) yorumlar bölümünde yerleştirilen İ. Y. Kraçkovskiy'nin malzemeleri, onun ders konuları ve başka ayrıntılı maddeler, "Prilogenii" maddesinde toplanmış olup, bu baskıda yer almamaktadırlar. Bu yorumlar XX. yüzyıl ilminin Kur'ân hakkındaki durumunu yansıtmakla birlikte, İ. Y. Kraçkovskiy'nin Kur'ân metnini tercüme etmesindeki ve yorumlamasındaki yaklaşım özelliklerini nitelendirerek, çoğunlukla yerli oryantalizmimizin tarihinde ilgi çekmektedir."⁶⁸

2. Kur'ân Tercümesinde Kullanılan Yöntem

İ. Y. Kraçkovskiy Kur'ân'ı Kerim'e şiir kalıbında yazılmış olan büyük Arap edebî eser olarak bakmıştır. Bu anlamda Onun Kur'ân tercümesi yeni metotla yapılmıştır. Çünkü Kur'ân'ı dinî-felsefî ve yasal eser olarak görmemiştir. Onun Kur'ân'a bu şekilde yaklaşması tercüme metoduna prensip olarak yenilik getirmiştir. Kur'ân'ı Kerim'i edebî eşdeğer tercüme etmeyi hedefleyen Kraçkovskiy, geleneksel yorumlardan kaçınarak, kendi çağının ve çevresinin eseri şeklinde kabul ederek tercüme etmiştir. Kur'ân'daki anlaşılmayan yerleri ilk etapta Kur'ân'ın içinden aramıştır. Kur'ân'ın stil ve söz kullanımını incelemiş, eski Arap

⁶⁸ İ. Y. Kraçkovskiy, age, s. 14-15

şiiirine ve ilkel nesirlere önem vermiştir. Kur'ân'ı edebî bir eser olarak inceleyen Kraçkovskiy, Arap yarımadasındaki edebî, ideolojik ve politik durumların karmaşıklığı neticesiyle ortaya çıkan, teokrat toplum ve devletin dinî ideolojisini ve anayasasını oluşturan unsur olarak incelemiştir.⁶⁹

İ. Y. Kraçkovskiy'nin tercümesinin özelliği onun mükemmel tercümecilik metoduna bakarak değerlendirilmektedir. Kraçkovskiy tercümesinin temelinde tarihî bir metod izlemiştir. O, Kur'ân'ı İslâmiyet öncesi ve İslâmiyet kültürü arasında yürütülen mücadeleye rağmen belli bir derecede tarihi etkileşimin de söz konusu olduğu Arabistan'ın pagan, siyasi, ve ideolojik ortamının eseri olarak görmekle birlikte, oluşmuş olan geleneksel tefsirlerin etkisinde kalmadan Kur'ân'ın eşdeğer edebi tercümesini yapmak ve bazı anlaşılmayan yerleri Kur'ân'a müracaat ederek çözmek istemiştir.⁷⁰ Kraçkovskiy, tercüme işlemi aşamasında, Arap metnini sözsözüne aktarmış, asıl metnin söz dizimini koruyarak tercüme etmiştir. Bilinçli bir şekilde Rusçada az kullanılan kelimeler ve ifadeleri kullanmış, yüzeysel yorumlardan kaçınmak için tercüme için bu usulle yapmıştır. Çünkü ilerideki çalışmalarında bu hususları hesaba katmak istemiştir.⁷¹

Kraçkovskiy'nin Kur'ân'a bu şekilde yaklaşması tamamen yenilikçi olup, Onun büyük ilmî hizmetini oluşturmuştur. Bu yaklaşım XX. yüzyılın 20. yıllarında bulunan Rusça ve Batı Avrupa dillerindeki tercümelere prensip olarak fark etmiştir.⁷²

“ Kur'ân tercümesi el yazısıyla, mürekkeple ½ boyundaki (22,7x18,2 sm) yazı kağıdının ön ve arka tarafına yazılmış olup, 647 sayfayı oluşturmuştur. Sayfanın yarısı Rusça metinden oluşmaktadır. Diğer yarı sayfada ise sûrelerdeki kelime ve ayetlere verilen dipnot numaralarının sırasına genelde uymayan kısa biçimde yazılmış olan yorum ve açıklamalar yer almaktadır.

Sûre başlıklarının ve numaralarının dışında, sayfaların üst köşesinde Flügel'in baskısındaki sûre numaralarına uygun olarak, mürekkeple belirtilen rakamlar vardır. Genellikle büyük sûreler bu şekilde belirtilmişlerdir. 1, 15, 26, 37, 50, 52, 53, 55, 68, 70, 73, 74, 75 ve 77'den başlayıp Kur'ân'ın sonuna kadar devam eden kısa sûreler mürekkeple ayrıyeten belirtilmemişlerdir.

Kur'ân'ın el yazısı ikinci sûrenin tercümesiyle başlıyor (sayfa 1); 1. sûre ise 647. sayfada 114. sûreden sonra yer alıyor. V. A. Eberman'ın 1. sûreyi şiir şeklinde yazdığı

⁶⁹ İ.Y. Kraçkovskiy, age, s. 20

⁷⁰ Alau Adilbayev, A.g.d.t., s. 128

⁷¹ İ. Y. Kraçkovskiy, a.g.e., s. 11

⁷² İ.Y. Kraçkovskiy, age, s. 21

tercümesi 12.10.1920 yılında tarihlenmiş olup 1. sayfadan önce yer almaktadır. Onun kopyası küçük kâğıdın üzerine kurşun kalemle İ. Y. Kraçkovskiy'nin eliyle yazılmıştır (s.504 bk.).

El yazısının satırlarında 154 tarih yer almaktadır; 9 Eylül 1921'den başlayarak 4 Ağustos 1930'a kadar. Tercüme üzerindeki çalışma yoğun bir şekilde İ. Y. Kraçkovskiy'nin Leningrad Üniversitesindeki öğrencilerine özel Kur'ân dersini anlatmasıyla 1921 yılının Eylülünden 25 Mart 1922'ye kadarki tarihler arasında başlamıştır. Bu dönemler içerisinde 44 sûre tercüme edilmiştir (1, 15, 19, 36, 37, 51-56, 68-70, 73-88, 91, 93, 95-97, 99-101, 105, 109, 111-114).

Bir sene sonra, Ekim 1924'den başlayarak İ. Y. Kraçkovskiy 20, 44, 50 ve 71. sûreleri tercüme ederek çalışmalarına devam etmiştir (18 ve 31 Ekim, 29 Kasım, 7 ve 21 Aralık tarihleri arasında); 1925 yılı Şubat ayında 26. sûreyi tercüme etmiştir (7, 14 ve 28 Şubat); 19, 36, 43. sûreler ise 1925'in sonuna doğru tercüme edilmiştir (15 Kasım; 6 ve 20 Aralık tarihlerinde). 1924-1925 yılları arasında toplam 8 sûre tercüme edilmiştir.

1926 yılının Ocak-Nisan ayları arasında İ. Y. Kraçkovskiy 23, 21, 25, 17, 18, 27 ve 41. sûreleri tercüme etmiştir (31 Ocak; 2, 7, 14 Şubat; 7, 21, 28 Mart; 18 ve 25 Nisan tarihleri içerisinde). 1926'nın Güz döneminde ise-16, 45, 46, 30. sûreleri tercüme etmiştir (14 ve 21 Kasım; 5, 19 ve 25 Aralık tarihlerinde), toplam olarak 11 sûreyi tercüme etmiştir.

1927'nin bahar döneminde 7 sûre tercüme edilmiştir: 14, 12, 40, 28, 39, 29, 32 (22 Ocak, 8 ve 16 Şubat; 5, 12 ve 13 Mart; 3, 9 ve 25 Nisan tarihleri arasında).

1927 yılının yaz dönemine kadar Kraçkovskiy Kur'ân'ı sadece Leningrad'da tercüme etmiştir. Fakat, 1927 yılının yaz mevsiminde Evpatoriy'de dinlenirken çalışmalarına devam ederek 8 sûreyi sonuna kadar ve 2 sûreyi de yarısına kadar tercüme etmiştir (5, 6, 7, 9, 10, 13, 31, 33, 34, 35. sûreler; 5, 7-10, 12, 15-16, 18-19 ve 25 Temmuz tarihleri arasında). 10. sûrenin devamını 20 Kasım'da başlamıştır, 4 Aralık 1927'de ise 34. sûrenin tercümesini bitirmiştir.

1928'in bahar döneminde Kur'ân tercümesi faaliyeti biraz yavaşlamıştır. Sadece 25 Şubat'ta 7. sûrenin tercümesi, 15 Mayıs'ta ise 6. sûrenin tercümesi bitirilmiştir. Bu iki sûre 1927 yılının yaz mevsiminde tercümeğe başlanmıştı. Moloz Taşı Dağın'daki Polatov vilayetine dinlenmeye giden Kraçkovskiy, orada yoğun çalışmıştır. 25 Hazirandan 16 Temmuz'a kadar 17 tarih kesin belirtilmiş olup, Kraçkovskiy daha önceden tercüme etmediği sûrelerin tümünü tamamlamıştır: 2, 3, 4, 61, 57, 58, 59, 24, 22, 48,49, 57-66, 98, 110; aynı dönemde 6. sûreyi tercüme edip bitirip 5. sûrenin bir kısmını tercüme etmiştir. Bu üç haftalık çalışma içerisinde 26 Haziran, 4, 5, 14 Temmuz tarihleri el yazısı satırlarında yer almamıştır.

1927'nin 15 Temmuzunda İ. Y. Kraçkovskiy 5. sûrenin 103. ayetinin tercümesini biraz bekletmiştir; çünkü Temmuz ve Ağustos aylarında "İspanyol Arapçılığının yarım asrı"

eleştirisel yazısını yazıp tamamlamalıydı. El yazısının 107 b sayfasında (15 Temmuz 1928 y) şöyle yazılmıştır: “Kur’ân’ın sistematik tercümesinin sonu...”. Ancak, Kur’ân sûrelerinin tercümesi sonuna kadar yapılmış olmayıp hala tamamlanmakta idi: 26 Nisan 1930 yılında (s. 520 b) 48. sûrenin sonu tercüme edilmiştir. 4 Ağustos 1930’da ise 5. sûrenin tercümesi bitirilmişti (s. 110 b).

Böylece, Kur’ân metninin tümü 9 senelik süreç içerisinde büyük yada küçük aralığın verilmesiyle 1930 yılına kadar tercüme edilip tamamlanmıştır.

Yorumlara gelince, tercümanın hayatının sonuna kadar ortaya koyduğu yeni araştırmalarının ölçüsüyle tamamlanmıştır. Yorumlara ait bibliyografik tarihler, yazı ve mürekkep farklılıkları bulunmaktadır. Dikkat çeken en son baskılar ise 1950’de ortaya çıkmıştır.⁷³

İ. Y. Kraçkovskiy, Leningrad Üniversitesi Doğu dilleri fakültesindeki en son Kur’ân dersini 1949’da anlatmıştır. El yazısındaki 32 sûre açıklamalarıyla birlikte zarfa konulup Kraçkovskiy’nin eliyle “Okunan Kur’ân” şeklinde kalemle yazılmıştır. Sûreler şöyle sıralanmıştır: NN 74, 111, 105, 93, 97, 53, 86, 96, 91, 80, 87, 95, 85, 76, 101, 99, 82, 81, 100, 78, 69, 56, 55, 112, 109, 113, 114, 1, 73, 44, 19, 36. Bu sûreler çoğunlukla 1921-1922’lerde tercüme edilmişlerdi.”⁷⁴

3. Mealde Kullanılan Açıklama ve Yorumlarından Bazı Örnekler

a) “Alak” Sûresinin Yorumu (sûre 96)

“1. Müslüman geleneğine göre ilk sûredir (Kadir gecesinde indiğine dair görüşler vardır, 97. sûre 1. ayetle karşılaştırmak lazım). Âlimlerin çoğu aynı görüşü savunurlar, bazıları ise sûre 96 ile sûre 74 arasında kararsızdırlar.

2. Barth “Oku” kavramı üzerinde durmuştur=sûre. 87, ayet 6 ve sûre. 98, ayet 2; karşılaştırma.: sûre. 75, ayet 18, bkz.: Barth, *Studien*, sayfa 116. Konuşan-Cebrail. Efsanenin tümü hakkında Andrae’nin, *Die Legenden* makalesiyle karşılaştırmak mümkündür, 5-8. sayfalara bkz. Andrae’ya göre bu sûre daha sonradan inmiştir ve aynı yapıtı sunmaktadır: fikirlerin yürüyüşü kıyaslanabilir, sûre. 80, 16-23. ayetlerle sûre 82, 6-9. ayetleri kıyaslamak mümkündür, üstelik “Kella” ibaresi 96. sûre 6.ayet; 80. sûre 23. ayet ve 82. sûre 9. ayetlerde kıyaslanabilir. Ayrıntılı yorumu F. Bul yapmıştır, Buhl-Shcaeder, *Das Leben*, s. 136-138 bkz.

⁷³ İ. Y. Kraçkovskiy, Koran, İzdatelstvo “Fizkultura i Sport”, Moskva-1990, s. 661-663.

⁷⁴ İ. Y. Kraçkovskiy, a.g.e., s. 664

3. Vahyin yazısı; belki de, Kur'ân'ın arketipi daha önceden vardı, (S. 80, 11-15. ayetleri; S. 13, 39. ayeti karşılaştırınız); yada-"kalemi kullanmaya", Nöldeke Welhauzen'a karşı (düşüncesi) ZDMG, XLI, 1887, s. 723'e bkz: "Über den Anfang von Sûra 96 kann man verschiedene Meinungen haben, aber ich denke, fest steht, dass 'ellezi alleme bilqalam' nur bedeutet "weicher (den Menschen) das Schreibrohr (=den Gebrauch des Schreibrohrs) lehrte", nitch "belehrte durch das Schreibrohr" (S.211)"-"96. sûrenin ilk ayetlerine yönelik farklı düşünce ve fikirlerin yürütülmesi mümkündür. Fakat bence, 'ellezi alleme bilqalam' cümlesi kesin olarak 'insanı kalemle yazmaya öğreten (yani, kalemi kullanmaya öğreten)' anlamına gelmektedir, oysa 'kalemin aracılığıyla öğreten' anlamına gelmemektedir (S. 211)". Nöldeke, ZDMG, Bd. 41, 1887, s. 723'e bkz. Nöldeke-Schwally, *Geschichte des Qorans*, I, s. 80'i karşılaştırınız. Dyroff, *Zu Sûre 96*, 1-5, 178-180 sayfaları da karşılaştırınız. Buhl bu görüşe katılmamaktadır (bkz.: Buhl-Schaeder, *Das Leben*, s.137), fakat Arens, Nöldeke ve Fischer'e katılmaktadır (bkz.: Brünnow-Fischer, *Chrestomatie*, s. 108), bkz.: Ahrens, Muhammed, s. 20.

4. 'Kella'-'harf'u ar'rad'u, etimolojik açıdan belirli değildir (Kella, Kullu), "Alak" sûresinin 6, 15, 19. ayetlerinde geçmektedir. Çoğunlukla eski sûrelerde kullanılmıştır. 6. ayeti ve bunu takip eden diğer ayetleri, Hz. Muhammed namaz kılırken namazından dolayı Peygamber'e alay eden Ebu Cehil'e yönelik olduğunu yorumlayanlar da var.

5. 'En=Min En'.

6. Veya "Bağımsız olarak" (bkz.: Bell, *The Qur'an*, II, s. 667).

7. Yani ("...geri dönüş") gelecek hayatta.

8. (Sonraki ayetlerde) önceki dönemlerin takibi nazarda tutulmaktadır, S. 16, ayet 108, 90'ı karşılaştırınız. (Burada), belki de, bireysel olay kastedilmiştir, özellikle de 15-18 ayetlerde.

9. (Bu veya:) 1) Muhammed; (yada) 2) Allah'ın kulu. 'abdan' burada kelimenin kendi anlamı da anlaşılabilir (Barth, *Studien*, s. 116-Muhammed; S. 53, ayet 10; S. 17, ayet 1; S. 72, ayet 19'u karşılaştırınız); Buhl da bu görüşü savunuyordu (Buhl-Schaeder, *Das Leben*, s.152).

10. 11-13. ayetlerde öznenin iki anlamı olabilir: Muhammed yada O. Barth'a göre buradaki 'Eroeyte' ibaresi fazladır ve 9. yada 13. ayetten geçmiştir (Barth, *Studien*, s.117).

11. 'Kezzebe' genel manada anlaşılabilir veya 'Biddin' ibaresiyle alakalıdır, S. 107, ayet 1'i karşılaştırınız.

12. 15-18. ayetler daha sonradan ilave edilmişlerdir (Bell, *The Qur'an*, II, s. 667).

13. ‘Nasiya’, (perçem) özgür bırakılan esirlerin perçemlerini kesmişlerdir. Onu Allah’a adanmışlardır (Goldziher, *Muhammedanische Studien*, I, s. 250). S. 55, ayet 41’i karşılaştırınız. Özgür olanlar perçemi bırakmışlardır, fakat Allah bu özgürlüğünden dolayı perçeminden tutacaktır.

14. ‘Nasiyatin, Kazibatin, Hâtiatin’ burada kafiye tarzındadır.

15. ‘Ez’Zebaniya’. Anlamını S. 74, ayet 30 ile karşılaştırınız. Foster bu kelimeyi ‘Zeben’ ‘itmek’ fiilinden türediğini söylemektedir (Foster, *Commentary*, s.6).⁷⁵

b) “İhlas” Sûresinin Yorumu (sûre 112).

1. Metinde ‘inanç’ kelimesi yoktur; herhalde ‘Ehlese Dinihi’ ifadesine bağlıdır. Bazılarına göre bu sûre Medine’de inmiş olup, Yahudilere karşı Allah hakkında verilen cevaptır. Bell’a göre bu sûre, Yahudilerle Müslümanların ilişkiyi kestiklerinden daha sonraki dönemlerde, Hıristiyanlarla da bağların kesilme noktasının son döneminde inmiştir, Bell, *The Qur’ân*, II, s.685’a bkz. Al-İhlas sûresi özel sûrelerden biridir, Muhammed’in belirttiğine göre Kur’ân’ın 1/3’ine eşittir. Allah’ın sıfatları hakkında Hz. Muhammed’e soru soran Kureyşlilere cevap şeklinde okunmuştur. Muir bu sûrenin 96. sûreden hemen sonra inmiş olan eski sûrelerden olduğunu düşünmüştür, Muir, *The life of Mohammad*, I, s.46-47. Nöldeke bu sûreyi ilkçağın sonunda indiğini ileri sürmüştür, Nöldeke-Schwally, *Geschichte des Qorans*, I, s. 107-108 (bu görüş şüphelidir, çünkü ilkçağın sonunda inmiş sûre olsaydı daha çok kelimeleri içermiş olacaktı). Hirschfeld’de 112. sûre 87. ve 68. sûreden sonra üçüncü sırada yer almaktadır, Hirschfeld, *New Researches*’a bkz. Hirschfeld’in fikrine göre bu sûre, İncil’in taklididir, 6. bölüm, 4. ayet (Şma İsröel), bazı kelimeler ayetten çıkartılmıştır, Hirschfeld, *New Researches*, s. 35. Foster’in fikrine göre, Muhammed’in Yahudilerin dikkatini çekmeye çalışma çabası, bu sûreye heveslenmesine dayanmaktadır, Foster, *Commentary*, s. 23.

2. Allah-‘huve habar; ahad-sani habar ev minhu badal’. Bazılarına göre ‘huve’ ayrıdır: “bu(-böyledir)”.

3. ‘alhaber ve almutteda’. Belki de, ‘assomad’-bedeldir.

‘Assomad’ın yorumu-‘la cavfe lehu’; yemeyen ve içmeyen; doğmamış ve doğurmamış; O’ndan yardım isterler; fiziksel bedenin ölmesinden sonra canlı kalan ‘ellezi leyse favqehu ahad’; hükümdar, kral; âlim, başkaların itaatsızlığı O’nu mahcup etmez; en üst aşamada duran; O’na seslenirler, O’nun iç parçaları yoktur, tıkızdır musmet. Massignon, *La Passion*, II, s. 645-646, örnek 3.

⁷⁵ İ. Y. Kraçkovskiy, a.g.e., s. 648-649.

Yunanlılar bilmiyorlardı: Abû Kurra (Becker, *Christliche Polemik*, s. 436 bkz) σφυρπηλατοζ kavramını Sophoclesca tercüme ediyordu, s. 1062="hammered together", "consolidated" (sadece Avu Kara'nın alıntısıyla); Güterbock, *Der İslâm*, s. 18'e de bakınız. Ayrıntılı olarak Eichner, *Die Nachrichten*, s. 158-160'a bakabilirsiniz.

Manuil'da Muhammed'in tanrısı hakkındaki tartışmalar sırasında (Spasskiy, *Profesör A. P. Lebedev*, s. 71-73 delil göstererek: Lebedev, *Oçerki*, cilt.6. s. 135-141 bkz) δλοσφυροζ (Sophocles, s. 803=δλοσφυρηλατοζ (wholly σφυρηλατοζ to hammer).

'As-samed' (kelimesi) hakkında bkz: Tritton, *A Theological Miscellany*. Al-Samad (sûra 112),-BSOS, IX, 4, 1939, s. 926. Özel ismin Sabatça yazıda bulunduğu gibi (RES, t. V, livr. 1, s. 61-62, N 2717 bkz)-noamer samad=Conti Rossini, *Chrestomathia*, s. 224 ^bhurma tanrıcılığının isminde yer almaktadır "beal samad"-Eph. Ep., III, 223; Nielsen, *Der dreieinige Gott*, II, 1, s. 203-204, örnek 1.

4) 3. ayetin ^a kısmı, Allah'a kızları ortak koşan Mekkeli müşriklere yönelik yorumlanmıştır, 3. ayetin ^b kısmı ise, ilk önce onlara yönelikti, sonradan ise Yahudilere (Ezra) ve Hıristiyanlara (Mesih) yönelik yorumlanmıştır. Buhl-Schaeder, *Das Leben*, s. 159, örnek. (80): belki de bu sûre sadece Hıristiyanlara yönelik olabilir; Torrey'e göre de bu böyledir, Torrey, *The Jewish Foundation*, s. 56.

c) "En-Necm" Kelimesinin Yorumu (sûre 55)

D. Nilsen, her Sâmi dili uzmanı ve Arapçı uzmanlarının bilmeleri gereken kendinin engin ve mühim olan "Antik Arabistan'ın arkeolojisi boyunca rehberliğinde" Arapların ilahi üç hal kanunu olmuş Ay, Güneş ve Yıldız (Venüs) hakkındaki meşhur teorisini tekrarlamıştır. Nilsen'in fikrine göre bu üç hal kanunu merkezi ve kuzey Arabistan'da da mevcut idi. Dolayısıyla o, bu üç hal kanunu hakkında Kur'ân'dan bazı delilleri ortaya koymaya çalışmıştır.

Nilsen'in Kur'ân'dan getirdiği örneklerin sayısı çok değildir. 86. sûrenin 1. ayetindeki Venüs'ün, yemin şeklinde anıldığını ileri sürmüştür (*ve-t-târik*, 83. sûrenin 3. ayetinde olduğu gibi *en-necm es-sâkib* anlamını içermektedir), 53. sûrenin 1. ayetinde de yemin şeklinde olduğunu ileri sürmüştür (*ve-n-necm* izâ havâ). Nilsen ayrıyeten 55. sûrenin 4-5. ayetlerine önem vermiştir; "burada (ilahların) üçünün da adı geçmektedir", arada Hz. İbrahim hakkındaki kıssayı anlatmıştır (S. 6, 74. ayet), artık burada başka bir kelimeyle karşılaşmaktayız (*necm* yerine-*kevkeb* kelimesi yer almaktadır).

Burada Nilsen'in teorisini tamamıyla tartışmak istemiyorum; bu teori kendi çapında doğru olabilir, ancak Welhauzen'in daha önceden ortaya koyduğu, *al-Uzzâ* ilahının Venüs

olması tahmini, bence uygun görülmektedir. R. Gair, Welhauzen'in fikrini kanıtlamak için eski Arap şiiirleri alanından önemli kaynaklar toplamıştır. Nilsen her ne kadar Welhauzen'in hipotezine tamamıyla olumsuz yanıt verse de, onun meşhur muasırı Frants Bul kendinin Hz. Muhammed hakkındaki kitabının son düzeltmesini eski yorumlara dayanarak yaptığını söylemek mümkündür. Ben bu problemler üzerinde durmak istemiyorum: benim tek amacım, Nilsen'in dikkat çektiği 55. sûredeki işaret edilen ayetlerin yanlış anlayış üzerine temellendiklerini göstermek istiyorum. Bence, bu ayetler onun teorisini kanıtlamak için kullanılmamalıdır ve onun izahından çıkartılmadırlar.

Bunları söylerken şunu belirtmek lazım ki, bunun gibi Kur'ân'dan alıntılar, Nilsen'in çalışmalarında ilk kez ortaya konulmamıştır. "Sâmilerde Venüs Kültü" makalesinde Nilsen 55. sûre, 4-5. ayetlerde, Venüs "yıldızının" "güneş ve aydan" sonra adının geçtiğini belirtmiştir. Belki de Nilsen kendinin "Tarihi-dini aydınlatmada üçü bir ilah" kitabında 86. sûre 1. ayeti anlatarak doğruyu tespit etmiştir, ancak şu an önümüzde tamamen belirli kavram yatmaktadır: "Üçün (ilahın) hepsi 55. sûre 4. ayette geçmektedir: şems, kamer, ve-n-necm-güneş, ay ve yıldız (Venüs)". Nilsen'in bu alıntısına uyararak Kur'ân'daki bu ifadelerin sözel olarak tespit edildiğini söylemek mümkündür, ancak Nilsen'in hatası şu ki, bu terimleri metindeki haliyle tespit etmeye çalışmamıştır. 55. sûre 4-5. ayette şöyledir:

*"Eş-Şems'u vel Kamer'u bihusban
Ve-n-necm'u ve-ş-şecer'u yascudân"*

Güneş de ay de bir hesap iledir,
Bitkiler ve ağaçlar secde etmektedirler (namazda).

İlk bakıştan görünüyor ki, burada, Nilsen'in örneğinde olduğu gibi üç birlikten söz edilmemektedir, oysa dört birlikten söz edilmektedir, daha da açıkçası iki paralel çiftten bahsedilmektedir. İlk çift; güneş ve aydır-tamamen açıktır ve tamamıyla doğaldır. İkinci çiftin ikinci nesnesi herhangi bir şüphesiz ağaçtır (sâbir) veya ağaçlardır. Ancak yıldızla ağacın birlikte Allah'a secde etmeleri yeterince doğal görülmemektedir. Nilsen'in teorisinin iç çelişkisi şunda ki, onun *necm* kelimesini belirli bir yıldız olduğunu kanıtlamasıdır, o halde *şecer* çoğul isimdir. Herhangi bir tereddütsüz *necm* kelimesinin *şecer* kelimesine onun sade anlamıyla-'bitki' (sâbir) veya 'bitkiler' olarak paralel olduğunu makul görmekteyiz. Bu kelimeye sözlükçülük ve ekzetik edebiyatta rastlamak mümkündür. Sıkıştırılmış formüle şeklinde "Taj al-'arûs" taki açıklamayı gözden geçirebiliriz (IX, s. 72): "En-necm bitkilerin arasında yer yüzeyinde yetişen öyle bir bitki ki, gövdesiz uzar, yerde yayılır ve yukarıya

kalkmaz. Ağacın gövdeli olduğu gibi bu bitki de gövdesiz olmasıyla diğer bitkilerden fark eder; Hakkıtaâla'nın kelamı bu anlamda yorum yapılmaktadır: *ve-n-necmu ve-ş-şeceru yascudan*". Kur'ân'ların hepsinde aynen bu yorumun getirildiğini belirtmemize gerek yoktur. El-Beydavi'nin şu örneğini getirmemiz yeterli olur: "*En-necm*-öyle bir bitki ki, yerden yükselir (*yancumu*), kalkar, fakat gövdesi yoktur" (El-Beydavî, Envar et-Tenzil ve esrar et-Te'vil, II. İstanbul, 1314, s. 483). Celaleyn'in şu örneğini de getirebiliriz: "*En-necm*-öyle bir bitki ki gövdesiz yetişir". Böyle bir yorumda retorik ve psikolojik olarak iki farkı görmemiz mümkündür; güneş ve ay-iki farklı gök cismi; çimler ve ağaçlar-bitkisel âlemin iki tür cisimleridir.

Böylece, Kur'ân'ın bu ayetindeki *en-necm* kelimesinin yıldızla hiçbir alakasının bulunmadığını tespit etmek mümkündür.

Eğer bu tercümenin Alman ilminde derin bir şekilde köklendiğini görmemiş olsaydım bu ufak şey üzerinde bu kadar durmazdım. Hatta İslâm araştırmalarına son zamanlarda büyük katkıyı sağlayan Baumschtark bu konuda *en-necm*'in yıldız olduğu kanıtındadır. Bu konu, Ruekert, Klamrot, Hening, Goldschmith ve hatta yeni ve daha da orijinal yapılmış Grimm gibi Kur'ân'ın Alman tercümanlarıyla da alakalıdır. İşin yine ilginç tarafı şunda ki, Schprenger, Welmann ve daha yenilerden Grigul gibi büyük Alman tercümanlarının bir kısmı kelimenin doğru anlamını ortaya koymuşlardır. Bunun tersi olarak başka dillerdeki tercümelerde *en-necm* kelimesinin sadece bir istisna olarak yanlış anlamıyla karşılaşırız, örneğin, İgnath Vesel'in Çekçe tercümesinde ve Kuenstingler'in Polonya tercümesinde olduğu gibidir. Benim bildiğim Fransızca Kur'ân tercümelerinin hepsinde genel olarak bu kelimenin yorumu "les plantes et les arbres" 'bitkiler ve ağaçlar' olarak geçer, İngilizce tercümeler de buna yakındır, aynı şekilde iki İtalyanca tercüme de böyledir, en güzel yorumlar ise İsveç dilinde, Sırpa ve Türkçedir. Rusça tercümeler arasından eski tercümeler olan M. Verevkin'in (SPb., 1790), A. Kolmakov'un (SPb., 1792) ve K. Nikolayev'in (Moskova., 1864, 1865, 1876, 1880, 1901) tercümelerini hatırlatmama gerek olmadığını düşünüyorum, çünkü bu tercümeler Fransızca veya İngilizce tercümelerden yapılmış olup müstakil anlamı içermemektedirler. Kur'ân'ın Arapça'dan Rusça'ya ilk tercüme edilen G. Sablukov'un tercümesinde doğru yorum yapılmıştır-'çemenler ve ağaçlar', bu yorum D. N. Boguslavskiy'nin yayına sokulmamış tercümesindeki yorumla aynı şekildeydi, yani-'çemenler ve ağaçlar'. İ. Gotvald ve V. Girgas'ın özel sözlüklerinde kelimenin iki anlamı da yer almaktadır bunlar; 'yıldız' ve 'bitki'dir.

Devam edebileceğim bu büyük bibliyografik sıralamaya fazla önem veremeyeceğim, ancak burada açıkça görünüyor ki, aynen Almanca tercümelerin bu yorumlarını doğrulamak

icap eder. Fakat bu sıralama olmasa da Kur'ân'ın 55. sûresindeki 5. ayetinin (açıkçası 6. ayetinin) Venüs yıldızı hakkındaki bilgiyi içine almadığını kabul etmek mümkündür.”⁷⁶

⁷⁶ İgnatij Yulianoviç Kraçkovskiy, *İzbranniye Soçineniya*, T. I, İzdatelstvo Akademii Nauk SSSR, Moskva-Leningrad, 1955, str. 391-395

II. BÖLÜM

İMAN VALERİYA PORHOVA'NIN HAYATI ve ESERLERİ

A. DOĞUMU ve TAHSİLİ

“2 Haziran 1906 yılında hazırlanan Çarlıkköy Katrin Konseyi'nin kütüğündeki yazıda İ. V. Porohova'nın annesinin dünyaya yeni gelen kız çocuğu Porohova N. P'nin konutunda şöyle yazılmıştır:

Asilzade Pavel Konstantinoviç Porohov ve onun resmi eşi Aleksandra Leonardova, ikisi de Ortodoksdurlar.

Kız çocuğu Porohova'yı vaftiz eden kişi Pavel Konstantinoviç'in anne tarafından kuzeni Nikolay Ogloblinskiy'dir. Vaftiz etme işlemini Protoirey Mihayil Smirnov yapmıştır. Kutlamasını ise Mihayil Yermakov yapmıştır.

Valeriya'nın babası Stalin'in baskısı döneminde öldürülmüştür. Annesi ise düşmanın eşi olarak sürgüne gönderilerek kızını sürgünde doğurmuştur. Mayısta ise Moskova'ya geri dönmüş ve 30 sene orada tıp akademisinde ders vermiştir.

Bu dönem içerisinde İman Valeriya Porohova Moskova Dilbilimi üniversitesinin mahsus sınıfını tamamlamıştır. Porohova bu üniversitenin tarihinde ilk defa, diplomasını yabancı bir dilde, meşhur filolog, âlim, pek çok ilmî araştırmaların ve eğitim ödeneklerinin müellifi Z. M. Tsvetkova'nın rehberliğinde savunmuştur. Üniversiteden mezun olduktan sonra Valeriya Porohova Rusya'nın en ünlü üniversitelerden biri Moskova Fizik ve Mühendislik Enstitüsü'nde on sekiz yıl ders vermiştir. Aynı zamanda Bilim Adamları Evi bünyesinde Moskova Devlet Üniversitesi Felsefe Fakültesi'nden diploma almıştır.

1975 yılında, Valeriya Porohova Sûriye vatandaşı Said el-Rüşd'le evlenmiştir. Said el-Rüşd, Şam üniversitesinin şariat bölümünden mezun idi. Yeni evlendiği zaman henüz yüksek okul öğrencisiydi, daha sonradan Moskova İnşaat Mühendisliği Enstitüsünde yüksek lisansa başlamıştır.

1985 yılında Valeriya Porohova kocasıyla birlikte Moskova'dan Şam'a taşınmışlardır. Orada Porohova, İslâm'ın inanç tüzüğü olan Kutsal Kitap Kur'ân'ı Kerim'i tercüme etmeye başlamıştır. Bu Kur'ân'ın meali Porohova'nın kocası tarafından titizce kontrol edildiği gibi, sadece Sûriye'nin meşhur İslâm âlimleri tarafından kontrol edilmeyip, Arap ülkelerinin diğer bölgelerindeki âlimleri tarafından da gözden geçirilmiştir. Bu âlimlerin içinden birisi de, İslâm kelamında tartışma götürmez insan ve Mukaddes Kur'ân'ın 16 ciltteki Arapça tefsirini yapan kişi Dr. Zuhayli'dir. Valeriya Porohova'nın tercümesindeki anlam yorumlarında et-Taberi, el-Kurtubi, ibn Kesir, Said Kutub ve başka mufessirlerin Arapça tefsirlerinden sık sık istifade edilmiştir.

1991 yılında Kur'ân'ın anlam tercümesi bitirilmiş olup El-Ezher İlmî araştırmaları İslâm Akademisine sunulmuştur (Mısır, Kahire) ve orada altı yıl sürecinde, meal anlamının doğru olup olmadığının tespiti için analiz yapılmıştır.⁷⁷ Ancak 1997 yılının Mart ayında Akademinin Baş Bölümü, tercümeyi kabul görme kararını onaylamıştır. 22 Mart 1997'de N-42. maddedeki verilmesi gereken hüccetini sunmuştur.

Tercüme pratik olarak her seviyede kuvvetli ve olumlu sonuç almaktadır. Müslüman dilbilimcileri eleştirilerinin çoğunda buna tanıklık etmektedirler. Teşekkür mektupları ve telefon zilleri fakat müellife yönelik olmayıp, medya ve televizyona, radyo ve baskıya yönelik de sunulmaktadır.

Tercümeyle yönelik iyi tepkilerin olmasıyla birlikte ters tepkiler de görülmektedir. "Komünizm döneminde müsteşrik olarak dürüstçe çalıştıktan sonra birden bire kendilerini İslâm araştırmaları âlimi olarak tanıtan şahıslar da ortaya çıkmıştır. Evet, âlim olabilirler, ancak İslâm araştırmacıları olmaları-asla! Evet, Vallahu Âlem! Yabancı ülkelerden gelen "yabancılar", "dışarıdan gelenler", doğuştan farklı tarihî hafızaya, mâneviyatın farklı kültürüne, farklı anlayışlara sahip olmakla birlikte, asırlarca tek kültür üzerinde şekillenen, tek ahlaki alanı içeren, kıymetli yönelimlere sahip olan, dünyanın 1/6 kısmının 11 saatlik kayış alanındaki şeref ve vicdanın tek kriterlerini içeren İslâm'dan kökeniyle fark ediliyorlardı.

Allah'ın Kelamı yok edilemez. O Kelamdır ki! insanların ruhlarına ve kalplerine yol bulmuştur. Onlar temiz, satılmaz, Allah yolunda hiçbir şeyden korkmaz insanlardır. Allah'ın Kelamı yolunu bulamayanlara hidayeti göstermiştir. Uyuyanlara Allah'ın zanaat ve sanat yollarını göstermiştir. Şöyle ki: sadaka, hayır işleri, sabır, iyi niyetler, vicdanını kötü yönde kullanan insanların iğrenç güçleri altında kalmamışlardır.

Tercümenin on binlerce fotokopileri Allah'ın kullarının (helal) paralarıyla basılmış olup hizmet etmekteydiler: (BAE'nin başkanı Şeyh Zayd bin Sultan al-İnhayan hazretlerinin, Kazakistan başkanı Nursultan Nazarbayev hazretlerinin, Şardji ve Raas Al-Haymi amirleri, şeyh Al-Kassimi, Katara Al-Tani amiri, Kuveyt'teki "Beytu'z Zekât" ve Arap dünyasının pek çok şeyhlerinin parası geçmiştir. Buna ek olarak, Suudi Arabistan'ın "İkra" Kurumu, Dünya İslâm ticari-üretim meclisinin ve Dünya İslâm Çağrısının Başkanı şeyh İsmail Abu Davud'un katkısı da olmuştur. Bu şahıs binlerce değil, Rusya'daki milyonlarca Müslüman ve Müslüman olmayan insanların akıllarını uyandırmıştır ve tutsak etmiştir".

Muellifin evinde şöyle bir telefon çaldığı zaman: "Benim adım Andrey, 31 yaşındayım, kendim gazeteciyim, Moskova Devlet Üniversitesinden mezunum. Tercümenizi okudum ve o,

⁷⁷ İ.V.Porohova, age, s. 12-13

hayatımın tüm anlamını tamamıyla değiştirdi. Bakış açılarımla tüm yapısını değiştirdi”; Bilimler Akademisinde dört saatlik tartışmadan sonra yetmiş yaşındaki saygın akademisyen kalkıp yüksek sesle: “Eğer bu-Kur’ân ise, o zaman ben-Müslümanım”; Yeni Arbat’taki Moskova belediye sarayında 600 kişi beş saat nefesini çıkarmadan, “Kur’ân hakkındaki konuşmayı”, “Olduğu gibi İslâm” konuşmalarını dikkatle dinlerlerken, Alhamdu Lillah, demek mümkündür!

Hiz. Peygamber ’in 40 Kutsi Hadislerinin (Peygamber’in duyurduğu Kutsal Hadislerdir) 130 Peygamber Hadislerinin ilk baskısı 1998 yılının Aralık ayında yayınlanmıştır.

Nisan 2001’de Peygamber Hadislerinin ikinci ve tamamlayıcı baskısı neşredilmiştir. Onlardan 40 tanesi Kutsi, 160 tanesi Peygamber ’in kendi Hadisleridir.

Şu anki üçüncü kez tekrarlanarak işlenmiş ve tamamlanmış olan Peygamber Hadislerinin 40 tanesi Kutsidir ve 160 tanesi Peygamber ’in kendi hadisidir. Tercüme, Rusya Federasyonu Tabii Bilimler Akademisi’nin akademisyeni İman Valeriya Porohova tarafından, Arap İslâm âlimleri grubunun gözetimi altında yapılmıştır: Dr. İzziddin İbragim (BAE Başkanının veziri), Şeyh Muhammed Sâmi Şarau, El-Ezher İlmî Araştırmalar İslâm akademisinin Araştırmalar ve Tercüme Genel Bölümü müdürü, Dünya Müslüman Ülkeleri liginin veziri Prof. Hüseyin Hamit Hasan, BAE’nin ticari-üretim meclisi Birliği başkan yardımcısı Abdulla Raşid al-Harj tarafından denetleyip düzeltilmiştir ve bu hadisler Porohova tarafından yorumlanmıştır. Yayının genel redaktörü Muhammad Said el-Rüşd’tür.

Porohova’nın yaptığı Rusça hadis tercümesindeki müellifin hadis seçimine gelince, O, Hiz. Peygamber (s.a.s.)’in hadislerinin anlamlarına göre seçmiştir: “İnsanlara onların düşüncelerine göre muamele ediniz, zira onlar Allah ve O’nun elçisini yalancı zannetmesinler”.⁷⁸

-17 Mayıs 1996 yılında Sankt Petersburg’da, Sosyal Bilimler Akademisinin Gerçek üyesi unvanını kazanmıştır (RFTBA).

-29 Ağustos 1997 yılında Birleşmiş Milletler bünyesindeki Uluslar arası Bilişim Akademisinin gerçek üyesi olmuştur.

-21 Eylül 1997 yılında Avrasya Uluslar arası Medeniyet Akademisi Yönetiminin Üyesi olarak seçilmiştir ve onun Kur’ân meali “1998 Yılı’nın kitabı” olarak Uluslar arası ödüllendirme kurulu tarafından benimsenmiştir.⁷⁹

⁷⁸ İ.V.Porohova, age, s.14-15

⁷⁹ İ.V.Porohova, *Al-Ahadis Al-Kudsiya “Hadisi Proroka”*, Ripol Klasik, Moskva-2003, baskı 3, s. 11

-3 Haziran 1998 yılında Rusya'nın Merkezi Avrupa bölgesinin Müslümanların Manevi Yönetimi Prezidyumunun kararnamesiyle "Manevi Birlik İçin" madalyasıyla ödüllendirilmiştir.

-29 Aralık 1999 yılında Rusya Federasyonu Tabii Bilimler Akademisinin (RFTBA) gerçek üyesi olarak kabul edilmiştir.

-27 Nisan 2000 yılında RFTBA Prezidyumunun N-124 kararına göre akademinin fahri ödülüyle "Bilimler gelişmesindeki hizmeti" için ödüllendirilmiştir.

-15 Mayıs 2000 yılında BM'in Uluslar arası Akademiler Birliği (UAB) İman V. Porohova'yı UAB'nin yüksek dereceli ödülü-ilk dereceli "Vernad Yıldızıyla" ödüllendirmiştir.

-23 Ekim 2000'de meşhur din felsefecisi Dr. Ali Vyaçeslav Polosin ve İman Valeriya Porohova'nın çabalarıyla Rus Müslümanlarının dinî teşkilatı "Doğru yol" kurulmuştur.

-25 Eylül 2002 yılında RFTBA Prezidyumunun N-152. kararına göre akademinin V. N. Tatişeva adındaki "Vatana Faydalı Olma" ödülünü kazanmıştır.

-23 Ocak 2003 yılında Rusya Federasyonu Tabii Bilimler Akademisi Porohova'yı RFTBA armağanı "Vatanın şerefi ve faydasına hizmet" unvanıyla ödüllendirmiştir.

Rusya, Orta Asya, Sibiry ve Kuzey Kafkasya gibi şehir ve ülkelere pek çok yolculuklar yapmıştır ve oradaki üniversitelerde, İslâm merkezlerinde, Camilerde, Kültür evlerinde dersler vermiştir (Kazan, Ulyanovsk, Saratov, Volgograd, Ekaterinburg, Çelyabinsk, Na berejniye Çelnı, Kagalım, Tyumen, Tobolsk, Vladimir, Yaroslavl, Kiyev, Almata, Bişkek, Baku, Grozniy, Mahaçkala).

-Pek çok radyoda canlı yayınlarındaki konuşmaları ("Radio Rossii", "Eho Moskvi", "Nadejda", "Golos İslâma", "Svoboda" (Liberty), BBC ve CNN);

-Pek çok televizyon yayınlarındaki konuşmaları: "Geroy dnya" programı, "Novosti kültürü", "İslâm kak on yest", "Kultura" kanalındaki "Vse Surı Korana" yayın serisi (104 yayından oluşan) ve nihayet her Cuma günleri kanal RTR'de 1999-2000'de "İslâm ensiklopedisi" yayını. İ. V. Porohova "İkra" (Oku!) Hayırperver kurumunun desteklediği bu yayında sunucu olarak televizyona çıkmıştır. Böylece, Abu-Dabi Federal TV'sinin (BAE) "Dış ülkelerde İslâm" programında, STS programında (Türkiye), MBC Programında (Büyük Britanya); Kadar TV'sinde "al Jazira" ("Al Jazeera") ve TV Polonya yayınlarında sunuşlar yapmıştır.

UNESCO kurulunun uluslar arası "daire masasında" raporuyla konuşması, konu: "Uygarlık diyalogunun bir parçası olarak uluslar arası kültür ve dinler arası diyalog". (25-26 Haziran 2001 y, Kırgızistan, Bişkek şehri).

-NATO uluslar arası konferansında raporla konuşması: “Terorizm ve din”: “Bilinç çatışması yada bilinçli çatışma?” (24-25 eylül 2002 y., Kırgızistan, Bişkek ş.)”.

B. ESERLERİ ve BAZI ESERLERİNDEN ÖRNEKLER

“Dergilerdeki pek çok yayınları: “İlim ve Din”, “Rusya ve çağdaş dünya”, “Yeni Çağ”, “Türk Dünyası”, “Arap dünyası ve Avrasya”, “Zahrat Al-Khaleej” (BAE), “Kul Al-Usra” (BAE), “Al-Ghorfa” (BAE); “İzvestiya”, “Literaturnaya Rossiya”, “Obşaya gazeta”, “Rossiyskaya gazeta”, “Trud”, “Al-Bayan” (BAE), “Al-Wattan Al-İslâmi” (Mısır), “Al-Khaleej” (BAE) ve başka gazetelerde yayınlarını sunmuştur. Müellifin baskıya sunulmuş en önemli akademik çalışması “Religii Mira” makalesindeki Kur’ân’ın beş sûresi olmuştur ve bu makalede tercümenin orijinal Arapça metne olan çok yakınlığı özellikle de belirtilmiştir (İlimler Akademisi, “Nauka” yayını, 1990 y.)”.

1. Peygamber’in Hadisleri

Valeriya Porohova’nın Kur’ân tercümesinden sonra yapmış olduğu yine bir önemli çalışması da, Peygamber’in hadislerini Rusça’ya tercüme etmesidir. Porohova bu hadisleri, Buharî, Müslim, Ebu Davud ve Nesâî’nin hadis mecmuasından seçerek tercüme etmiştir. Kitabı, her şeyden önce, el-Ahadis el-Kudsiy’yin ne anlama geldiğini ve Hz. Peygamber’in hadislerinden hangi yönden fark ettiğini anlatarak yazmıştır. Hadisleri konularına ve anlamına göre seçmiş yorumlarıyla birlikte sunmuştur. Porohova’nın tercüme etmiş olduğu hadislerin sayısı 200’ü oluşturmaktadır. Onların 40’ı Kudsî, 160’ı da Peygamber’in hadisleridir.

“Kitabı ilk önce, el-ahadis’ü’l-Kudsiy’nin hangi anlama geldiğini ve Peygamber Hz. Muhammed’in hadislerinden hangi yönden fark ettiğini kısaca açıklamak için yazmayı doğru gördüm ve faydalı buldum. Böylece, sunulmuş olan baskının tercüme müellifinin hadis seçme kriterlerinin ne olduğunu belirlemek de faydalı görülmüştür.

Hadisler-Peygamber Hz. Muhammed’in kavli ifadelerinin zinciridir. Hz. Peygamberin sadece yakın çevresindeki yüzlerce insanın değil, belki de binlerce muasırlarının canlı şahit oldukları Peygamber’in kavli ve fiili amellerine hadis denmektedir. Tarihin akışı itibarıyla hadisler ciltlerde toplanmış, sahih olduğunu belirten delillerin yardımıyla emniyete sokulmuş ve mahkemelerde, toplumsal zorluklarda, ailevi sorunlarda v.s. olaylarda çözüm olarak kullanılmıştır. Bundan da ötesi hadisler, Hz. Peygamber’in bize yabancı olmayan hayatındaki farklı olaylarda en ince davranışlarını da içermiş olup bizim için bir manevi yasa, ahlaki yatırım olarak saklanıp gelmişlerdir. Zira Allah’ın elçisinin davranışları kendini gerçek Müslüman sayan her insan tarafından sıkı sıkıya taklit edilmiştir. Al-Ahdis al-Kudsiya’ya

gelince, “Kudsi” kelimesinin Rusça tercümesi “kutsal, ilahi” anlamına gelmektedir. Kelimeyi “Kudsi” olarak geçirmemin sebebi ise Hz. Peygamber’in dudaklarından çıkan ilahi kelamı, Allah’ın gönderdiği sevimli ve hoş lafzı, hem de Allah’ın emirlerini, tavsiyelerini ve isteklerini olduğu gibi canlı aktarmak istediğim içindir. Peygamber’in öz hadislerinden fark eden ve bizzat O’nun nesneye karşı görüşlerini haber veren, ancak yine de Hz. Muhammed’in ağzından çıkan kudsi hadisler ilahi olduğu için “Kudsi” kelimesini olduğu gibi kullanmayı uygun gördüm. Müslüman ünlü bilim adamlarından biri olan ve peygamber Hz. Muhammed’in yaşadığı çağa yakın bir çağda yaşayan as Sayd aş-Şarif al-Jurjani (816.ö) ‘Kudsi’ Hadisler hakkında şöyle bir açıklama getirmektedir: “Kudsi hadisler mana cihattan Allahu Teala’yadayanmaktadırlar, ancak ifade etme açısından elçisine dayanmaktadırlar. Böylece, Kutsal Kur’ân eşsiz değeriyle, tabii ki ‘Kudsi Hadisler de, hem anlam, hem de kelime ifadesi açısından Halikımız Yüce Allah’a aittirler”. Burada okuyucuya şunu hatırlatmak lazım ki, Kur’ân’ı Kerim’i ilahi kanun olarak bütün insanları her zaman korumaya Allahu Teala söz vermiştir (“Ben sana Hak kitabı indirdim ve onun koruyucusu da Benim”. Kur’ân. Sûre 15, s. 9). Öyleyse, Hadislerin aktarılması ve korunması, bu dünyada Allah’ın emirlerini tamamlayan son peygambere ve onun yolunu takip eden sadık müminlere yüklenmişse, o zaman Hadislerin net anlamının her türlü eşdeğer sözlü biçime aktarılması caizdir. Ancak Kur’ân metninde hiçbir şekilde sözlü ifadenin değişmesi olamaz. Yoksa Allah’ın Vahyi, Kur’ân’da da sık-sık işaret edildiği gibi, gayet açık olarak indirilmesi özelliğini kaybeder.

Daha sonradan İslâm ilahiyatındaki önemli otorite al-Mulla Ali ibn Muhammad al-Kari (1016.ö) şöyle açıklıyor: “Kudsi Hadisler namazda okunmazlar. Onlara abdestsiz dokunmak ve okumak mümkündür, gebe ve ay halindeki kadınların dokunup okumaları da caizdir. Eğer bir kadın bunları yapmıyorsa, bu onu imansızlıkta suçlamak anlamına gelmez. ‘Kudsi Hadislere eşsiz sıfatını koymak yanlıştır”.

Hadisleri tarama metodu, onların sahih olduğunun kontrol edilişi ve yazıya sokuluşu hakkında hükmedilmesine gelince , ‘Kudsi Hadis ile Peygamber hadisinin arasında bir fark olmadığı için-her ikisi de derleyicinin tercihine göre sınıflara ayrılacaktır, buna dahil ‘Kudsi Hadislerde: “Yüce Allah bunu bize Kendi Elçisinin (r.a!) nutkuyla göndermiştir” ifadeleriyle, Peygamber Hadislerinde ise: “Peygamber şöyle buyurmuştur:...” olarak ‘Kudsi Hadis ile Peygamber Hadisi bir birinden ayrılmaktadırlar.

Kudsi Hadislerin konusal içeriği (Peygamber’in Hadislerinden farklı olarak) geniş kapsama sahip değildir, çünkü Hz. Peygamber’in telaffuz ettiği bu kutsal Hadisler az sayıda

olup onlar belirgin ve sıkı ilaveler çevresinde birleşmektedirler. Dolayısıyla bu hadisleri konusal içeriğe uygun olarak gruplara ayırmak mümkündür:

1. Allah'ın varlığının bir olduğu hakkındaki onaylama (Allah'ın adlandırılmasıyla şartlandırılmıştır), (Kur'ân, 42.sûre, 15. ayet; 5.sûre, 44-48.ayet),-aydına özgü olan, şüpheciliğe karşı ısrarlı uyarı (İman V. Porohova, Kur'ân'ın anlam tercümesi ve yorumları, Yorum.870), çoktanrıçılığa ve insanı ilahlaştırmaya karşı uyarı (insanı Tanrı makamına koymak gibi) yada, tam tersi, Tanrı varlığını insani boyuta indirmeğe karşı uyarı (Tanrıyı "çehreye" sokmak, insani sıfatlara ayırmak gibi [Kutsal İncil'de geçen aynı uyarı hakkında okuyabilirsiniz. İkinci Kanun, 4.bölüm, 16.s; 19: "Sakın geri dönüp kendinize heykeller yapmayınız, kadın veya erkeği andıran herhangi bir putu yapmaya kalkışmayın...ve onlara tapmayın"]).
2. Kur'ân'daki ilahi kanunlarda onaylanan dini ritüellerin yerine getirilmesidir (namaz, oruç, zekât, hac). Kur'ân, Sûre 70, s.19-35.
3. İyilik yapmak hakkındaki öğütler (anne babaya, yaşlı insanlara, çocuklara karşı güzel muamelede bulunmak; anlaşmalı sorumluluğu yerine getirmek, adak yeminlerini yerine getirme sorumluluğu v.s. olduğu gibidir). Kur'ân, Sûre 5, ayet.89.
4. Allah'a kulluk etmede kendini tamamıyla teslim etmek, kaderine razı olmak ve kabullenmektir ("Kadere karşı çıkmak-onları meydana getiren Yüce Allah'ın yüzüne vurmaktır demektir". Abu Hamit al-Gazzali "iman hakkındaki ilimlerin yeniden doğuşu").
5. Ahiret Gününe ve yapılan ameller için Allah'ın ebedi mükâfatına iman: Cennetin ebedi nimetine ve Cehennem'in ebedi azabına iman etmektir ("Ve her can-kendi amellerinin rehinesidir". Kur'ân, Sûre 2, a.123; Sûre 74, a.8). Burada şu demek oluyor ki, ilahi emirleri yerine getirmek ve yasaklardan kaçınmak, yapılan kötülöklere karşı pişmanlık duymak ve Allah'tan bağış dilemek lazımdır. Allah'ın bağışlaması hakkında kesin emin olmak için bir tek pişman duygusuyla yetinmeyip, yapılan günahı iyilikle örtmek lazımdır (Kur'ân, Sûre 2, s.160). Zira pişmanlık, içten bir şekilde, duyguların derin noktalarına ulaşarak yapılmalıdır.

"Kutsi Hadislerin açıklama stiline gelince, yüksek heyecanlılığa, derin etkileyciliğe ve azamete sahiptir"-Büyük Britanya'nın meşhur Arapça bilginlerinden biri olan Dr. Johnson

Davis (Abdul Vadud) kendinin meşhur eseri “Kırk Kutsi Hadis” kitabında böyle bir izah getirmiştir. Stuttgart. Germany, 1981.

Kutsi Hadislerin toplanmasında neden bir kural olarak kırk rakamı seçilir? Cevap şudur: “Allah’ın dinine ait olan Kırk hadisi ezberleyip gelecek kuşağa aktaran insanları Yüce Allah Ahiret gününde dünya hayatında adil davranan ve dini-dünyevi ilimle uğraşan aydınlarla birlikte diriltecektir” (Hz. Muhammed ’in hadisi). Yine kırk sayısına Kutsi Hadislerde yorumlanan genel konuların tümünü katabiliriz.

Sunulmakta olan tercümenin yazarı tarafından yapılan hadis toplama kriterine gelince, Hz. Peygamber ’in Hadislerinin anlamına göre seçilmiş ve yazılmıştır.”

C. PORHOVA MEALİ

Kur’ân’ı Kerim’in asıl Arapça’dan Rusça’ya tercüme edilen meallerinden biri de İman Valeriya Porohova’nın Kur’ân mealidir. Porohova Kur’ân’ı Kerim’i yakından tanımaya çalışmış; ruhunun bir ihtiyacı ve doyumunu olarak öğrenmeye başlamıştır. 1985 yılından itibaren Kur’ân tercümesini hazırlamaya başlamış ve 1991 yılına kadar 6 sene içerisinde tercümeyi bitirmiştir. Porohova’nın “Anlamsal tercüme” olarak adlandırdığı bu meal, şiir üslûbunda yazılmıştır.

Bir filolog olmasına rağmen, Mukaddes Eser’in anlamını Rus diline çeviren Porohova, Müslüman tefsircilerin ve âlimlerin eserlerinden pek çok istifade etmiştir. Tercümeyle birlikte, sûrelerdeki ayet ve kavramların yorumlarını da sunmuştur.

İslâm’ı olduğu gibi tanıtmaya çalışan Valeriya Mihaylovna, Rus teolojisinin monoteist dinlere yönelik anlayış gösterdiğini söylemiştir. Allah’ın Âdil olduğunu belirterek O’nun gerçekleri tüm insanlığa açıkladığını anlatmıştır. Bundan dolayı bütün insanların tek inançta birleşmelerinin mantıklı olacağını vurgulamıştır. Peygamberlik görevini ise Allah’ın insanlığa ihsan ettiği canlı tohum olduğunu söylemiştir. Peygamber hakkında açıklama yapmış ve kendilerine ilâhî Kitapların sunulduğu Peygamberlerin adlarını sıralamıştır. Hz. Peygamber’in görevi ve kul iradesi hakkında açıklamada bulunan S-Petersburg Üniversitesi profesörü Solovyov’un açıklamalarını örnek göstermiştir. Solovyov; Hz. Peygamber’in çevresindeki insanların kin ve garezlerinden dolayı Peygamber’e karşı çıktıklarını, bunların hepsini Allah’ın bildiğini ve gördüğünü, insanların seçme konusunda serbest olduklarını ifade etmiştir.

Kur’ân’ın sözü sözüne değil de anlamsal tercümesinin doğru olacağını belirten Porohova, meal için “Kur’an’ın Anlamsal Tercümesi ve Yorumu” olarak başlık seçmiştir. Mealinin

çağdaş Rus dilinde yapılmış olduğunu söylemiş olan okuyuculara yönelik cevap olarak; Kur'ân'ın sözlü semantiğinin geniş olduğunu ve bundan dolayı her dönemde her milletin dilinde asimilasyona kapılabileceğini söylemiştir. Kur'ân'ı Kerim Arapça'dan başka bir dile tercüme edilirken tercümana yüklenen sorumluluğun ciddî olduğunu söyleyen Porohova, geleneksel tercümelemlerle yetinip kalmanın yetersiz olduğunu belirtmiş ve onların Kur'ân'ın manevî süsünü kapatıp, anlamının aktarılmasında yetersizliğe teşvik ettiklerini de açıklamıştır. Bunları söylerken "takua", "müttekin" kavramlarını örnek göstermiştir. Tercümanın, Arap ve Avrupa tefsirlerinden de yararlanması gerektiğini söylemiştir. Arapların Kur'ân'a dinî inançla yaklaştıklarını ve bundan dolayı tefsirlerinde taraf tutma gibi durumların olduğunu söylerken, Batı tefsirlerinde objektif bakışın ağır bastığını belirtmiştir. Tercüme esnasında Porohova, et-Taberî, İbn Kesir, Said Kutub, Abdullah Yusuf Ali'nin tefsirlerinden ve Avrupa âlimlerinin edebiyatlarından yararlanmıştır.

Kur'ân'ı Kerim'i tanıtmakla birlikte överken, VII. yüzyılda meydana gelen Halifelik devletinin ortaya çıkmasına ve şekillenmesine sebep olduğunu, bu devletin esas anayasasını oluşturduğunu, aynı zamanda başka devletlerin gelişim sağlamalarına katkıda bulunduğunu ifade etmiştir. Avrupa'nın karanlık çağda Hz. Peygamber'i yalancı ve şeytanın kışkırttığı insan olarak algıladıklarını belirten Porohova Aydınlanma Çağındaki Avrupa âlimlerinin Peygamber'i övdüklerini söylemiş ve örnekler sunmuştur.

Kur'ân'ı Kerim'i anlamsal yönden tercüme eden Porohova; Ondaki ahenk, cazibe ve duygusallığın az bir parçasını olsa da okuyucuya taşıyabilmek umutuyla tercüme yapmış, Kur'ân'ı içten okuyan insanın Allah'ın Kelamına dalarak güzel tasavvur ve antika heyecana sokulacağını söylemiştir.

1. Meal Önsözü

“Ve bu-asil al-Kur'ân
Kitapta özenle saklanmıştır.
Ona ancak,
Vücut ve bedeniyle temiz olanlar
Dokunabilirler”.

“Âlemleri yöneten Hâkim'e hamdu senalar olsun”.

“Kur'ân'da akla uygun fikirler çoktur:
Sen sapık yollardan kaç,

Ölüler hakkında oku
Aptal olanla hiç tartışma”

“O Merhametlidir: O Muhammed’e
Işıl-ışıl parlayan Kur’ân’ı açtı,
Hadi biz de aydınlığa yanaşalım,
Göz perdeleri kalksın artık”.

“O’na yönelik sona erer,
Fâni dünya yolumuz.
(O’nun tarafından başlatılan)”

“Kur’ân’ın emrini dinlemeyen,
Lânetlenmiştir.
İbadet ve cihada sönen,-
Hayat için nefes almayan,
Soysuz insan gibi
Lânetlenmiştir.”⁸⁰

“Rus felsefesi ve teolojisi, Allah’ın teklifi ve O’nun mahkeme günü düşüncesinde her monoteist dinlerin hemfikir oldukları için, tüm monoteist dinlere anlayış göstermişlerdir. Gerçekleri kimine açıklayıp, kimiden saklı tutmak Allah’ın merhamet ve doğruluğuna aykırı olurdu. Allah’ın bu teklifine karşılık insaniyetin tek olması da mantıklı olur. Yani insanların aynı inanç altında bir tek dinde birleşmeleri doğru olur. Şüphesiz tüm büyük dini kültürler farklı elementlerin mekanik birikiminden oluşmayıp, büyük Âlim Yaratıcı tarafından dikilmiş canlı tohumun tarihi zemininde büyümüştür. O’nun adıyla varlık ve iç fikir üremiştir “yerde ve gökte ne varsa onların hepsi”. Bu canlı tohum ise Allah’ın resûllerinin peygamberlik görevleri idi.

Dini dünya bakışı başlangıçtan beri peygamberin fikriyle nitelendirilmiştir. Peygamber Allah’ın elçisi, Allah’la özel irtibatta bulunan, yukarıdan emirleri alıp Allah ve insanlar

⁸⁰ İ. V. Porohova, *Koran Pervod Smislov İ Kommentarii*, Tegeran 2004

arasında vasıtaçılık yapan, insanların da ondan ilâhi hukuk ve yazılı emirleri aldıkları şahıstır.⁸¹

Yahudilerin elçisi Hz. Musa idi. O kendi milletine ilâhi Kanun Tevrat'ı getirmiştir. Hıristiyanlık ise Hz. İsa'nın gelmesiyle şekillenmiştir, kitabının adı İncil idi. Nihayet İslâm dini Hz. Muhammed'in gelmesiyle temellenmiştir. Kutsal kitabı ise Kur'ân'ı Kerim idi. Resûlullah kelimesi Hz. Muhammed'in ve Onun takipçilerinin adlandırdığı bir kelime olup, Allah'ın elçisi, Allah'tan görev alan insan, anlamına gelir. "Eğer olaya dünya tarihi açısından bakarsak, ufak etkenlerin dış mekanik bağlantılarının sonucu itibarıyla Muhammed'in hiçbir misyona sahip olmadığını görürüz; ancak şu var ki bu kanıttan dolayı kimsenin herhangi bir misyonla görevlendirilmediğini söyleyebiliriz. İşin diğer boyutu, eğer tarihin iç cephesine ve amaca uygun yönüne bakarsak, şüphesiz ki İslâm'ı ve İslâm kültürü temelini oluşturmak gibi büyük dünyevi iş Tanrı'nın hikmeti önemine sahip olmalıdır. Dolayısıyla Hz. Muhammed'in misyonu onun elinden alınmamalıdır; onun misyonu elde etme yolu ise psikolojik tecrübeye ve tarihi analogiye uygundur"(Musa ve Mesih'te olduğu gibi).

Bu soruyla ilgili, S-Peterburg üniversitesinin profesörü, meşhur filozof Vladimir Sergeevič Solovyov'un konumu böyledir, 1896 y:

Ondan sonra Vl. Solovyov'un şu sözlerini okuyoruz:

"Muhammed'in düşmanları Allah'ın emrini yerine getirmeyip, Allah ve Muhammed'e karşı saçma deliller getiriyorlardı. Onlar bu inatçı huylarıyla Muhammed'e karşı çıkıyorlardı. Dolayısıyla Muhammed'de şöyle bir düşünce ortaya çıkmıştı: onlar ve onlardan önceki peygamber düşmanları da cahil oldukları için değil, içinde kin ve garz bulundurdıkları için peygamberlere hep karşı çıkmışlardır. Ve insanlar imansızlıkta inat edip, Hakk'ı ret edip dursalar, bu onların Basir Allah'ın gazabına uğramış oldukları demektir. O Allah'tır ki, onların hak yerine batılı tercih ettiklerini bildiği için artık onları kurtarmayacaktır, hâlbuki Kendinin öngörülü hedefi için onların kalplerini daha da sertleştirecektir",-yani bu cümleyle Allah'ın istediği kulunu imanlı, istediğini de imansız etmesi kast edilmemektedir. Burada, Kur'ân'da sık-sık geçen ve üzerinde durulan Allah'ın her şeyi görmesi, bilmesi, kudreti ve yüceliği anlatılmaktadır. Kulun seçme hakkı ortadan kaldırılmayıp, belki de onun Allah'la ilişkisindeki iç çerçevesine, mizacına yerleştirilir: iyi yada kötü olmak, Allah'ın emirlerine uymak yada onları ret etmek, bu emirleri yerine getirmek yada onlara uymamak, bir sözle, kalbinde Allah'ı tutmak yada tutmamak bunların hepsi ferdin kendine özgüdür. Bir anlamda Kur'ân, tüm dinleri, onların genel kaynağına geri götürür, yani Hz. İbrahim'in dinine ve bu

⁸¹ İ.V.Porohova, age, s. 5

dini Musa, İsa ve Muhammed'in sâlih ümmetlerinin kabul etmelerini emreder. Tek Allah inancı ve O Allah'a kalpten kulluk etme düşüncesi Muhammed'den önceki eski Araplarda da vardı. Onlar ne Yahudiliği, ne de Hıristiyanlığı kabul etmişlerdi. Kendilerini "ayrılanlar" Arapçasıyla "hanifler" olarak adlandırmışlardı. İbrahim'in yolunu takip edenler "Hanif" olarak adlandırılıyordu, bu anlamda Hz. Muhammed kendini "Hanif" olarak tanıttı. Hz. Muhammed İslâm dininin temellendiricisi ve ilk taşıyıcısı olmayı kesinlikle ret etmiştir: "O der ki; İslâm, Nuh'un, İbrahim'in, Musa'nın, İsa'nın dinidir". (42. sûre 13. ayet ve sûre 3. ayet 84.) İslâm'ın bu birliği ve eski çağlığı Muhammed'i her türlü dini istisnaları kınayıp, farklı tarihi görüntülere sahip olan gerçek dini kabullenmelerini talep etmesine mecbur etmektedir. (4.s 150.a; 3.s 64-68a; 2.s 135-136a.) "Hz. Muhammed Kur'ân'ın öğrenilmesinin dini gelişimdeki En Yüksek Kademe olduğunu hiçbir yerde teşhir etmemiştir; İbrahim'in diniyle eşit olmakla beraber, Hz. Muhammed bu öğrenimin üstünlüğünü kabul etmiştir. Bu öğrenim kuşkusuz, özdeşçe, dini gerçekliğin en yüksek gelişimiyle Hz. İbrahim'in inancıyla eşit seviyededir. Buradaki birlik ise bu gerçeğin ilk temizliğiyle kalmasıdır: "Bizim inancımız (dinimiz) temizdir". Her peygamber temiz vahyi arştan alıyordu ("Onların arasında biz ayırım yapmayız,"-der Allah), ancak vahyin bir kısmı insanların suçundan dolayı tahrif olmuştur (büyücüler, ikiyüzlüler falcılar tarafından), bir kısmı ise kötü ruhun etkisiyle bozukluğa uğradı",-VI. Solovyov İslâm inancını öğrenme sürecinde, kendinin derin analizini bu şekilde devam ettirmektedir.

Demek ki Kur'ân, Müslümanların kutsal kitabıdır, onlara Allah'ın resûlü tarafından gönderilmiştir, yani Hz. Muhammed tarafından. İslâm teolojisinde "Allah'ın yarattığı bir şeye benzer bir şeyi yaratmaktan insanoğlu acizdir" anlamına gelen "icaz" terimi vardır ki Kur'ân Kelamullah'ın ta kendisidir (Allah'ın sözleridir). Bu eşsiz ayetleriyle, övgüye lâyık ve yaşanan bilgeliğiyle ahlâki, dini, ferdi, siyasi ve hukuki kuralların zinciri, peygamberin seneler boyu insanlara aktardığı kitaptır; ilk sûre 96. "Alak" sûresi H. 610 yılında, son sûre ise H. 632 yılında Peygamber'in vefatından önce inmiştir.

Mütevâtir olmasıyla birlikte Kur'ân ayetlerinin yapısı ve anlamsal önemi o kadar yeni, kendine özgü ve çok mantıksal ki, kelime kelime tercüme edilmesine tabii olunmayıp bu yazının anlamsal yorumu mümkün olmaktadır. O yüzden İngiliz akademik basımevi Kur'ân'ı "The Qur'an Interpreted" ("Kur'ân'ın Yorumu") başlığı altında baskıya sunmuştur. London, Oxford University Press 1969, böyle bir adlandırmanın doğru olduğunu ileri sürmüştür. Ben ise aşağıda sunduğum Rusça tercümemi yukarıdaki adlandırmaya uygun olarak kendim için şu başlığı seçtim: "Kur'ân'ın anlam tercümesi".

Halife Osman'ın zamanında (644-656 H.) Zeyd b. Sabit başkanlığında (Muhammed hayattayken vahiy katibi idi) özel tasnifçi sınıf, Kur'ân'ın ayet ve sûreleri üzerinde ciddi belirlenen kuralları koymuştur ve ilk düzenlemeden bu yana bin üç yüz yıl geçse de kitap hiçbir şekilde değişikliğe uğramamıştır.⁸²

Burada şöyle bir soru ortaya çıkabilir: tercümemdeki Rus dili çok çağdaş değil midir? Tercüme biçimi okuyucuların genelde alıştıkları Kur'ân'daki sözlük biçiminden farklı olabilir. Çünkü Kur'ân'ın sözlü semantiği o kadar geniştir ki, çağdaş dilin yeni ağır basan birimleriyle asimilasyona kapılabilir. Dolayısıyla Kur'ân, her dönem ve her milletin kutsal kitabıdır. Yani sürekli değişen dillerde ifade edilen kitaptır.

Kur'ân tercümesi geleneksel tecrübe çevirisinin sınırlarına sığdırılmayıp, tercümana ağır "yük" yüklemektedir: o yada bu dilsel birimin bunca sözel anlamını, yani dini-tefsiri anlamı aktarmayı tercümana yüklemektedir. Çünkü geleneksel tercüme Kur'ân'ın sadece ruhsal-lirik süsünü kapatıp kalmayıp (oysa Kur'ân yüksek heyecanlı ayetlerle ifade edilmiştir), Kutsal Metnin anlam aktarılmasının fakir düşmesine sebep olmaktadır. Örneğin olağanüstü yüksek frekanslı "takua" ve ondan türeyen "müttakin" kelimeleri geleneksel olarak "Allah'tan korkmak" ve buna uyumlu halde "Allah'tan korkanlar" şeklinde tercüme edilmektedir. Hâlbuki burada "hayır yapmak" ve "hayrı yapan insanlar" anlamı ortaya konulmamıştır. Ancak Kur'ân metninin pek çok yerinde hayırlı olmaya çağırma Allah'a inanmanın bir yönü olarak geçmektedir. Oysa bu kadar Rahman ve Rahim olan Allah'tan korkma çağrısı değildir. Aynı şekilde "sabirin" kelimesinden türeyen "sabr" sözcüğü tercümelemlerin çoğunda "sabretme" olarak çevirilmiştir. Ancak (ruhun) (sabrılı) "dayanıklılığı" tercümelemlerde geçmez. Bir dilde indirilen Allah'ın kelamı diğer dillerde aynı eş anlamı bulunamayabilir. Bundan dolayı kutsal yazıyı çevirmeye çalışan tercüman genel olarak metindeki anlamı çıkartmaya çalışmalıdır (böyle olunca kutsal metindeki anlam içeriği hayat rehberi rolünü alır). Dolayısıyla Kur'ân tercümesinde sadece kelime kelime tercüme yapmak yeterli olmayıp en iyi tefsirlerden yararlanılmalı ve bu tefsirler sadece Arapça olmayıp Avrupalıların tefsir baskıları da hesaba katılmalıdır. Okuyucuların dikkatine: Tefsir-Kur'ân ayetlerinin yorumlanması ve açıklanması olup, bu sahada uzman olan İslâm imamları, ilahiyatçılar ve teofilozoflar tarafından yapılmıştır. Bence, buna bağlı olarak oldukça önemli lahzayı hesaba katmak lazım. Arap ilahiyatçıları ve teofilozoflarının tefsir içerikleri bireysel kabullenme, tartışma ve neticeye varmakla şartlandırılmıştır, çünkü Arap ülkelerindeki siyasi rejimler o yada bu tefsiri kabul ederler. Yani her tefsir zamana göre sosyal, stilistik derecesine, radikalliliğine ve hatta üslup

⁸² İ.V.Porhova, age, s. 6-7

rekabetine göre bireyseldir. Dolayısıyla bana göre, dini inançla yaklaşmayı tercümeyle objektif noktai nazardan yapan yabancı tercümanların tercümelere eklenen tefsirler, başlangıç metne objektiflik, rejime zahiri bağlılık ve tercümenin belirli şart ve zamanından mantıklı kamulaştırma iddiasında bulunabilirler. Bana gönderilen ve ilmi çalışmamda rehberlik eden Arap âlimleri et-Taberi, İbn Kesir, Said Kutub'un ezeli tefsirlerinden yararlandığım halde, Kur'ân'ın anlamını daha da net açıklayabilmek için meşhur İslâm âlimi Abdullah Yusuf Ali'nin tefsirinden de yararlandım. Onun bu tefsiri Amerika'da yayınlanan Kur'ân baskısında İngilizce sunulmuş olup, tercümesi de kendisi tarafından yapılmıştır. ("The Holy Qur'an", Amana Corp., Brentwood, Maryland, USA, 1983.)

Sunmakta olduğumuz bu baskıda Mekke'deki Müslüman ülkelerinin Dünya Birliği'ne bağlı "Kur'ân ve Sünnet'te İlmî Araştırmalar Komisyonu'nun" maddeleri de yer almaktadır. Elime geçen en ilginç malzemelerden biri de, Moskova'da 1993'te, Kur'ân ve Sünneti ilmi bakımdan inceleme sempozyumunu gerçekleştiren A.B.D'nin Filadelfiya devletindeki Dr. Marshall Johnson'un ve Kanada'nın Toronto şehrinden Dr. Keith Maor'un, malzemeleri idi. Kur'ân'ı çağdaş ilmi keşiflere uygun olarak yorumlayabilmemde ve kültürlü Rus dili okuyucusuna onun istediği şekilde meşru ve titiz Kur'ân tefsirini üretebilmemde bu iki şahsın bana emekleri geçmiştir. Onlar benim sadık dostlarım ve dürüst öğütçülerim olmuşlardır.

"Benzersiz derin içeriğiyle, zengin dil yapısıyla Kur'ân, insanîyetin meşhur edebi şaheserlerinin yanında yer tutması şüphesizdir",-Kur'ân'ı İngilizceye tercüme eden en iyi tercümanlardan biri Arthur Jh. Arberry'nin 1969'daki Kur'ân'ın Oksford baskısının önsözünde bu cümleler geçmektedirler. Bence, Büyük Britanya'nın meşhur Arap uzmanlarından birisinin bu şekilde değerlendirmesi sübjektif ve rastlantısal da değildir. Kur'ân öyle bir anayasal ve ahlaki birikimlerin kemeri idi ki, tarihte emsali olmayan devleti meydana getirmiştir, kalıba sokmuştur ve uzun bir zaman ayakta tutmuştur. Halifelik Devleti Hz. Muhammed'in dini reformunun sonucu itibariyle VII. asırda Arabistan'da ortaya çıkmış olup, Hunlerin, Gotlerin ve Türklerin büyük imparatorluklarını sadece geride bırakıp kalmayıp, uzun zamandır devlet eğitimini sağlamıştır ve böylece dünya tarihine, ilim ve medeniyetine de etki etmiştir. Uygur dünyanın bir çeyreğinden çoğunu kaplayan ve farklı kültürlerle kaynaşan Halifelik Devletinde, dili Arapça olan, ideolojik temeli ise İslâm, yani ahlaki, yasal kurallar ve dini-siyasi enstitülerle dolu sistemi içeren monoteist din olan yeni,

çok gelişmiş uygarlık şekillenmiştir. Bu ise Arap Müslüman kültüründeki birkaç asırlar öncesinden İslâm'ı takip eden halkların gelişme yolunu belirlemiştir.⁸³

Bu şekilde, İslâm'ın ortaya çıkışı ve onun kurduğu devlet yapısı olsun, ilk İslâm döneminde İslâm'ı toplumsal yapının ideali olarak kabul eden "altın çağ devrinin" önemli siyasi bölgeleri olsun, insaniyet tarihinin önemli parçası ve araştırılması gereken kanunlarıyla İslâm, ilim adamlarının yine de dikkatini çekmektedir. Bu temasta İslâm'ın ortaya çıkışı özelliğini hesaba katmak lazımdır. İlmî araştırmanın tüm belgelere dayanan kaynakları bir insanın kimliğine, bu dîni temellendiren Kur'ân'ın kutsal yazılarındaki vahiyleri hayat pratiğine dönüştüren insandan ortaya çıkmaktadır. "Avrupa ilminde bir buçuk asır geriye doğru gidildiği zaman Hz. Muhammed'e bakış açısının çok olumsuz olduğu görünür. Avrupalılar Hz. Muhammed'e yalancı, şeytanın kışkırttığı insan gözüyle bakıyorlardı. Onun öğretimini, İslâm'ın Hıristiyan ve Yahudi dinlerine eşit şekilde kabul ettikleri döneme kadar, bu dinlere nispeten eklektik ve itibarsız olarak görüyorlardı." (Watt, 1970, s. 183-184).

Arthur Leonard: "Dünya tarihi sayfalarında İslâm öyle bir merhale olmuştur ki, bu merhaleyi bizim dünya ancak belirli bir zirveye ulaştıktan sonra idrak edebilir."

Bertran Russel (filozof): "Doğunun cazibesi onun sadece askeri gücünde değildi. Avrupa barbarlıkla kuşatılmışken, Muhammed'in dünyasında ilim, felsefe, şiir ve sanatın her türü filizleniyordu. Avrupalılar dar dünya bakışlarıyla bu döneme "karanlık çağ" derlerdi. Evet, Avrupa'da o dönem "karanlık" idi; ancak Hıristiyan Avrupa'da durum böyleydi. Zira Muhammedi (İslâmi-V. A. düzeltmesi) İspanya parlak bir kültüre sahipti."

Robert Bleafault (tarihçi): "Eğer Araplar olmasaydı, çağdaş Avrupa uygarlığı, evrimin tüm safhalarını yenme karakterine sahip olamazdı; insaniyet faaliyetinde İslâm kültürünün çözüm etkisinin bulunmadığı alan yok olsa da, tabiat ilimleri ve ilmi maneviyatta onun etkisi daha da parlaktır. Bu maneviyat Avrupa dünyasına Araplar tarafından getirilmişti."

Stenwood Kobb (ilerici kültürler dünya Birliğinin temel kurucusu): "İslâm gerçekte Avrupa'da Aydınlanma çağının temeli olmuştur."

Bu pozisyondan dolayı Kur'ân'ı açan okuyucu, milletlerin zihnini kendine çeken, vahyin gerçekliğinden insanlarda emniyet uyandıran ve onları tarihin kudretli hareket gücüne çeviren mukaddes Kur'ân'ı anlaması ve içten muhatap olması lazımdır.

Şiir formunda sunmuş olduğumuz Rusça Kur'ân tercümesinin geleneksel akademik baskıdan ziyade orijinal metne duygusal ve stilistik açıdan benzerlik taşıyacağına umut etmek isterdim. Benim saf çabalarım, Kur'ân ayetlerindeki ilahi cazibeyi, onun nazım şeklinin

⁸³ İ.V.Porohova, age, s. 8-9

semavi ahengini az bir parçasını da iddia edemez (canlandıramaz). Ancak bu tercümem, en azından Rus dilindeki okuyucuyu Tanrısal rehberliğin şiir atmosferine sokmaya yardımcı olur. Bir şeyden eminim ki, her akıllı ve ciddi okuyucu Allah'ın kelamıyla karşı karşıya gelince, ruhi tatmin ve iç aydınlamayı kendisinde hisseder. Kur'ân onu umursuz bırakmaz. Derin anlamıyla, antika duyulan şiir okuyucusunun tasavvurunu uzun uzun heyecana sokacaktır.”⁸⁴

Kur'ân'ı Kerim'in tercümesinin yapılması gerektiğini bir ihtiyaç olarak kabul eden Valeriya Mihaylovna, bazı Müslümanların Kur'ân'ın tercüme edilmemesi gerektiğini söylediklerine karşılık itiraz bildirmiştir. Çünkü bir insan yabancı bir dili yüzde doksan anlayıp konuşabilse de, okuduğu herhangi bir metni ana dilinde daha iyi anlayabileceğini ve yorum yapabileceğini söylemiştir. Arap dili zengin ve ağır dillerden biridir. Bu dili her milletin her bireyine öğretmek imkansızdır. Bundan dolayı Kur'ân'ı okumak isteyen gayri Arap milletlerin Kur'ân meallerine ihtiyaçları vardır. Kur'ân mücizevî semfoni ve çeksiz derinliği içermektedir. Okuyucuya Onun anlamını aktarmak mümkün olsa da, güzel ahengini onların ruhuna sızdırabilmek imkansızdır. Akademisyen Kraçkovskiy'nin bu nedenlerden dolayı kendi Kur'ân mealini baskıya sunmamış olduğunu Porohova belirtmiştir. Abdulla Yusuf Ali'nin Kur'ân tercümesinde ortaya çıkan zorluklar hakkında yaptığı açıklamalarını maddeler şeklinde sıralamıştır. Onun görüşlerini benimseyen Porohova, Kur'ân tercümesinin bir dilden başka bir dile sözel olarak tercüme edilen bir işlem olmayıp, Kelam'ın anlamının aktarılışı olarak hulasa yapmıştır. Kur'ân tercümesindeki parantezlerin bulunuşunun cümleleri daha doğru ve kopuksuz olarak bağlayabilmede yardımcı olduklarını belirterek, Batı tercümelerinde bu yöntemin daha çok kullanıldığını söylemiştir.

Allah'ın Kelamını kavrayabilmek için manevî zenginliğe ihtiyaç vardır. Rus tercümanlarının pek çoğunda böyle bir zenginlik yoktur. Bu zenginliğe sahip olabilmek için ise, Vahyin ruhuna sızabilmeğe ve güzel çevreye sahip olmaya ihtiyaç vardır. Porohova'da bu husus görülmüştür. O Müslüman birisiyle evlenmiş, İslâm âlemiyle kuşanmış ve ruhunun zengin teşvikiyle İslâm'ın içine sızmıştır. Kur'ân'ı Kerim'i Rusça'ya tercüme etmeye karar vermiş ve edebî şiirsel tarzda Kur'ân mealini tamamlamıştır.

“Çok saygı duyduğum Müslüman din bilimcilerinden benim sık sık duyduğum ve duymakta olduğum ve üzüldüğüm lafızlardan biri de, insanın alçak sesle, bazen de cahillik itirazıyla söyledikleri “Kur'ân tercüme edilmemelidir. Onu okuyabilmek için insanlara Arapçayı öğretmek lazım” gibi cümlelerin ifade edilmesidir.

⁸⁴ İ.V.Porohova, age, s. 10-11

Subhanellah! Nasıl olup da Allah'ın emirleri insanların ruhuna ve aklına, onların düşündükleri, konuştukları, yazdıkları, olaylara yorum yaptıkları öz dilinin dışındaki başka bir dilde yerleşebilir?

Her ne kadar insan yabancı bir dili iyi kullanmış olsun, okuduklarının anlamını ve yorumunu, genel düşünce ve fikirlerini büyüdüğü, olgunlaştığı ve akıllandığı çevrenin diliyle daha da iyi ve verimli bir şekilde analiz eder ve biçime sokar. Kendi görüş sistemlerini üretebilmek için bizzat anlamının yapılması lazım olan Kutsal Yazıyı yabancı bir dilde, hele Arapça gibi zor bir dilde yapmak mümkün müdür? Burada yine bir ciddi problem görünmektedir. Kutsal Emir Kur'ân'ın Arapçası günümüzdeki Arapça kurslarında öğretilmekte olan Arap dili gibi değildir. Kur'ân Arapçasını ancak tefsirleri okuyup anlamak ile mümkündür. Arapların kendileri de Kutsal Emiri Kur'ân'ın tefsirle birlikte okunmasıyla onun anlamına varırlar ("tefsir"; en bilgin İslâm bilimcilerinin asırlar sürecinde üzerinde çalıştıkları Kur'ân'ın açıklanmış yorumlarıdır). Bir insanın Arapçayı mükemmel öğrenip ve bu Arapça'nın ona Kur'ân'ın anlamını ve tefsirini okuyup anlamasına yardımcı olması için nice uzun yıllar lazımdır?⁸⁵ Yaş sınırlandırılmasıyla ve bireysel dilsel kabiliyetlerin düzeltilmesiyle (yada öylesine kabiliyetsizliğin düzeltilmesiyle) Kur'ân'ı anlama ve Tefsir etme görevi zorlaşır. Dolayısıyla şöyle bir soru akla gelir: Tanrı'nın gerçek ilmini diller arası hem de iç dilin zorlukları çerçevesiyle sınırlamaya manevi hakkımız var mıdır? Modern teknoloji araçlarıyla insana Arapça Kur'ân metninin müthiş şiir sanatını, ondaki ayetlerin tekrarlanmaz ahenginin çınlamasını dinlemeye ve tekrarlamaya öğretebiliriz. Ancak anlamının tüm derinliğiyle içerebilmek? Buyurun?

Şimdi probleme başka bir açıdan bakalım: Allah'ın kelimini yabancı bir dile, bizzat tamamıyla farklı bir dil grubuna tercüme etme görevini kendine alabilmek için Arap dilini iyi bilmek ve çoğunluğun kabul etmiş olduğu anlamın tercüme tekniğini bilmekle yetinmek mümkün müdür? 1930'da Büyük Britanya'da Marmaduke Picthol'un tercüme ettiği İngilizce Kur'ân tercümesi yayınlanmıştı. Bu adam meşhur İngiliz âlimi ve Arap dili uzmanı, İslâm'ı kabul eden şahıs idi. Onun sözlerine göre onun tercümesi "neredeysse kelime kelimesinedir", dolayısıyla "gözyaşlarına ve hayrete götüren ses senfonileri"ne nispetle Kur'ân'a eşdeğer anlamı taşımamaktadır... Belki de, bu senfonilerin hiç olmazsa az bir kısmını kapabilme ve başka bir dile aktarabilme yeteneği, Allah'ın bazılarını bağışlayıp bazılarını da sunmadığı nimettir.

⁸⁵ İ.V.Porohova, age, s. 11

Meşhur Rus Arap dili ve edebiyatı uzmanı akademisyen İ. Y. Kraçkovskiy kendinin yüksek dereceli yapılmış olan “Koran” başlığı altındaki Rusça Kur’ân mealini yayına sunmamıştı. O, nice yüksek manevi medeniyet, güzel ahlak sahibiydi. Kraçkovskiy kendi tercümesinin Kutsal Emir’in tercümesi olmadığını itiraf etmişti. Yani ruhlara sızıp onları canlandırmak ve yükseltmek niteliğine sahip olan O kelamla eşit olmadığını bildirmişti. Kitabın tercümesi hakkında geleneksel usul araçlarıyla konuşmak mümkün müdür? Burada ben okuyucunun, Abdullah Yusuf Ali’nin İngilizce Kur’ân tercümesine dikkatini çekmek isterdim. Bu Kur’ân mealı, Medine’deki Kur’ân Enstitüsü’nde ve Kahire’deki al-Azhar üniversitesinde derin bir şekilde araştırıldıktan sonra, Suudi Arap Krallığı tarafından resmi olarak kabul edilmişti. Müellifin 1983’teki baskının önsözünde şöyle dediğine bakalım: “Kur’ân tercümesinin zorlukları farklı sebeplerden dolayı doğar. Onlardan en önemli olanlarını belirteceğim:

1. Emir (Kur’ân) metnindeki Arapça kelimeler şimdiki zamanda başka anlamları taşımaktadırlar. En çok olanları Hz. Peygamber’in ve çağdaşlarının idrak ettikleri kelimelerdir. Yaşamakta olan her dil bunun gibi değişiklikleri geçirmektedirler. İlk yorumcu ve filologlar inanılmaz kesin kararlar işin özüne inebilmişlerdir. Dolayısıyla bizim ilk önce onların yorumlarını kabullenmemiz lazımdır.
2. Fakat onların ortak noktaları bulunmadığı zaman, biz, kendi seçme değerlendirmemizle, daha sonraki âlimlerin yorumlarını ve ancak onların yorum versiyonlarında ciddi temeller bulunduğu zaman, onları kullanabiliriz.
3. Klasik Arap dilinde her öznenin anlamı o kadar geniştir ki, onun çağdaş analitik dile biricik eşdeğer sözle geçirilmesi ve bu eşdeğer sözün karşıya çıktığı her anda kullanılması, sadece kesin olmayan anlamı geçirmeyip, bazen de onun hataya düşmesine sebep olmaktadır.
4. İnsan beyninin Kur’ân’ın anlamını tümüyle kavrayabilmesi için O’nun sınırı yoktur. Dolayısıyla Kur’ân’ı yabancı bir dile aktarmada ve yorumunu yapmada da belirli bir sınır olmamalıdır. Fakat burada, Yazıyı tercüme etmedeki anlam verme farklılıkları olabilir. Bu farklılığı müellifin doğuştaki kabiliyeti, onun eğitimi, manevi medeniyeti belirleyebilir. Hatta genetik yönden edindiği başka kültürlerle sızabilmek ve o kültürün maneviyatını tüm ruhuyla öğrenip, Kur’ân ahenginin zengin manevi ruhunu okuyucuya aktarabilme kabiliyeti de olabilir.”

Demek, yukarıdaki metinde söylenildiği gibi, Vahyin tercümesi, sadece kelime ve dil birliğinin gramer işleminde başka bir dile aktarılışı olmayıp, Kelam'ın anlamının verilişi ve onun Vahiydeki tüm anlamıyla yetinip kalmadan ayrı halde sözel kalıba sokulmuşdur. Vahyin ilk görevi: İnsanların onun emirlerini tamamıyla kavradıklarından sonra onlara rehberlik etme olduğuna göre, Kur'ân tercümesinin değerlendirilmesinde ölçüt olarak ilk sırada şüphesiz ki O'nun anlamı hizmet eder. Şek şüphesiz tercüme esnasında, dil işleminin orijinal metne maksimal yaklaşımı uygun görülür, ancak, sözel eşitliğin geniş semantiğinden dolayı metni anlamada ikilenme problemlerini doğuracak ve metni öz anlamından uzaklaştıracak tercümelerden kaçınılmalıdır. Bunun gibi noksanlıklardan kaçınmak için ünlü yabancı tercümelerinin neredeyse hepsinde bilinçli bir şekilde Vahyin tercüme metnini parantez içinde verirler (İncil'in İngiliz baskısına, Kur'ân'ın Amerikan baskısına v.s. bkz.). Bu metinler bir taraftan seçilen dil biriminin anlamını kesinleştirirken, diğer taraftan anlamın uyumlu irtibatı için bağlaç element olarak hizmet ederler. Maalesef Allah'ın Kelamı'nı kavrama şuuru, soyut düşünme becerilerini kaybettiğimiz için de hala dar ve çağdaş olmayan bir şekilde zihnimize yerleşip gelmektedir. Oysaki soyut düşünme yatkınlığı, Kur'ân'ın rafine edilen felsefesine, onun zaman dışı, mekân dışı kipine ulaştırabilir. Bunları söylerken, Vahiy tercümesinin o metodolojisine ve o maksat yapısına hitap ederim ki, onlar batı Avrupa şuurunun Kur'ân'ı algılayışına; İslâm'ın gerçeklerini algılayabilen yüzlerce âlimleri canlandırmaya ve İslâm'a sızmalarına yardımcı olmuşlardır.

Eğer bizim tercümanlar bu tecrübeye uymuş olsalardı, onların Kutsal Yazı meallerinde “kapalı yer”, “karanlık yer”, “hangi bayramın olduğu belli değil”, “kronolojisi açık değil”, “yapısı düzgün değil”, “bağlantı kopmuştur” v.s. gibi sözleri söylemezlerdi.⁸⁶ Kur'ân-dışarıdan hiçbir değişikliğe maruz kalmamış tek İlahi Kitaptır. Kur'ân Hz. Peygamber'in muasırlarının zor çabalarıyla asil şekli korunmuştur. Kur'ân meallerini, tercümanın asıl metne ve söz yetkinliğine benzetememe şüphesi, onun Allah'ın Emri'nin ruhuna ve gözle görülen cismine sızamaması ve insanın bu dünyada yaşayabilmesi için vazgeçilmez ihtiyacını açıklayamamasından şüphe duyması, olarak bakmak mümkündür.

Burada tercümanın yardımcısı Vahyin ruhu olmalıdır. Bu ruhla o kendini tamamlar ve ondan güç alır. Yine bir sadık arkadaşı ise tercümanın çevresi olmalıdır. Bu çevre gönülden o ruhu kendine sızdırıp, Vahye tabii olmuş olmalıdır. Kur'ân'ın kafiyeli metni, şiir ve ses uyumuyla infaz edilmiş olup, zevki olan herkesi hayrete sokar ve tercümandan şairlik kabiliyetini talep eder. Böylece, Mekî sûrelerin meditatif notalarının ince mana

⁸⁶ İ.V.Porohova, age, s. 12-13

kavrayışlarını, övücü heyecanlı Medenî zafer sûrelerini, Arş ve Cehennemın canlandırılmış tasavvurunu, şüpheli anların etkileyici nakillerini, kararsızlıklar, Peygamber'in muasırlarının O'na karşı yaptıkları cahillik ve güvensizlikten dolayı O'nun üzüntülerini, tercümanın güzel bir şekilde nesir halinde aktarabilmesi de söz konusudur. Akademisyen İ. Y. Kraçkovskiy bunun bilincine varıyor ve derin hissediyordu. O, hayatının Kur'ân tercümesi için ayırdığı zaman aşamasının ne kadar olduğunu kendisi iyi biliyordu. Dürüst bir âlim olarak kendi tercümesini Vahiy olarak yayınlanmasına izin vermemiştir.

Bu anlamda hayat bana büyük şefkatla bakmıştır. Ben Kur'ân'ın "Anlam tercümelerini" Şam'da şeyh-kayınpederimin evinde, beni kızım diye çağıran Sûriye müftüsünün sıkı sıkıya takip etmesiyle yazmaktaydım. Etrafım yüzlerce tefsir ile kuşatılmıştı. Tercümemde azıcık şüphe uyanırken hemen onlara bakıyorum. Yanımda kocam Doctor Muhammed el-Rüşd de bulunmaktadır. O, Moskova Yüksek Öğrenim Kurulundan mezundur. Şam üniversitesinin dört yıllık şariat kursunu bitirdikten sonra, altı yıl Enstitüde ve dört yıl yüksek lisansda okuyarak benimle Moskova'da aynı ailevi ocağı paylaşmışızdır. Kur'ân'ın Rusça'ya aktarılmasındaki kesinliliği, mesuliyetime almaya hazırım. Çünkü kendi çalışmamda ciddi bir şekilde İslâm teolojisini takip ettim; Arapça tefsirlerden istifade ettim (et-Taberi, el-Kurtubi, İbn Kesir, Said Kutub). Avrupa'nın meşhur Arap dili ve edebiyatı âlimlerinin kılavuz eserlerinden de yararlandım. İfadelerdeki dil kullanımına gelince, tercümemin, orijinal metne, geleneksel akademik yayına göre, daha çok heyecan ve stilistik yakınlığı getirecektir, diye umut ediyorum. Benim saf çabalarım Kur'ân'daki ayetlerin ilahi güzelliğine, ondaki nesirlerin semavi müziğine az olsa da hak iddia edemezler. Ancak bu çabalar, Rus dili okuyucusunu hiç olmazsa bir ölçüde, Tanrı rehberliğinin nizam atmosferine sokabilir."⁸⁷

2. Kur'ân Tercümesinde Kullanılan Yöntem

"Her şeyden önce bu, ruhun bir ihtiyacı idi".

"Valeriya Mihaylovna'ya İslâm araştırmacısı yada Arap dili ve edebiyatı uzmanı olmadığı halde, şairlik kabiliyetini ve yanında pek çok özel ilimlerin bilinmesini gerektiren böyle bir çalışmaya nasıl el koyduğu ve böyle bir çalışmanın cesaret gerektirdiği ifade edildiği zaman O; Arap dili ve edebiyatı uzmanı olmasa da mesleğinin filolog olduğunu ve Muhammed el-Rüşd ile evlendiğini belirtmiştir.

Mihaylovna kıymetli bilgilere ulaşabilmenin ve konuyu tam olarak kavrayabilmenin uzun zaman aldığını söylemiştir. O, insaniyet tarihinde manevi itirafa katkı sağlama faaliyeti Rusya'daki aydınlar sınıfının genetik sıhriyeti olduğunu ve kendisinde böyle bir sıhriyetin

⁸⁷ İ.V.Porohova, age, s. 14

tamamen başka bir kültür dünyasında ortaya çıktığını beyan eder. Hem hayatî hem de edebî dilin, hayatın tüm biçiminin ve mahrem detaylarına kadar Kur'ân ruhuyla beslendiği bir ülkede, kocasının dindar ailesinde yaşarken İslâm'a ilgisiz olamayacağını, başka zeminde, başka bir kültürde büyüüp yetiştirilmiş olsa da, Kur'ân nazımının ona hiç yabancı gelmediğini, İncil'de olduğu gibi Kur'ân'ı Kerim'de de insanların tümünü ilgilendiren ebedî soruların çok olduğunu: hayat ve ölüm, iyilik ve kötülük, sevgi ve inanç...Sırlarla dolu ebedî heyecanlandırıcı bu metne dokunarak, kendisinde beklemediği güçlü manevî huzuru ve bir aydınlamayı bulduğunu açıklar. Kur'ân'ı tercüme edebilmek için Kur'ân tarihi, İslâm tarihi gibi özel derslerin öğrenilmesine gelince, çalışma esnasında lazım oldukları takdirde, çalışmanın ayrılmaz bir parçası olarak hızlı bir şekilde kazanılabileceğini kabul etmektedir.

Kayınpederi Şeyh Said ile kütüphanesinde sohbet ederek uzun geceleri geçirdiğini, O nun kütüphanesinde ciltlerce kitaplar, yüzlerce ciltte tefsir kitapları, Kur'ân'ın farklı dillerdeki mealleri bulunduğunu, kocasının bir şeyh olmayıp inşaat şirketinin müdürü olsa da, geceleri onunla oturup bir ayetin anlamını taşıyabilen kelimeyi bulabilmesinde her zaman yardımcı olduğunu söylemiştir.

Her şeyden önce, Kur'ân'daki bazı ayetleri tercüme etmek Onun ruhunun bir ihtiyacı idi. O bunu insani bir görev olarak kabul etmekte idi. Kendisine sunulan nimeti Rus okuyucusuna götürmek istediğini ifade etmiştir. A. S. Puşkin, Lev N. Tolstoy gibi Rus aydınlarının da Kur'ân'ı Kerim'i okuduklarını ve iyi bilmediklerini söylemiştir. Yakın zamanlarda, Vilgelm Kühlbeker'in isteğine göre, arkadaşlarının ona örnek göstermek için Kur'ân mealini gönderdiklerini öğrenmiştir.

Kur'ân'ı ciddi olarak ele almak için mutlaka cesaret gerektiğini, fakat düşünce ve ruhun tüm ayarları buna yönelikse, hislerin tümü ona bağlıysa korkmaya gerek olmadığını söylemektedir.

Kendisine çalışmalarının yoğun olduğu zamanda başka bir iş ve ihtiyaçlara zamanı kalıp kalmadığıyla ilgili bir soru geldiğinde ise O, hayatın doğal olarak çeşitli yönlerinin olduğunu, oğlu Halid'i büyütmekle uğraştığını ve onun on yaşında olduğunu söylemiştir. Oğlu Halid'in Rusça'yı ve Arapça'yı çok iyi bildiğini, Şam'ı ve Moskova'yı aynı şekilde sevdiğini, Kur'ân'daki pek çok sûreleri ezbere bildiğini ve açıklayabildiğini, gerçek bir hafız gibi olduğunu Şeyh ailesine mensup olduğu için bazen Camide hutbe okuduğunu ifade etmiştir. Oğlunun hem Moskova'da hem de Şam'da yaşamak istediği için herhalde elçi olması gerektiğini, onunu ciddi bir çocuk olmakla birlikte avlunun bir köşesinde futbol oynayabildiğini söylemiştir.

Mihaylovna'ya Şam'da Rus kadını, oğlunun eğitimi ve şairlik çalışmasının yanında ne ile uğraştığı ile ilgili bir soru sorulduğu zaman O; filolog bir kadının, her imkan itibarıyla kitaplarla donatılmış bir pazara, hattatların kağıtlar, ipekler, halıların üzerindeki işlemelerinin bulunduğu bir alışveriş dükkanına gider. Sadece bununla yetinip kalmadığını, Şam pazarlarında gezmenin kendisi için bir bayram olduğunu söylemiştir. Bununla birlikte, Doğu pazarları bugüne kadar yeterince betimlenmiştir. Dolayısıyla bu pazarları tasvir edebilmesi için büyük kalemi ele alması gerektiğini beyan etmiştir.

Arap edebiyatıyla ilgili çalışmalarının Onun öz edebiyatından uzaklaştırıp uzaklaştırmadığı konusunda; bunun imkansız olduğunu, çünkü maneviyatı ve zengin sözlüğü içeren öz edebiyatının olmaksızın, Kur'ân'ı tercüme etmesinin anlamsız olduğunu, haftada bir gün sabahtan akşama kadar kitap okuduğunu, Şam'daki Rusça kitapların satıldığı dükkândan güzel kitapları satın almak mümkün olduğunu, bir kitap dükkanında İ. Bunin'in şiir kitabını gördüğünü örnek vermiştir. Kaderin yazısıyla içinde bulunduğu dinî alandaki pek çok temel bilgileri edinmesinde onu en çok Rus dindar filozofları ve ilk sırada Vladimir Solovyov etkilemiş olduğunu söylemiştir.

Porohova'nın Kur'ân tercümesindeki kullandığı Rus dilinin çok çağdaş olduğu ve Kur'ân'ın da VII. asırda yazılmış bir kitap olduğu söylendiği zaman O, Kur'ân'ın edebî Sâmi dilinin çok geniş olduğunu, çağdaş dilde ortaya çıkan yeni birikimlerle kolayca asimile olabildiğini Kutsal bir kitap olduğunu dolayısıyla okuyucunun daha önceden alışmış olduğu ilâhî metnin sözlerine yabancı gibi görünen yeni formla karşılaştığı zaman korkmaması gerektiğini belirtmektedir.

Porohova okuyucularının mektuplarında Kur'ân tercümesine yönelik sorular bulunmaktadır. Kendisine tercümenin tümüyle baskıya sunup sunulmayacağı, nerelerde sunulacağı, dergide sadece bazı sûrelerin yer aldığı ve onların çoğunun kısaltarak yazıldığı, tercüme esnasında sûreleri neye göre seçtiği sorulduğunda O, o zamana kadar 72 sûreyi tercüme edip bitirdiğini, Sûre başlıklarını seçerken, Kutsal Yazıdaki inceleyici, itiraz edici, nasihat verici, uyarıcı tüm soruların en çok bulunduğu sûreleri seçmeye çalıştığını, bu bölümleri okuyup kavrayan okuyucu, Kur'ân'ın sonraki sûrelerini okurken zorluk çekmeyeceğini, Nasih ve mensuh sûreler hakkında ayrıntılı açıklama yapacağını söylemiştir.

SSCB'de Kur'ân'ı tümüyle tercüme edip baskıya sunması için birkaç kez teklif geldiğini, çalışmasının yayınevini bulacağını baskıya sunulduğu zaman okuyucunun haberdar edileceğini ve tercümesinin pek yakında Suudi Arabistan'da, Kuveyt'te, Birleşmiş Arap Emirlikleri'nde ve Ürdün'de yayına sokulacağını açıklamıştır.

Bu baskınızın bu ülkelerdeki okuyucularının kimler olacağı ile ilgili soru sorulduğu zaman O, Müslüman Doğu'da hiç düşünülmeyen bir şekilde Rusça konuşan insanların çok bulunduğunu, kocasının söylediğine göre, baskının belli bir kısmının ihracata sunulacağı, büyük ihtimalle SSCB'ye de gönderileceğini, kendisinin dış ülkelerdeki yayın işlerini genelde kocasını yürüttüğünü ve okuyucularına teşekkür ettiğini, onların ilgisi, tavrı az da olsa eleştirilerinin kendi çalışmasına katkıda bulunacağını söylemiştir”.

3. Mealde Kullanılan Açıklama ve Yorumlarından Bazı Örnekler

Mealdeki açıklama ve yorumlar dipnot şeklinde belirtilmiş olup 2336 sayıyı oluşturmaktadır. Ancak, 'Primeçaniya' bölümündeki bu açıklama ve yorumların hangi ayet veya kelimeye ait olduklarını bulabilmek için Kur'ân'ı tercümesindeki ilk sûrelerden başlayarak incelemek lazımdır. Çünkü açıklama ve yorumların hepsinde de hangi sûre ve ayete bağlı oldukları belirtilmemiştir. 'Primeçaniya' bölümü Kur'ân mealinin son kısmında yer almaktadır. Açıklama ve yorumlar ayetlerdeki dipnot numarasına göre sıralanmıştır. Onlardan bazı örnekler:

a) “**Bakara**” 2/62 (dipnot 33), 'Nasrani' kelimesi üzerindeki yorum

“Nasranîler: Yahudi ve Hıristiyanlardır. İlk Hıristiyanlar Nasranî olarak adlandırılmışlardır. “Hıristiyan” kavramı daha sonradan Antiyohiya'da, Sûriye'de ortaya çıkmıştır. Feodorit (IV M.) şöyle yazmıştır: “Nasranîler, Hz. İsa'yı adil insan olarak tanıyan ve Petrus'un İncil'inden yararlanan Yahudiler'dir”. Filostrate (IV M.): “İsa Mesih'i Tanrı, Tanrı'nın oğlu olarak beklemezler. Fakat Onu, sadece bir peygamber ve adil insan olarak beklerler” (daha sonraki 333. yoruma bkz.). İsa Peygamber hakkındaki bu eski geleneksel Hıristiyan düşünceleri Yeni Ahit'te de yansımışlardır. “Havarilerin Eylemleri”nde Petrus şöyle demiştir: “Tanrı İsa'yı 'Mukaddes Ruh ve güç ile' yağlamıştır (10. bölüm, 38 pasaj), yani Nasranîlerin doktrinine uygun olan yönü şu ki, İsa Peygamber vaftiz edilirken Mukaddes Ruh Onun içine girmiştir. Tarihî geleneğe göre, peygamberlerin tümünün otuz yaştan sonra, olgun yaşlarda, Tanrı'nın ruhuyla güçlenerek, hikmet sahibi olduktan sonra Tanrı'nın vahiy ve emirlerini (Kitap veya sözlü şekilde) almaları ilginçtir (İncil, Lukas 2. b, 40; 52. p). Yine ilginç olan bir şey var ki, (Kur'ân'da söylendiği gibi) Allah Mukaddes Ruhla sadece İsa'yı güçlendirmiştir (Kur'ân, 2/253, 87; 5/110 bkz).

Bu gelenek Markus'un İncil'inde de yansımaktadır. Markus'un İncili kanunlaştırılmış İncillerin en eskilerinden biri olarak bilinmektedir. Bu İncil'de İsa'nın doğumu hakkında anlatılmamaktadır. İncil, Hz. Zekeriya'nın oğlu Yahya'nın halkını vaftiz etmesinin betimlenmesiyle ve Hz. İsa'nın Hz. Yahya'nın yanına gelmesinin müjdelenmesiyle

başlamaktadır (Zekeriya'nın oğlu Yahya, Kur'ân, 3/38-39). Lukas'ın İncil'inde şu cümle geçmektedir: "...aramızda büyük peygamber ayaklanmıştır" (7. b, 16.p)-yani Yazıların hepsinde, Yahudi ve Hıristiyanların eski geleneksel düşüncelerindeki adil bir insan olan İsa, vaftiz esnasında Tanrı'nın gücü Mukaddes Ruhla güçlenmiştir. Sonradan bu geleneksel düşünceler yeniden gözden geçirilmiştir ve İsa hakkındaki Tanrı imajı artık Onun vaftiz olması şeklinde değil, normal doğuşu olarak belirlenmiştir. Hıristiyanlar ve putperestler için İsa imajı (genelde onlar çok tanrıcılığı savunan eski Yunanlılar idi) insanî boyutunu kaybetmeye başlamıştı. Yahudilikten uzakta olan Yunanlılar için "Peygamber" kelimesi, Yahudilerin içinden ortaya çıkan ilk Hıristiyanlar için taşıyan dinî anlamını yitirmişti. Bununla ilgili bilgiyi içeren Müslüman tezine bakmak mümkündür (Pines Sh. "The Jewish Christians of Early Centuries of Christianity According to New Source". Jerusalem, 1966 bkz). Tezde açıklandığına göre, Hıristiyanların ilk İncil kitabı Aramice (eski Yahudi diliyle) yazılmıştır, gerçek Hıristiyanlık ise Yunan Hıristiyanlığıyla değiştirilmiştir. Nasranîlerin ve Yahudilerin İncilini birleştirmiş olan bu İncil, Petrus'un ve Apokalips Petrus'un İncilinin temelini dayanmaktadır, bu görüşte dünyadaki en meşhur âlimler de birleşmektedirler (Dancel, Golthman, Van-den-Bergh, Van Eicing). İncilin ilk varyantı Kudüs'ün mahvolmasından sonra 70. yıllarda ortaya çıkmıştır. Bu İncili M. III. asırda kullanmışlardır; o dönemdeki Hıristiyan ve Yahudilerin arasındaki bağların kopması sadece iman esaslarına dayanmış olmayıp hayatı kurtarmak da bir sorun olmuştur. Sonuç itibarıyla bu dört İncil "Yeni Ahit" (Matta, Markus, Lukas, Yohanna'dan) araştırıldığı zaman, ilk üç İncilin muhtevasının birbirine yakın olup Hz. İsa'nın hayatını ve öğretilerini içerdikleri ortaya çıkmaktadır. Belki de bu İncillerin temeli Markus'un İncilinin temelini dayanmaktadırlar. Bu temelin çerçevesinin dışındaki bilgiler ise bize ulaşmamış olan Q kaynağından alınmıştır. İlmî terimde de Q olarak adlandırılmış olup, Latince "Quelle"- "kaynak" anlamına gelmektedir. Q, İsa'nın özel vecizelerinden oluşmaktadır (mantık). (Edwards R. A. : "A Theology of Q". Philadelphia, 1976 bkz). Edwards'ın fikrine göre, vecizeleri yazmış olan toplum Hz. İsa'yı bir rehber, peygamber ve bilgi sahibi olarak görmüşlerdir.

İncilin Arapça metni Yahudi Hıristiyan İncillerinden birine kadar uzanmaktadır. Bu Arapça metin Müslümanlar arasında onurlu mevkie sahiptir. XVII-XVIII. asırlarda İngiliz filozofu D. Toland bu İncil üzerinde özel araştırma yapmıştır ve Varnava İncili olduğunu söylemiştir.

Hz. İsa'nın Müslüman idraki hakkında 4. sûre 171. ayete bkz.⁸⁸

⁸⁸ İman Valeria Porohova, *Koran*, Tehran-İslâmic Republic of İran, First Edition: 2004-1425, s. 666

b) “**Âl-İmrân**” 3/55 (dipnot 155)

Hıristiyanlar için kutsal mevzulardan biri olan, Müslümanlar ve Yahudiler için ise çok önemli konulardan biri olan Hz. İsa'nın ölümü hakkındaki mesele “Âl-İmrân” sûresinin 55. ayetinde geçmekte olup pek çok tartışmalara ve farklı yorumlara sebep olduğuna göre, aydın okuyucunun istediği gibi hulasa çıkarabilmesi için, bu ayete dayalı bir değil iki türlü tercüme yaptım. Metinde, “İnni Muteveffiyeye” olarak geçmektedir. Bu ifade ‘ölüme tabi tutmak’, Tanrının insanlara hitaben ‘Kendine kabul etmesi’, ‘hayatla vedalaşmak’ anlamlarını içermektedir. Böyle olduğuna göre ayet şu anlamı içermektedir:

“Ve hatırlayınız ki, Tanrı şöyle demişti:

“Sana sükûneti kendim göndereceğim,
Sonra ise Kendime yükselteceğim”.

Bu cümleler İslâmî görüşe uygundur, yani İsa Mesih bir insan idi ve Onun hayatı Tanrı'nın elindeydi. Eğer kelimeye kesin bir şekilde şartlı olarak ‘ölüm’ anlamı verilmezse ayeti şöyle tercüme etmek mümkündür:

“Ve hatırlayınız ki, Tanrı şöyle demişti:

“Ben seni çağıracağım ve Kendime yükselteceğim”.

Burada İslâm'ın ikinci doktrinini delil getirmek mümkün, yani İsa Mesih ölmemiştir, başka birisiyle değiştirilmiştir, kendisi ise Tanrı tarafından çağırılıp yükseltilmiştir. Tercümede ayet ilk örnekte olduğu gibi sunulmuştur (55. ayete bkz).⁸⁹

c) “**Hac**” 22/78 (dipnot 1417) ‘Cihat’ kavramının yorumu

“Cihat” kelimesi fiil olarak geçmektedir-“Cahit(u)”, “gayret ediniz, çabalayınız, gayret gösteriniz” olarak tercüme edilmektedir (Kur’ân’ı Rusça’ya tercüme eden tercümanlar buna dikkat etmelidirler). Bununla birlikte, “Cihat” kelimesinin yorumuyla ilgili kaynağı sunmayı uygun gördüm (Batıda “Cihat” kelimesini duydukları an bu kelime hakkında acemi kalan dinleyiciler hemen ürperirler!), kelimenin gerçek anlamı 235_a ve 627. açıklamalarda anlatılmıştır. Dinde taraf tutmayan ve Kilisenin Hıristiyan bölümüyle alakalı olmayan Vatikan dairesi 1970 yılında resmi doküman hazırlamıştır. Dokümanın başlığında şu cümleler yer almaktadır: “Hıristiyanlar ve Müslümanlar arasındaki diyaloga yönelim” ikinci Vatikan Konseyinde, olağanüstü kurumun resmi dokümanı, şu cümlelere işaret etmiştir “İslâm’a olan önyargılı yaklaşımlarımıza eleştirisel analizle yeniden göz atmalıyız. Biz İslâm hakkındaki eski geleneksel düşüncelerimizden, önyargılı ve iftiralı görüşlerimizden sıyrılmamız lazım.

⁸⁹ İ.V. Porohova, a.g.e, s. 675

Müslümanlara yönelik geçmişteki haksızlığı kabul etmemiz lazım, çünkü Batı kendinin Hıristiyan ilmiyle bu haksızlıktan dolayı sorumludur". Dokümandaki metin 150 sayfayı oluşturmaktadır. Metinlerde Hıristiyanların İslâm hakkındaki "klasik" görüşleri inkâr edilmektedir ve gerçekler bitaraf olarak ortaya konulmaktadır: "Müslümanlar ve Hıristiyanlar aynı Tanrıya saygı duyarlar, İbrahim, Musa ve İsa'nın Tanrısına (NB. İsa aynı sırada, aynı statüde? İbrahim ve Musa ile. Bu İslâm'dır. V. Porohova), tek ve Bir olan, Rahman ve Rahim olan, Mahkeme Gününün Hâkimi Olan...Allah-Tanrı dediğimiz bu İlahın Arapça ismidir". 1969 yılında kardinal Konig, imanın bu birliği hakkında, Kahire'deki büyük camide, dünyanın en itibarlı İslâm üniversitesi El-Ezher'in öğrencilerinin önünde açıklama getirmiştir. 1974 yılında Kilisenin Hıristiyanlık faaliyetiyle bağlı olmayan Vatikan dairesi bölümü resmi olarak Suudi Arabistan Krallığını ziyaret etmiştir. Kral Feysal hazretlerine Sayın Papaz Pavlus VI'nın "İslâm ve Hıristiyan dünyasının Bir Tanrıya saygı duymalarında birleşmelerine içten inanarak" iletisini sunmuştur. Aynı yılın Ekim ayında Vatikan, Suudi Arabistan Krallığının Âli Müftüsünü büyük onurla karşılamıştır. Önce Jeneva'daki Kilise Konseyi, sonra ise Ştrasburg başpiskoposu Aziz Elhinger Müftüye ılımlı münasebette bulunmuşlardır. Başpiskopos Müftüye öğle namazını onun Konseyinde kılmasını teklif etmiştir, olgu kendiliğinden olağanüstü dini anlam taşımaktadır (buna dayalı olarak tarihi emsal bulunmaktadır: Halife Hz. Ömer'e Kudüs'teki Yükseliş Kilisesinde namaz kılmayı teklif ettikleri gibidir. V. Porohova). Doküman, Mukaddes Kur'ân'ın tercümesindeki ve yorumundaki açık hatalara da işaret etmektedir. Metinlerde, İslâm'da dini kabul etmedeki özgürlük postulatları taraflı ve Kur'ân'a bağlı olarak anlatılmıştır (2. sûre, 256. ayetten örnek getirilmiştir), "Cihat fi sebilallah", dokümanda "Allah yolunda gayret, iman sahiplerinin düşmanların şiddetli el uzatmalarına karşı kendilerini korumaları" olarak doğru bir şekilde yorum yapılmıştır ve İncil'deki "kerubi/herem" kavramı ile alakası olmayıp "öz dinini ve yeni ülkesini kanuni olarak hak etmek" anlamlarına işaret edilmiştir".⁹⁰

D. SABLUKOV, KRAÇKOVSKIY, PORHOVA ve İSLÂM MÜFESSİRLERİNİN KUR'ÂN MEALİNDEKİ BAZI AYETLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

1. "Bakara" 2/57

⁹⁰ İ.V. Porohova, a.g.e, s. 760-761

D. N. Boguslavskiy: Мы вас покрыли тенью облака и ниспослали вам манну и перепелов, чтобы вы питались от благ, дарованных вам Нами; но вы сделали зло не Нам, а самим себе.⁹¹

İ. Y. Краçkovskiy: И Мы осенили вас облаком и низвели для вас манну и перепелов. Питайтесь благами, которыми Мы вас наделили! Не Нам они причинили несправедливость, а самих себя обидели.⁹²

İ. V. Porohova: Затем Мы облаком вас осенили

И низвели вам манну и перепелов:

«Питайтесь пищею благою,

Которой вас Мы наделили».

Но (воспротивившись),

Не Нам они вред причинили,-

Своим лишь душам нанесли они урон.⁹³

T. D. V.: Ve sizi bulutla gölgeledik, size kudret helvası ve bildircin gönderdik ve “Verdiğimiz güzel nimetlerden yeyiniz” (dedik). Hakikatta onlar bize değil sadece kendilerine kötülük ediyorlardı.⁹⁴

Seyyid Kutub: Ve üstünüze bulutları gölge yaptık. Kudret helvasını, yelve kuşunu indirdik. Size rızık olarak verdiğimiz şeylerin iyilerinden, güzellerinden yiyin. Onlar bize zulmetmemişler, ancak kendi kendilerine zulmetmişlerdi.⁹⁵

Sâlih Akdemir: Bulutu üzerinize gölgelik yapmış, size kudret helvası ve bildircin indirerek: “Size rızık olarak verdiğimiz güzel şeylerden yiyin!” (demiştik). Onlar bize değil, asıl kendilerine yazık etmişlerdi.⁹⁶

‘Menne’ kelimesi ihsan etmek, sunmak, karşılıksız vermek; iyilik, hayır, fayda, yarar; hediye; bazı bitkilerdeki tatlı özsu; kudret helvası; cömert, gibi anlamları içermektedir.⁹⁷

⁹¹ D. N. Boguslavskiy, *Koran*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2002, s. 8

⁹² İgnatij Yulianoviç Kraçkovskiy, *Koran*, İzdatelstvo Nauka, Moskva 1990, s. 32

⁹³ İman Valeriya Porohova, “*Koran*” *Perevod Smıslov i Kommentarii*, Tegeran 2004, 1. İzdanie, s. 27

⁹⁴ *Kur’ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, T. D. V. Yayınları, Ankara 2002, s. 10

⁹⁵ Prof. Dr. Seyyid Kutub, *Fızılâl-İl-Kur’ân*, Hikmet Yayınları, İstanbul 1979, c. 1, s. 131

⁹⁶ Prof. Dr. Sâlih Akdemir, *Son Çağrı Kur’ân*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara 2004, s. 7

Boguslavskiy, Kraçkovskiy ve Porohova ayette geçen ‘menne’ kelimesini ‘манна’ olarak öz şekliyle tercüme etmişlerdir. Boguslavskiy’nin Kur’ân mealinde ‘menne’ ile ilgili herhangi bir yorum bulunmamaktadır. Kraçkovskiy tercümeyle ilahî yorum ve tefsirlere, özel sözlüklere başvurmadan yaptığı için⁹⁸, kelimeyi bu şekilde aktarmıştır. Mealdeki yorumlar bölümünde de ‘menne’ kelimesi ayriyeten açıklanmamıştır. Porohova mealinde, ‘menne’ kelimesi üzerinde durmamış ve açıklamamıştır. Kur’ân’ın sözlü semantiğinin geniş olduğunu belirten Porohova; çağdaş dilin yeni ağır basan birimleriyle asimilasyona kapılabileceğini söylemiştir.⁹⁹ Bu fikrinden dolayı ‘menne’ kelimesini olduğu gibi aktarmış olduğunu söylemek mümkündür. Ancak her üç mealde ‘menne’nin açıklanmayışı Rus okuyucusunun kelimeyi anlayamamasına sebep olmuştur. Porohova Kur’ân mealini geleneksel tefsirlerden istifade ederek tercüme ettiği için ‘menne’ üzerinde ayriyeten açıklama getirmemiş olması dikkati çeken bir husustur. İslâm tefsirlerinde ise ‘menne’ kelimesi genel olarak ‘kudret helvası ve bildircin, yelve kuşu’ olarak açıklanmış ve tercüme edilmiştir. Pek çok tefsirciler ‘menne’ kelimesinin, insanların çaba harcamadan, emek vermeden elde ettikleri tüm dünya nimetleri olduğunu ya da Allah’ın insanlara karşılıksız lütfettiği dünya nimetlerinin olduğunu açıklamışlardır.

2. “Âl-İmrân” 3/55

D. N. Boguslavskiy: Бог сказал: о Иисус, Я предам тебя смерти и вознесу ко Мне; Я тебя освобожу от неверных и поставлю тех, которые последовали за тобой, выше тех, которые не веруют, до дня воскресения. Потом все вы возвратитесь ко Мне, и Я рассужу все ваши несогласия.¹⁰⁰

İ. Y. Kraçkovskiy: Вот сказал Аллах: «О Иса! Я упокою тебя, и вознесу тебя ко Мне, и очищу тебя от тех, которые не веровали, и сделаю тех, которые последовали за тобой, выше тех, которые не веровали, до дня воскресения. Потом ко Мне будет ваше возвращение, и я рассужу между вами относительно того, в чём вы разногласили.»¹⁰¹

İ. V. Porohova: И вспомните, как Бог сказал:

«Я Сам пошлю тебе упокоенье,

⁹⁷ Serdar Mutçalı, *Arapça Türkçe Sözlük*, Dağarcık Yayınları, İstanbul 1995, s. 849

⁹⁸ İgnatij Yulianoviç Kraçkovskiy, a.g.e., s. 11

⁹⁹ İman Valeriya Porohova, a.g.e., s. 8

¹⁰⁰ D. N. Boguslavskiy, a.g.e., s. 57

¹⁰¹ İgnatij Yulianoviç Kraçkovskiy, a.g.e., s. 66

Потом же вознесу к Себе,
Освобожу от богохульств неверных,
А тех, кто следует тебе,
Превознесу над теми, кто в неверии живёт,
До воскресения (на Суд Господний),
Когда вы все ко Мне вернётесь,
И Я меж вами рассужу.
О чём вы (в жизни ближней) расходились.»¹⁰²

T. D. V.: Allah buyurmuştu ki: Ey İsa! Seni vefat ettireceğim, seni nezdime yükselteceğim, seni inkâr edenlerden arındıracağım ve sana uyanları kıyamete kadar kâfirlerden üstün kılacağım. Sonra dönüşünüz bana olacak. İşte o zaman ayrılığa düştüğünüz şeyler hakkında aranızda ben hükmedeceğim.¹⁰³

Muhammed Ali es-Sabunî: Allah buyurmuştu ki: “Ey İsa! Seni vefat ettireceğim, seni nezdime yükselteceğim, seni inkâr edenlerden arındıracağım ve sana uyanları kıyamete kadar kâfirlerden üstün kılacağım. Sonra dönüşünüz bana olacak. İşte o zaman ayrılığa düştüğünüz şeyler hakkında aranızda ben hükmedeceğim.”¹⁰⁴

Elmalı M. Hamdi Yazır: O zaman Allah şöyle dedi: “Ey İsa, şüphesiz ki, seni öldüreceğim, seni kendime yükselteceğim ve seni inkârcılardan temizleyeceğim. Hem sana uyanları, kıyamete kadar o küfredenlerin üstünde tutacağım. Sonra dönüşünüz banadır, ayrılığa düştüğünüz hususlarda aranızda hükmedeceğim.”¹⁰⁵

Mevdûdî: (Bu tuzağın bir parçası olarak) Allah demişti ki: “Ey İsa, seni geri çekeceğim ve kendime yükselteceğim, seni inkâr edenler (in samimiyetsizliklerinden ve pisliklerin) den temizleyeceğim ve sana uyanları kıyamet gününe kadar seni inkâr edenlerin üstünde tutacağım. Sonra dönüşünüz bana olacaktır; o zaman ayrılığa düştüğünüz şeyler hakkında ben hükmedeceğim.”¹⁰⁶

¹⁰² İman Valeriya Porohova, a.g.e., s. 76

¹⁰³ T. D. V. Yayınları, s. 54

¹⁰⁴ Muhammed Ali es-Sabunî, *Safvetü't-Tefasir*, Ensar Neşriyat, İstanbul 1990, c. 1, s. 381

¹⁰⁵ Elmalı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Azim Yayınları, İstanbul, c. 2, s. 368

¹⁰⁶ Mevdûdî, *Tefhimu'lKur'an*, İnsan Yayınları, İstanbul 1986, c. 1, s. 230

Prof. Dr. Sâlih Akdemir: Hani Allah: “Ey İsa! Seni öldürecekim, seni nezdime yükseltecekim, seni inkâr edenlerden temizleyecekim ve sana uyanları kıyamet gününe kadar inkâr edenlerin üstünde kılacağım. Sonra dönüşünüz bana olacaktır. O zaman, ayrılığa düşmüş olduğunuz hususlarda aranızda Ben karar verecekim.”¹⁰⁷

Müslüman ve Hıristiyan din bilimcilerinin aralarında en çok tartışılan konulardan biri de Hz. İsa'nın çarmıhta çivilenerek öldürülüp öldürülmemesidir. Kur'an'ı Kerim'de bu hususla ilgili ayetin bulunması Hz. İsa'nın bir Tanrı veya Tanrı'nın oğlu değil de, bir insanoğlu olduğunu açıkça göstermektedir. Çünkü ayetteki nidâ şekli “Ey oğlum!” olmayıp “Ey İsa” olarak geçmektedir. Hz. İsa'nın Tanrı oğlu olmayıp Adem oğlu olduğunu daha sonraki 59. ayet net bir şekilde açıklamaktadır. Boguslavskiy'nin mealinde 55. ayetle ilgili şöyle bir açıklama getirilmiştir; ‘muteveffike’ kelimesini “seni öldürecekim” şeklinde tercüme ettiğini, Müslümanların Hz. İsa'nın ölümünü kabul etmeyip, Allah'ın: “Yahudilerin elinden seni kurtarmak için nezdime çekecekim”, olarak tercüme ettiklerini söylemiştir.¹⁰⁸ Kraçkovskiy ayetteki ‘muteveffike’ kavramını ‘Seni öldürecekim’ olarak tercüme ederken, Porohova ‘Sana ölümü gönderecekim’ olarak tercüme etmiştir. Porohova bu ayetle ilgili yorum da yapmıştır.¹⁰⁹ İslâm âlimlerinin yaptıkları tercümelere ise ‘Seni öldürecekim’, ‘Seni vefat ettirecekim’, ‘Seni geri çekecekim’ şeklinde tercüme edilmiştir. Bu tercümelerin hepsinde ‘Ey İsa!’ olarak geçen nidâ şekli Porohova'nın mealinde bulunmamaktadır. Porohova'nın tercümesi bu yönden diğer tercümelere fark etmektedir. Fakat tercümelerin hepsinde ‘muteveffike’ kelimesinden Hz. İsa'nın ölümü anlaşılmalıdır. ‘Muteveffike’ kelimesi tarihî bakımdan açıklandığı zaman, Hz. İsa'nın ölümü anlaşılır; yani ruhun bedenden ayrılıp fizikî yönden yok olmasıdır. Bu ayet, farklı bir yönden açıklandığı zaman; insanın nefsinin ölmesi, Yüce Varlığa doğru yükselmesi ve tüm kötülük ve pisliklerden arınması olarak da anlaşılabilir.

3. “Rahman” 55/5-6

D. N. Boguslavskiy: Солнце и луна пробегают по рассчитанным путям.

Травы и деревья преклоняются.¹¹⁰

İ. Y. Kraçkovskiy: Солнце и луна- по сроку,

¹⁰⁷ Prof. Dr. Sâlih Akdemir, a.g.e., s. 56

¹⁰⁸ Bkz. D. N. Boguslavskiy, a.g.e., s. 636

¹⁰⁹ İman Valeriya Porohova, a.g.e., s. 675

¹¹⁰ D. N. Boguslavskiy, a.g.e., s. 531

Трава и деревья поклоняются.¹¹¹

İ. V. Porohova: И солнцу и луне назначил срок движенья.

Склоняют головы пред Ним

И звёзды (в небе) и деревья (на земле).¹¹²

T. D. V.: Güneş ve Ay bir hesaba göre (hareket etmekte) dir.

Bitkiler ve ağaçlar secde ederler.¹¹³

İbn Kesir: Güneş de, ay da bir hesap iledir.

Bitkiler ve ağaçlar da secde ederler.¹¹⁴

Prof. Dr. Sâlih Akdemir: Güneş ve ay (Allah'ın belirlediği) bir hesaba göre (yörüngelerinde yüzmekte); yıldızlar ve ağaçlar ise (O'na) boyun eğmektedirler.¹¹⁵

Boguslavskiy ayette geçen 'necm' kelimesiyle ilgili şöyle yorum yapmıştır: "*necm*, hem yıldız hem de salatalık, kabak gibi gövdesi olmayan bitki anlamına gelmektedir. Tefsirciler genelde ikinci yorumu benimserler, çünkü bitkiden sonra yer alan şey ağaçtır, yani gövdesi olan bitkidir. Tefsirciler; bitkilerin hepsinin Allah'a secde ettiklerini ve övdüklerini, fakat biz onları duymadığımızı söylerler."¹¹⁶ Kraçkovskiy, *necm* kelimesinin yorumuyla ilgili ayrıyeten makale yazmıştır.¹¹⁷ Kur'ân mealini geleneksel tefsir ve yorumlardan kaçınarak yazmaya çalışan Kraçkovskiy 'En-necm' makalesinde, klasik müfessirlerin (el-Beydavî) yorum ve görüşlerini benimsemiştir. Porohova ve Prof. Dr. Sâlih Akdemir'in meallerinde *necm* kelimesi *yıldızlar* olarak geçmektedir.

İfade bakımından yukarıda örneklenen ayetler değerlendirildiği zaman, güzel, akıcı ve okuyucunun daha iyi anlayabileceği ayetler olarak Prof. Dr. Sâlih Akdemir'in tercüme ettiği ayetleri örneklemek mümkündür. Çünkü cümleler kopuksuz, açıklamalar uyumlu, anlamı güzel ve kullanılan dil çağdaş Türkçe'dir. Burada, hem anlaşılması zor hem de cümleleri

¹¹¹ İgnatij Yulianoviç Kraçkovskiy, a.g.e., s. 438

¹¹² İman Valeriya Porohova, a.g.e., s. 571

¹¹³ T. D. V. Yayınları, s. 528

¹¹⁴ İbn Kesir, *Hadislerle Kur'ân-ı Kerîm Tefsiri*, Çağrı Yayınları, İstanbul 1988, c. 2, s. 344

¹¹⁵ Prof. Dr. Sâlih Akdemir, a.g.e., s. 530

¹¹⁶ D. N. Boguslavskiy, a.g.e., s. 771

¹¹⁷ Bkz. İgnatij Yulianoviç Kraçkovskiy, *İzbrannıye Soçineniya*, T. I, İzdatelstvo Akademii Nauk SSSR, Moskva-Leningrad, 1955, str. 391-395

kopuklu olan, Boguslavskiy'nin mealidir. Her ne kadar geleneksel tefsirlerden yararlanarak tercüme yapılmış olsa da, Rusça ifade şekli Boguslavskiy'de klasik ve uyumsuzdur. Kraçkovskiy mealı okuyucu için en uygun, en kolay Rus diliyle yazılmıştır. İfade bakımından da cümleler kopuksuz ve uyumludur. Porohova'nın kullandığı dil çağdaş, edebî Rus dilidir. İfade şekli şiir tarzında olmasına rağmen güzel, cümleler ve açıklamalar birbirine uyumludur.

SONUÇ

Kur'ân-ı Kerim asıl Arap dilinde nazil olduğuna göre, Arap olmayan ülke ve milletlerin kendi dillerine tarihten bugüne kadar tercüme edilip gelmektedir. Sâmi kökenli Arap dilinin muhtevası o kadar geniştir ki, bu dilin sürekli üremesini ve zenginleşmesini sağlar. Dolayısıyla, Kur'ân'ı hiçbir şekilde, başka bir dile olduğu gibi tercüme etmek mümkün değildir. Ayrıca, Kur'ân-ı Kerim ahenk ve nizam özelliklerini içeren, okuyucu ve dinleyiciyi ayakucundan tırnak ucuna kadar titretip etkileyen, Allah'ın insanlara lütfettiği ebedî bir mucizedir. Bu Mukaddes Kitap sadece ve sadece Müslüman okuyucularını etkileyip kalmayıp, Müslüman olmayan ve İslâm dinine karşı gelen insanları da etkileyip titrettiği tarihten bize malumdur. Yalnız gayrı Müslim insanlar Kur'ân'dan etkilendikleri halde inatları sebebiyle Kur'ân'a ve Hz. Muhammed'in hadislerine yönelik doktrin ve antitezler uygulayıp onlara karşı çıkmaya çalışmışlardır. Bunun gibi faaliyet yürütenlerin en başında da oryantalistler ve misyonerler gelmektedir.

Dünyada önemli konuma sahip olan Rus milleti Kur'ân-ı Kerim'i birkaç kez Rus diline tercüme etmiştir. Rusya'da ilk kez Kur'ân'ın tercümesi XVIII. asırda Büyük Petrus'un teşebbüsüyle tercüme edilmiştir. İlk tercüme edilen Kur'ân meali, P. Posnikov'un Fransızcadan Rusça'ya tercüme ettiği Kur'ân olmuştur. G. S. Sablukov, D. N. Boguslavskiy, İ. Y. Kraçkovskiy gibi Rus müsteşriklerinin Kur'ân mealleri tarihimize en yakın zamanlarda yapılan meallerdir (XVIII-XIX. yüzyıllar). Kendisi Rus ancak Müslümanlığı kabul eden Bayan Porohova'nın Rusça Kur'ân meali ise pek yakın tarihte baskıya sunulmuştur (1997).

Ruslar diğer gayrı Müslim insanlar ve özellikle de batı müsteşrikleri kadar Doğu ilimleri üzerinde derin ve yoğun çalışmış bir millettir. Bu müsteşriklerin en başında İgnatiy Yulianoviç Kraçkovskiy gelmektedir. Kraçkovskiy Rus âlimlerinin arasında farklı saygıyla anılan insandır. Kraçkovskiy'nin titiz ve orijinal yapıdaki çalışmalarına muhatap olarak bu âlimin inanılmaz güç ve gayretini takdir etmemek mümkün değildir. Kraçkovskiy Arap dili ve edebiyatı uzmanı olduğuna göre Onun yoğun çalışmaları da bu alanla ilgili olmuştur. Kraçkovskiy'nin daha on yaşındayken ilk öğrendiği yabancı dil Özbekçe olmuştur. Özbekler Fars dili ve kültüründen çok etkilenmiş bir Türk toplum oldukları için, Özbek dili Farsça ve Arapça kelimeleri pek çok oranda içerdiği için, Kraçkovskiy ilerideki yabancı dil öğrenimi sürecinde Arap dilini öğrenmede fazla zorlanmamıştır. Slav kökenli, Ortodoks Hıristiyan dinine mensup bir insanın kendisi için tamamen yabancı bir dilde araştırmalarda bulunması ve çalışmalar hazırlaması oldukça büyük emeği gerektiren zor bir iştir. Bu işin zor olmasıyla birlikte detaylı bir şekilde tespit edilerek konuların muhtevasını ortaya koyabilmek özel kabiliyeti gerektirmektedir. Kraçkovskiy böyle kabiliyetli insanlardan birisi olmuştur.

Kraçkovskiy çalışmalarının hepsini el yazısıyla kâğıda geçirmiştir. Kur'ân'ı tercüme ederken hem üniversitede ders veriyormuş, hem diğer akademik çalışmalarda bulunuyormuş. Bunların hepsine rağmen bu ciddi âlim Kur'ân-ı Kerim'i dokuz sene içerisinde tercüme edip bitirmiştir. Kraçkovskiy'nin eserlerine muhatap olan insan, Onun kendi sahasına olan saygısının, sevgisinin, ciddiyetinin ne kadar derin olduğunu anlar. Dolayısıyla İ. Y. Kraçkovskiy'i akademik çalışmalarından ötürü sadece övmek mümkündür. İ. Y. Kraçkovskiy'nin Kur'ân mealini en güzel Rusça meal olarak tespit etmek mümkündür. Çünkü mealdeki Rusça cümlelerin anlam dizisi ve mealin orijinal metne yakınlığı itibariyle tercümenin güzel olduğu anlaşılmaktadır.

İman Valeriya Porohova Rus Ortodoks ailesinde doğmuş ve büyümüştür. Porohova'yı Kur'ân'ı tercüme etmeğe zorlayan teşvik, Onun İslâm'a olan manevi ihtiyacından dolayı doğmuştur. Porohova sadece bir filolog olmasına rağmen, bütün güç ve konsantreyi talep eden Kur'ân'ın tercümesini yapmayı hedeflemiştir ve bu işi başarıyla tamamlamıştır. Porohova İslâm ve Kur'ân üzerinde pek çok sempozyum ve konferanslarda kendi tebliğlerini sunmuştur. Rus okuyucularına Peygamberimizi ve Hadislerini tanıtmıştır. Porohova'nın meali şiir üslûbuyla yazılmıştır. Müellif tercümeyi hem orijinal metne anlam açısından yakın olması itibariyle hem de Kur'ân ahengine daha yakın olması itibariyle tercümeyi bu üslûpta hazırlamıştır.

İ. Y. Kraçkovskiy bir Arapçı uzman ve filolog olduğuna göre Kur'ân'ın muhtevasını çok iyi anladığı şüphesizdir. Kraçkovskiy, Kur'ân'ı orijinal bir şekilde kendinin ortaya koyduğu üslûpla tercüme etmeğe çalışmıştır ve mümkün oldukça eski Müslüman kaynaklarından yararlanmamaya gayret etmiştir.

Porohova bir ilahiyatçı veya Arapçı uzmanı değildir, sadece bir filologdur. Ancak Onun Kur'ân meali Rusça metin açısından şiir gibi kafiyeli tarzda yazılmıştır, anlam itibariyle geniş manayı içermektedir, sebebi ise Porohova genel olarak, Müslüman tefsirlerinden yararlanarak Kur'ân'ı tercüme etmiştir. Dolayısıyla Porohova'nın Kur'ân mealinde Müslüman tefsircilerinin üslûbunu görmek mümkündür.

Kraçkovskiy Kur'ân tercümesini bitirdikten sonra tercümenin yayına sokulmaması gerektiğini belirtmiştir. Onun bu tehdidini şöyle sıralamak mümkündür: a) Müellifin 'Kur'ân'ın cazibesi ve içeriği itibariyle okuyucunun dikkatini çekebilir ve Rus okuyucularının İslâm'ı kabul etmelerine neden olabilir' düşüncesine girmesi; b) Sovyet döneminde her din yasaklandığı için akademisyenin bu çalışmasından dolayı kendini tehlikeye sokmak istememesi olabilir; c) Müellifin bu meali, ileride yapacağı Kur'ân'ın yorum ve açıklamalarıyla birlikte yayına sokmayı hedeflemiş olması mümkündür. Kraçkovskiy

Müslüman değildir, ancak Onun Kur'ân meali tarafsız ve güzel olarak objektif bir şekilde tercüme edilmiştir.

Porohova İslâm'ı olduğu gibi kabul eden ve Kur'ân-ı Kerimi içten sevip tercüme eden insandır. Porohova'nın Kur'ân'ı kendi okuyucusuna en güzel bir şekilde açıklayıp anlatmak istediği onun söylediği her cümlesinde ve konuşmalarında belli olmaktadır. Dolayısıyla Porohova'nın devam etmekte olan bu güzel çalışmalarına hak ettiği değeri vermek gerekmektedir.

EKLER

- EK 1: İgnatıy Yulianoviç Kraçkovskiy.
- EK 2: İ. Y. Kraçkovskiy'nin Kur'ân Mealindeki Resimlerden örnek.
- EK 3: İ. Y. Kraçkovskiy'nin "Seçilmiş Eserleri" I. Cildinin İlk Sayfası.
- EK 4: İ. Y. Kraçkovskiy'nin Babasının Kütüphanesi.
- EK 5: İ. V. Porohova ve Kocası Said El-Rüş.
- EK 6: İ. V. Porohova ve Ali Vyacheslav Polosin.
- EK 7: İ. V. Porohova'nın Kur'ân Meali İçin Sunulan Referans ve Teşekkürnameler.
- a) *Al-Azhar İslâm Araştırmaları Akademisinin Genel Kürsüsü. Rusya Müftüler Meclisi.*
- b) *Dünya Dinleri. SSCB İlimler Akademisinin Yıllığı. Rusya İlimler Akademisi Doğu İlimleri Enstitüsünün "İlim ve Din" dergisindeki gen soruya yönelik ortaya koyduğu fikir.*
- c) *İnguşetiya Vatandaşlarının Sankt Petersburg'taki Kültür Merkezi "Targim".*
- d) *Manevi Liderlik. Uluslar Arası Hayriye Vakfı'nın İlmî-Araştırmalar Merkezi Human Appeal International.*

KURTULUŞ, Rıza, **İslâm Ansiklopedisi**, “*Kraçkovskiy İgnatiy Yulianoviç*”, C. XVI, T.D.V. Yayınları 1998

KUTUB, Seyyid, **Fızılâl-İl-Kur’ân**, Hikmet Yayınları, İstanbul 1979

MEVDUDÎ, **Tefhimu’l Kur’ân**, İnsan Yayınları, İstanbul 1986

MUTÇALI, Serdar, **Arapça Türkçe Sözlük**, Dağarcık Yayınları, İstanbul 1995

NURBERGEN, Talgat, **Rus Müsteşrik İ. Y. Kraçkovskiy’nin A. E. Kriymskiy İle Yazışmaları** (Basılmamış Lisans Tezi), Ankara 2001

POROHOVA, İman, Valeriya, **Al-Ahadis Al-Kudsiya “Hadisi Proroka”**, Ripol Klasik, Moskva 2003

_____ **Koran**, Tehran-İslâmîc Republic of İran, First Edition: 2004-1425

_____ “*Snaçala Eto Bila Tolko Potrebnost Duşi*”, **Jurnal Nauka İ Religiya**, İzdatelstvo Znaniye, N-3, Moskva 1990

_____ **Uluslar Arası Sempozyum “Orta Asya’da İslâm”**, T. D. V., Oş 2004

ŞUMOVSKİY, T. A., “*Akademik İgnatiy Yulianoviç Kraçkovskiy*”, **Sovetskoye Vostokovedeniye**, N-4, İzdatelstvo Akademii Nauk SSSR, Moskva 1958

TOLSTOY, Lev, Nikolayeviç, **Hz. Muhammed**, Çev. Ârif Arslan, Karakutu Yayınları, İstanbul 2005

Türkçe Sözlük 2, Türk Tarih Kurumu Basım Evi, Ankara 1998

YAZIR, Elmalı, M. Hamdi, **Hak Dini Kur’ân Dili**, Azim Yayınları, İstanbul

www.donanimhaber.com, “*Rusya’da 22 Milyon Müslüman Var*”, Almatı 03. 05. 2005

www.vuslatdergisi.com, ÇOLAK, İsmail, M., “*Şark Meselesi ve Oryantalizm*”, Mayıs 2005

www.yeniasya.com, “*Rus Aydınlar İslâm’ı Seçiyor*”, 03. 05. 2005